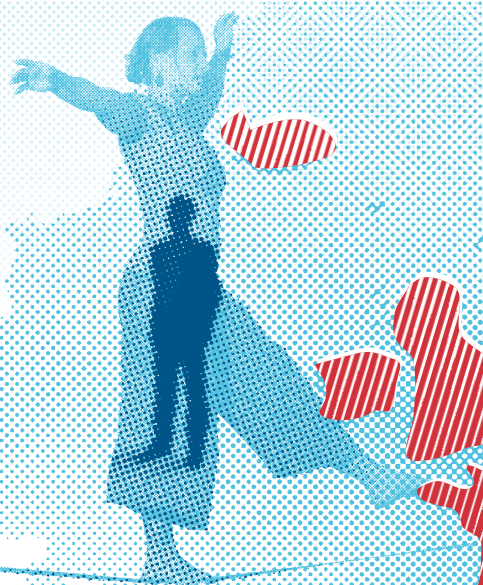

2017 Aspen Annual Conference

Kam kráčíš, Česko 29. 11. 2017

#AspenAnnual2017

Obsah

Úvodní slovo	5
Program	6
Vystupující	8
Hospodářství a konkurenceschopnost	24
Kvalita vládnutí	36
Vzdělání	54
Národní bezpečnost a odolnost	62
Kvalita života	74

Úvodní slovo

Daří se nám dobře, ale mohlo by daleko lépe. Jak jsme na tom ve srovnání s našimi nejbližšími sousedy? S kým se máme poměřovat? Letos se scházíme už potřetí, abychom hledali odpovědi týkající se vývoje naší společnosti. Konference „**Kam kráčíš, Česko?**“ navazuje na projekt „**Česko: Jak jsme na tom?**“, s nímž Aspen Institute přišel v roce 2015. Cílem bylo zmapovat stav České republiky v různých oblastech na základě dostupných dat i mezinárodních srovnání. Loňská i předloňská konference byly úspěšné – poskytly řadu odpovědí na otázku, proč na tom Česko v některých parametrech ve srovnání s podobnými zeměmi není dobře a co se s tím dá dělat. Základním východiskem byla snaha propojit do širšího rámce různé oblasti, které jsou předmětem mezinárodního porovnávání: ekonomickou konkurenceschopnost, vzdělání a fungování veřejných institucí, kvalitu života a bezpečnost. Letos na konferenci o Česku naváže mezinárodní konference pod názvem „The Shape of (Central) Europe“, která umožní zasadit zdejší situaci do kontextu současné Evropy.

Rádi bychom poděkovali všem, kteří se zapojili do pracovních skupin, zejména jejich garantům, kteří vypracovali zprávy obsažené v tomto sborníku. Nejde o akademické studie určené odborníkům, ale o podklad pro veřejnou diskusi. Věříme, že v předkládaných zprávách najdete odraz skutečného stavu věcí i podněty, náměty a doporučení, co dělat lépe. Jejím smyslem by nemělo být jen analyzovat, ale také motivovat k individuální práci a povzbuzovat veřejné činitele i celou českou společnost ke společnému úsilí o perspektivní budoucnost, o zachování svobody, rozvoj prosperity i zajištění bezpečnosti.

V našem úsilí budeme úspěšní, nejen pokud si stanovíme dosažitelné cíle, ale zejména povedeme-li k odpovědnosti ty, kteří mají v rukou nástroje, jak je uskutečnit. Rok 2018 k tomu poskytne mnoho příležitostí, řadu doporučení by mohla převzít nová vláda. Nechme se překvapit!

Jiří Schneider

ředitel

Aspen Institute Central Europe

Program

8.30–9.00 Registrace

Dopolední blok

9.00–9.15 Zahájení

Jiří Fajt, generální ředitel, Národní galerie v Praze

Ivan Hodáč, předseda správní rady Aspen Institute Central Europe

9.15–10.15 Hospodářství a konkurenceschopnost

Moderátor: **Vladimír Dlouhý**, prezident Hospodářské komory ČR

Prezentace výstupů expertní skupiny: **David Vávra**, OG Research

Michal Kadera, ředitel vnější komunikace, Škoda Auto, a.s.

Lukáš Kovanda, hlavní ekonom, Cyrrus

Josef Středula, předseda ČMKOS

Eva Zamrazilová, hlavní ekonomka, Česká bankovní asociace

10.15–10.30 Přestávka

10.30–11.30 Kvalita vládnutí

Moderátorka: **Veronika Sedláčková**, Český rozhlas Plus

Prezentace výstupů expertní skupiny: **Karel Šimka**, Nejvyšší správní soud

Marek Antoš, ředitel, Internet Info

Lenka Bradáčová, vrchní státní zástupkyně v Praze

Jan Farský, poslanec PČR

11.30–11.45 Přestávka

11.45–12.45 Vzdělání

Moderátorka: **Martina Břeňová**, ředitelka pro programy a rozvoj, Nadační fond Avast

Prezentace výstupů expertní skupiny: **Bohumil Kartous**, EDUIn

Pavel Kysilka, zakladatel a předseda správní rady, 6D Academy

Tania le Moigne, ředitelka české a slovenské pobočky Google

Daniel Münich, IDEA při CERGE-EI

Aleš Weiser, prezident, Bakala Scholars

12.45–14.15 Přestávka na oběd

Odpolední blok

14.15–15.15 Národní bezpečnost a odolnost

Moderátorka: **Zuzana Tvarůžková**, Česká televize

Prezentace výstupů expertní skupiny: **Tomáš Pojar**, CEVRO Institut

Ivan Gabal, sociolog, bezpečnostní expert

Jan Hamáček, do října 2017 předseda PS PČR

Jakub Landovský, náměstek ministra obrany

Petr Pavel, předseda vojenského výboru NATO, Brusel

15.15–15.30 Přestávka

15.30–16.30 Kvalita života

Moderátor: **Nikita Poljakov**, Hospodářské noviny

Prezentace výstupů expertní skupiny: **Jan Hartl**, STEM

Markéta Pekarová Adamová, poslankyně PS PČR

Kateřina Vacková, zakladatelka, Loono

Michael Žantovský, ředitel, Knihovna Václava Havla

16.30–17.15 Doporučení pro budoucí vládu

17.15–19.00 Recepce

Vystupující

Marek Antoš

Marek Antoš patří k průkopníkům českého Internetu, v roce 1998 založil a dosud vede společnost Internet Info, která je vydavatelem řady odborných serverů, mezi něž patří například Lupa.cz, Měsíc.cz či Slunečnice.cz. Řadu let také působí ve sdružení CZ.NIC, které je správcem české národní domény .cz. Vedle těchto aktivit současně vyučuje na Právnické fakultě UK, kde se věnuje především ústavnímu právu. Vedle Právnické fakulty vystudoval také politologii na Fakultě sociálních věd UK a srovnávací ústavní právo na Středoevropské univerzitě v Budapešti.

Lenka Bradáčová

Lenka Bradáčová působí na státním zastupitelství od roku 1998. Od roku 2012 vede Vrchní státní zastupitelství v Praze, které je zodpovědné mimo jiné za stíhání velmi závažných a ostře sledovaných kauz (např. terorismus, finanční trestné činy, organizovaný zločin, korupce atd.). Od roku 1999 je členkou Unie státních zástupců, ve které zastávala od roku 2008 do roku 2014 pozici prezidentky sdružení. Lenka Bradáčová se aktivně podílí na vzdělávání policistů, státních zástupců a soudců, především skrze Justiční akademii České republiky či Policejní akademii České republiky. Svou odbornost využila v neposlední řadě jako poradkyně ministra spravedlnosti v letech 2006–2008 a nyní jako členka komise pro rekodifikaci trestního práva procesního.

Martina Břeňová

Martina Břeňová je ředitelkou pro program a rozvoj Nadačního fondu Avast. Posledních dvacet let propojuje lidi, organizace, komunity, nevládní, soukromý a státní sektor. Vystudovala Filozofickou fakultu na Masarykově univerzitě v Brně. Při studiu se blíže setkala s tématem lidských práv, osobní svobody a důstojnosti a to je leitmotivem její práce dodnes. Pracovala pro řadu nevládních organizací jako např. Člověk v tísni nebo Nadace VIA. Ve své práci se zabývá především rozvojem fundraisingu, filantropie, firemní společenské odpovědnosti, občanské společnosti a komunit. Posledních šest let se věnuje rozvoji a poslání Nadačního fondu Avast, který je dnes druhou největší firemní nadací v ČR. Jeho hlavním tématem podpory je právo každého jednotlivce mít možnost se svobodně rozhodnout, jak chce strávit důležité okamžiky svého života, například jeho závěr. Nadační fond se ve svých strategických programech soustředí na společenský dopad prostřednictvím inovací, expertních partnerství a systémových změn.

Vladimír Dlouhý

Vladimír Dlouhý v současné době působí jako mezinárodní poradce investiční banky Goldman Sachs, prezident Hospodářské komory České republiky a předseda International Chamber of Commerce (ICC). Je absolvent VŠE a postgraduálního studia matematické statistiky a pravděpodobnosti na Karlově univerzitě, bývalý ministr hospodářství ČSFR a bývalý ministr průmyslu a obchodu ČR. Dále je např. členem rady ředitelů KSK Power Ventures (Indie), skupiny mezinárodních poradců Meridiam Infrastructure (Francie) a profesorem na UK.

Jiří Fajt

Jiří Fajt je historik umění a generální ředitel Národní galerie. Je absolventem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Vysoké školy zemědělské v Praze. Zaměřuje se na středověké umění a ve svém oboru se podílel na mnohých výzkumech a dalších projektech. Zároveň je autorem řady publikací a úspěšných mezinárodních výstav. Mezi lety 1998 a 2001 působil jako zakládající ředitel Centra pro středověké umění při Národní galerii v Praze. Následně se stal hostujícím profesorem na Technické univerzitě v Berlíně.

Jan Farský

Jan Farský je poslanec PČR, působí jako zástupce předsedy Ústavně právního výboru. Prioritou jeho politické kariéry je transparentnost veřejných zakázek. Absolvoval Právnickou fakultu MU Brno. Pracoval jako právní koncipient v rodných Semilech. V roce 2004 se stal poradcem místopředsedy vlády pro ekonomiku Martina Jahnna. Spolu s Jahnem odešel do Škoda Auto. V letech 2006–2014 byl starostou Semil. V roce 2010 a opět v roce 2013 byl zvolen do PS PČR na kandidátní listině TOP 09 a Starostové a nezávislí.

Ivan Gabal

Ivan Gabal je sociolog a poslanec PČR. Je místopředsedou Výboru pro obranu, člen Výboru pro bezpečnost (zvolen v roce 2013, nestraník za KDU-ČSL). Ivan Gabal vystudoval sociologii na Univerzitě Karlově v Praze (1975). V letech 1976–1990 působil jako výzkumný pracovník v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV. V roce 1989 spoluzaložil Kruh nezávislé inteligence a Občanské fórum. Byl vedoucím Odboru politických analýz Kanceláře prezidenta ČSFR Václava Havla. Od roku 1994 je ředitelem sociologicko-analytických společností GAC, spol. s.r.o., a Gabal Analysis & Consulting, které realizovaly řadu unikátních projektů v oblastech bezpečnosti a obrany, etnických vztahů, vzdělání, regionálního rozvoje, životního prostředí, NATO a EU.

Jan Hamáček

Jan Hamáček je předsedou Poslanecké sněmovny PČR za ČSSD. V minulosti působil jako stínový ministr obrany a mluví v otázkách obranné politiky. Jan Hamáček byl také místopředsedou Výboru pro zahraniční politiku PSP ČR, vedl českou delegaci při Parlamentním shromáždění NATO a byl členem Výboru pro evropské záležitosti. Před zvolením do parlamentu zastával post poradce dvou předsedů vlády a působil také jako zahraničně-politický tajemník ČSSD.

Jan Hartl

V roce 1990 založil výzkumné středisko STEM, které vedl až do roku 2015. V roce 1994 založil společnost STEM/MARK, která se zabývá výzkumem trhu a výzkumem médií. Byl autorem a realizátorem velkého množství sociologických projektů. Poskytoval poradenství řadě domácích i zahraničních institucí. Mnoho úsilí věnoval popularizaci sociologických poznatků. Studoval na FF UK obory sociologie, politologie a filmová věda. Od roku 1972 pracoval v ÚFS ČSAV jako odborný pracovník a vědecký aspirant. Byl členem vědecké rady Sociologického ústavu, působil v četných redakčních radách.

Ivan Hodáč

Ivan Hodáč je předsedou správní rady a jedním ze zakladatelů Aspen Institute Central Europe. Je absolventem University of Copenhagen a College of Europe v Bruggách. V letech 2001 až 2013 byl tajemníkem Asociace evropských výrobců automobilů (ACEA). V současnosti je zvláštním poradcem představenstva ACEA, předtím zastával pozici šéfa korporátní kanceláře Time Warner pro Evropu. Dříve působil také jako generální tajemník IFMA/IMACE, Senior Economist v Didier & Associates a pomocný profesor na College of Europe. Noviny Financial Times Hodáče nedávno označily za jednu z třiceti nevlivnějších osobností bruselské politiky.

Michal Kadera

Michal Kadera je ředitelem vnějších vztahů ŠKODA AUTO. V této funkci je zodpovědný za celkové public/government affairs, politickou komunikaci, CSR a veřejnou podporu. Absolvoval Právnickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni a ukončil postgraduální studium na Právnické fakultě Univerzity v Passau. V minulosti působil jako ředitel CEBRE – České podnikatelské reprezentace při EU v Bruselu (2007–2012), předtím jako vedoucí oddělení pro evropské záležitosti na Ministerstvu školství (2005–2007) a jako expert na právo EU v Senátu Parlamentu ČR (2004–2005). V rámci časových možností přednáší evropské právo a lobbying na různých univerzitách (Vysoká škola ekonomická, Západočeská univerzita atd.), publikuje o EU a účastní se mezinárodních konferencí.

Bohumil Kartous

Bohumil (Bob) Kartous je vedoucím komunikace a analytikem think-tanku EDUin. Absolvoval Pedagogickou fakultu a Fakultu sportovních studií MU v Brně, doktorát získal na Fakultě sociálních věd UK v Praze. O vzdělávání publikuje v řadě českých médií a pravidelně pro média komentuje události, které se ve vzdělávání odehrávají. Učí na Vysoké škole ekonomiky a managementu a pomáhá rozjíždět vzdělávací start-up Education Republic. V roce 2015 se podílel na obsahu a realizaci Fóra 2000 a s centrem současné kultury DOX zrealizoval Mapu společenských stereotypů. Rovněž se podílí na přípravě projektu Hrdinské imaginace psychologa Philipa Zimbarda v rámci nově vznikajícího Památníku ticha. Působí také jako editor Britských listů, kritického internetového deníku.

Lukáš Kovanda

Lukáš Kovanda působí jako hlavní ekonom společnosti CYRRUS, která patří k předním obchodníkům s cennými papíry v České republice. Přednáší též na Vysoké škole ekonomické v Praze. V letech 2010 až 2013 vedl think-tank Prague Twenty se zaměřením na ekonomické a mezinárodní otázky. Lukáš je jedním z nejcitovanějších finančních odborníků v českých médiích, publikoval několik knih a celou řadu článků. V době finanční krize například zpovídal více než stovku nejvýznamnějších světových finančníků a ekonomů včetně mnoha laureátů Nobelovy ceny za ekonomii. Tyto rozhovory později vyšly ve sborníku Příběh dokonalé bouře. Lukášovým koníčkem je zdolávání dlouhých běžeckých tratí, v roce 2014 úspěšně absolvoval newyorský maraton.

Pavel Kysilka

Pavel Kysilka je absolventem Vysoké školy ekonomické. V letech 1986–1990 pracoval v Ekonomickém ústavu ČSAV. V letech 1990–1991 působil jako hlavní ekonomický poradce ministra pro ekonomickou politiku. V 90. letech zastával pozici viceguvernéra a výkonného guvernéra České národní banky. Byl odpovědný za přípravu a realizaci rozdělení československé měny a zavedení české koruny. V letech 1994–1997 působil jako expert Mezinárodního měnového fondu a podílel se na zavedení národních měn v řadě východoevropských zemí. V 90. letech působil jako prezident České společnosti ekonomické. V roce 2000 začal pracovat pro Českou spořitelnu jako hlavní ekonom, v roce 2004 byl zvolen členem představenstva a od 1. ledna 2011 vykonával pět let funkci generálního ředitele a předsedy představenstva. Třikrát – v letech 2011, 2012 a 2013 – byl vyhlášen Bankéřem roku. Zabývá se ekonomickými, byznysovými a sociálními dopady digitální revoluce.

Jakub Landovský

Jakub Landovský je od roku 2015 náměstkem ministra obrany pro řízení sekce obranné politiky a strategie. Je zodpovědný za rozvoj obranných a bezpečnostních principů a bezpečnostní strategii ČR. V minulosti zastával pozici poradce Zahraničně-politického výboru PS PČR a konzultanta Ministerstva zahraničních věcí a UNDP. Je právník, doktorandské studium absolvoval na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

Tania le Moigne

Tania le Moigne je ředitelkou české a slovenské pobočky Google. Vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze. Přes devět let působila na různých manažerských pozicích ve firmě Microsoft v Praze, Mnichově a Londýně. V roce 2006 založila českou a o čtyři roky později i slovenskou pobočku Google. Le Moigne je členkou a mentorkou projektu Odyssey a autorkou 4bambini, série deskových her pro děti o důležitých životních hodnotách. Příležitostně spolupracuje s Vysokou školou ekonomickou, New York University a European Leadership & Academic Institute in Prague. Je také členkou správní rady Aspen Institute Prague a nevládní organizace Dobrý Anděl.

Daniel Műnich

Daniel Műnich působí od roku 1994 jako docent a výzkumný pracovník na CERGE-EI. Ve výzkumech se mimo jiné zabývá ekonomikou trhu práce a ekonomikou školství a vzdělávání. Odborně se také věnuje hodnocení dopadů veřejných politik a problematice hodnocení výsledků výzkumu. Jako odborný poradce působil a působí v řadě orgánů národních a mezinárodních institucí. Je rovněž výkonným ředitelem think-tanku IDEA při CERGE-EI.

Petr Pavel

Generál Pavel byl jmenován předsedou vojenského výboru NATO dne 26. června 2015. Po absolvování Vysoké vojenské školy pozemního vojska ve Vyškově zastával řadu významných pozic. Byl například velitelem specializovaných sil AČR, národním vojenským zástupcem v Centrálním velitelství USA a ve Vrchním velitelství spojeneckých sil v Evropě (SHAPE) a v neposlední řadě zastával funkci náčelníka Generálního štábu AČR (červenec 2012 – květen 2015). Generál Pavel také studoval na Camberley Staff College (Royal College of Defence Studies) a získal titul M. A. v mezinárodních vztazích na King's College.

Markéta Pekarová Adamová

Markéta Pekarová Adamová je poslankyní PČR, kde je členkou výboru pro sociální politiku, petičního výboru a předsedkyní podvýboru pro lidská práva. V roce 2009 vstoupila do nově vzniklé strany TOP 09. V komunálních volbách na podzim roku 2010 byla zvolena do zastupitelstva Prahy 8. Stala se radní této městské části pro sociální oblast. Mandát zastupitelky obhájila v roce 2014. Od září 2013 je členkou předsednictva TOP 09 Praha. V roce 2013 se stala poslankyní Parlamentu ČR. V poslanecké sněmovně se věnuje rodinné politice, lidským právům a vzdělávání. V roce 2015 byla zvolena místopředsedkyní TOP 09.

Tomáš Pojar

Tomáš Pojar je prorektorem soukromé vysoké školy CEVRO Institut, viceprezidentem Česko-izraelské smíšené obchodní komory a konzultantem v oblastech obrany a bezpečnosti. Vystudoval politologii na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a Counter-Terrorism Studies a Homeland Security na Interdisciplinary Center (IDC) v Izraeli. V roce 1995 začal pracovat pro nevládní humanitární organizaci Člověk v tísni, kterou pak od roku 1997 vedl. V organizaci zůstal až do roku 2005, kdy nastoupil na české Ministerstvo zahraničních věcí. Zde zastával funkci náměstka pro dvoustranné vztahy a prvního náměstka pro bezpečnostní otázky, záležitosti EU a bilaterální vztahy s evropskými státy. V letech 2010–2014 byl českým velvyslancem v Izraeli.

Nikita Poljakov

Nikita Poljakov je vedoucí ekonomické sekce Hospodářských novin. Během svého života strávil čtyři roky v Anglii, sedm let v Rusku a téměř dvě desetiletí v České republice. Zkušenosti získané v těchto zemích jej přivedly k žurnalistice. Do Hospodářských novin začal přispívat už během studií žurnalistiky na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Poljakov je též absolventem London School of Economics and Political Science.

Veronika Sedláčková

Veronika Sedláčková je moderátorka diskusního pořadu *Pro a proti* Českého rozhlasu Plus. Mimoto moderuje už několik let jednou týdně publicistický rozhovor pro TV NOE na aktuální témata a pravidelně vede diskuse v Malostranské besedě, které se věnují politické a společenské situaci v Česku. Kromě dalších projektů má spolu s moderátorem a hercem Ondřejem Cihlářem vlastní talk show v pražském co-workingovém centru Opero. Vystudovala katedru žurnalistiky FSV UK. Jako novinářka začínala v polovině devadesátých let v domácí redakci zpravodajství České televize. Po roce stráveném ve vedení Letiště Praha, kde řídila Odbor komunikace, se vrátila k žurnalistice.

Josef Středula

Josef Středula je předseda Českomoravské konfederace odborových svazů (ČMKOS). Vystudoval Střední průmyslovou školu v Opavě, hned po studiu nastoupil do Vítkovických železáren, kde pracoval v technických profesích. Po listopadu 1989 se podílel na vzniku nových odborů. V odborových funkcích působí od února 1990. V roce 1993 byl zvolen místopředsedou OS KOVO a v roce 2005 se stal jeho předsedou. V dubnu 2014 stanul v čele největší odborové centrály ČMKOS. Dlouhodobě aktivně působí v nejrůznějších pracovních týmech tripartity – RHSD. Je členem Řídícího výboru Evropské odborové konfederace. Rád fotografuje, lyžuje, poslouchá hudbu a ke své práci s oblibou využívá Facebook a Twitter.

Karel Šimka

Karel Šimka je soudcem Nejvyššího správního soudu České republiky. Vystudoval právo a politologii na univerzitách v Plzni, Praze a Passau a poté působil jako civilní soudce. Je členem rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu, kompetenčního senátu a zástupcem člena tzv. zvláštního senátu. Od r. 1998 přednáší na Fakultě právnické ZČU v Plzni, od r. 2010 je v její vědecké radě. Vyučuje ústavní a daňové právo na vysoké škole CEVRO Institut. Přednáší pro odbornou veřejnost a publikuje texty o daních, správním a ústavním právu. Absolvoval řadu zahraničních stáží. Je či byl členem různých expertních skupin, mj. při ministerstvech financí a spravedlnosti a Akademii věd ČR. Působí v redakčních radách Bulletinu Komory daňových poradců ČR a Právního rádce.

Zuzana Tvarůžková

Zuzana Tvarůžková je novinářka, reportérka a televizní moderátorka. Svoji kariéru začala v roce 2003 v nedělníku *Nedělní svět*. V roce 2005 nastoupila do České televize, na kanál ČT24, kde se stala redaktorkou domácí redakce se specializací na problematiku politiky a justice. V roce 2013 krátce moderovala pořad *168 hodin* a o rok později uváděla pořad *Události, komentáře*. Spolu s Václavem Moravcem také připravovala speciál předvolebních debat komunálních voleb 2014, krajských voleb 2016 a letošních voleb do parlamentu. Od roku 2014 moderuje pořad *Interview ČT24*.

Kateřina Vacková

Kateřina Vacková vystudovala 1. lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Během studia pobývala na stážích ve Vídni, Portu či na Harvardu. Ve 22 letech založila neziskovou organizaci Loono, od té doby učí, jak mít zdravé #prsakoule, mozek i srdce. Začínala sama, teď vede více než 120 lidí ve čtyřech městech Česka, míří ale i do světa. S týmem, dalšími studenty lékařských fakult a mladými lékaři, vyškolila v oblasti prevence více než 22 000 lidí, 34 z nich si následně odhalilo rakovinu v časném stadiu. To ji pohání kupředu. Věří totiž, že lékaři by neměli pacienty pouze léčit, ale dlouhodobě je i vést k prevenci nejrůznějších onemocnění. V souvislosti s kampaní #prsakoule byla hostem DVTV a Show Jana Krause, získala cenu za Sociální inovaci Sozial Marie a magazín Forbes ji vybral jako jednu z osobností každoročního žebříčku 30 pod 30.

David Vávra

David Vávra je zakladatel a managing partner společnosti OGREsearch. Je držitelem titulu Ph.D. z ekonomie na Centru pro ekonomický výzkum a doktorské studium. Hlavními obory jeho výzkumu jsou makroekonomický modeling, ekonomický růst a development. Před založením OGREsearch pracoval Vávra pro Mezinárodní měnový fond a Českou národní banku, kde mimo jiné působil i jako poradce guvernéra ČNB Zdeňka Tůmy. Nyní je jako managing partner ve společnosti OGREsearch zodpovědný za marketing a strategic business development. Během své bankovní kariéry Vávra zároveň spolupracoval s mnohými akademickými institucemi, na kterých i přednášel.

Aleš Weiser

Aleš Weiser, je manažerem ve společnosti Mars Chocolate UK Ltd a též prezidentem Bakala Scholars. V osmnácti letech si zorganizoval roční pobyt na anglické střední škole, kterou nakonec dokončil místní maturitou, a pokračoval bakalářským studiem Contemporary European Studies and Chinese Studies na University of Nottingham. V letech 2012–2014 vystudoval magisterský obor East Asian Studies na Stanford University v Kalifornii.

Eva Zamrazilová

Eva Zamrazilová je hlavní ekonomkou České bankovní asociace, přednáší rovněž na VŠE. Kromě původní akademické kariéry má rozsáhlé zkušenosti z komerční a bankovní sféry. Po ukončení studií na VŠE přednášela statistickou teorii a ekonomickou statistiku tamtéž, později působila v Ekonomickém ústavu Československé akademie věd. V letech 1994–2008 byla seniorní makroekonomickou analytičkou v Komerční bance. Od března 2008 do února 2014 byla členkou bankovní rady České národní banky.

Michael Žantovský

Michael Žantovský v současnosti působí jako výkonný ředitel Knihovny Václava Havla, je ale i diplomatem, politikem, spisovatelem a překladatelem. V minulosti byl prezidentem Aspen Institute Prague, členem programové rady Nadace Forum 2000 či předsedou Občanské demokratické aliance, již zastupoval i v Senátu České republiky. Jako velvyslanec pobýval ve Velké Británii, Spojených státech amerických a Státu Izrael. Byl tiskovým tajemníkem a mluvčím prezidenta Václava Havla a politickým koordinátorem kanceláře prezidenta. Michael Žantovský je absolventem Karlovy univerzity v Praze a McGill University v Kanadě. Napsal životopis svého dlouholetého přítele Václava Havla, který vyšel v angličtině, češtině a v několika dalších jazycích v listopadu 2014 a setkal se s velmi dobrým kritickým ohlasem.

Hospodářství a konkurenceschopnost

Koordinátor expertní skupiny: David Vávra

ÚVODEM

Euforie atributu jedné z nejrychleji rostoucích evropských ekonomik jako by opět v poslední době živila naději na český hospodářský zázrak. Žádné oslavy však nejsou na místě, neboť naší realitou je dýchavičná ekonomika, která se nejenže ekonomickou úrovní svým vyspělejšími západními sousedy výrazně nepřibližuje, ale navíc ji již dohání či předhání její východoevropské konkurenti. Skutečně, produktivita práce a mzdy rostou pomalu a snad jediným delším obdobím, ve kterém česká ekonomika systematicky doháněla úroveň EU, bylo rozmezí let 2000 až 2008.

Řada indikátorů však opravdu vypovídá o tom, že se máme po hospodářské stránce objektivně velmi dobře. Konkurenceschopnost je vysoká a roste, nezaměstnanost klesla k rekordním úrovním. Inflace i přesto zůstává nízká a stabilní, nejsme příliš zadlužení a veřejné finance jsou též v dobré kondici. Navíc máme jednu z nejnižších příjmových nerovností mezi zeměmi EU. Nicméně kýžená akcelerace k německým úrovním v platech a produktivitě se nedostavuje – jako bychom naráželi na nějaké přehližené strukturální bariéry ekonomického růstu a konvergence.

Těmto otázkám se Aspen Institute v posledních letech intenzivně věnuje ve snaze porozumět nedostatkům v realizaci našeho ekonomického potenciálu a formulovat jednoznačná a okamžitě implementovatelná doporučení (tzv. „domácí úkoly“), jakož i dlouhodobé vize pro hospodářskou politiku země.

Zprávy Aspen Institute z minulých let o stavu české ekonomiky identifikovaly bariéry růstu především v nízké kvalitě vzdělání, neefektivním institucionálním prostředí a státní správě a nepružném trhu práce. Zároveň formulovaly vizi vysoce urbanizované ekonomiky založené na podnikavosti, inovacích a technologiích pomocí intenzivnější mobilizace domácího kapitálu.

PROČ JSOU TYTO VIZE DŮLEŽITÉ A STÁLE AKTUÁLNÍ?

Protože se k německým příjmům nepřibližujeme a produktivita stagnuje, naší hlavní konkurenční výhodou zůstává levná středně kvalifikovaná práce ve zpracovatelském průmyslu a charakter produkční funkce naší ekonomiky s nízkou přidanou hodnotou a nízkým podílem práce neodpovídá požadavkům na rychlý růst tažený moderními technologiemi.

Ačkoliv to na první pohled ve světle posledních makroekonomických údajů tak nevypadá, rosteme pomalu. Za posledních 10 let jsme se v HDP na hlavu v paritě kupní síly k německým úrovním prakticky nepřiblížili a zůstáváme na úrovni kolem 70 %. Přitom jsme se ještě v letech 1996 až 2005 přibližovali Německu průměrným tempem více než 1 procentní bod za rok. Ani to však není nijak závratná rychlost a trvalo by nám třicet let, než bychom se na německou úroveň dostali.¹

Jen slabou útěchou nám může být, že východní Německo nebo Maďarsko mají podobné problémy. Naopak Slovensko a Polsko si svou konvergenční rychlost v poslední dekádě udrželo. Slovensko nás předstihlo ve většině indikátorů produktivity a brzy se může stát nejvýkonnější zemí Visegrádského regionu – a to přesto, že jeho model růstu je zřejmě postaven na podobných základech jako česká ekonomika.

Co hůř – úroveň našich mezd je ještě níže než úroveň našeho HDP na obyvatele – drží se kolem 50 % v paritě kupní síly a zaostává dokonce i za Polskem. To je obzvlášť bolestné, pokud si uvědomíme, že velká část průmyslu a služeb je v zahraničních rukou a příjem z práce, a ne z vlastnictví kapitálu, je tak prakticky jediným zdrojem příjmů většiny populace.

Bohužel se ani nezdá, že by existoval nějaký pádný důvod, proč by se tato situace měla v dohledné době radikálně změnit. Produktivita práce víceméně stagnuje, což je možná i pochopitelné, pokud se podíváme na základní charakteristiky produkce naší ekonomiky. Dominuje průmysl (především zpracovatelský), jehož podíl na HDP je po Irsku druhý největší v Evropě. Naopak schází tržní služby, které jsou v mnoha moderních ekonomikách tahounem růstu.²

Vysoký podíl (zpracovatelského) průmyslu by snad ani nevedl (ostatně vysoký je nejen v Irsku, ale i v Německu), kdyby nebyl zatížený – jako ostatně celá ekonomika – nízkým podílem přidané hodnoty a nízkým podílem práce na přidané hodnotě. V těchto charakteristikách je česká ekonomika jako celek na samém chvostu evropského pelotonu – v hrubých maržích dokonce vůbec nejhorší. Není divu, že jsme si vysloužili hanlivou přezdívku „montovna Evropy“ (viz Aktuální téma). Ruku v ruce s tím jde i vysoký podíl pracovních pozic, které lze snadno automatizovat, a patříme tak v Evropě k ekonomikám, které jsou do budoucna nejvíce ohrožené robotizací.

V takovém prostředí je potom nízká mzda základním faktorem konkurenceschopnosti a růstu. Tyto charakteristiky našeho hospodářství opravdu nedávají velkou naději pro

¹ Pro srovnání: západní Německo konvergovalo k úrovni HDP na obyvatele Spojených států v prvních dvou poválečných dekádách rychlostí až 3 procentní body za rok.

² Příklad Irsku je jistě zajímavý i proto, že se tamní ekonomice podařilo celkem snadno překonat problém stagnace růstu známý v literatuře jako tzv. „middle income trap“. Vysoký podíl průmyslu navíc působil během globální finanční krize jako solidní stabilizátor. Podobně tomu bylo i v Německu.

nějaké dramatické zlepšení v rychlosti dohánění německých příjmů. Spíše vnucují otázky o udržitelnosti takového růstového modelu.

VIZE BUDOUCNOSTI

Uskutečnění vize vysoce urbanizované ekonomiky založené na podnikavosti, inovacích a technologiích pomocí intenzivnější mobilizace domácího kapitálu je tedy nejenom cesta k urychlení naší konvergence k západním životním standardům, ale především vize přerodu struktury celé ekonomiky.

Urbanizace se jeví jako důležitý prvek zvyšování ekonomického potenciálu především proto, že metropolitní oblasti jsou obvykle asociovány s vyšším HDP na hlavu díky větší intenzitě ekonomických interakcí a menším transakčním bariérám. Ačkoliv proces urbanizace u nás probíhá postupně a nepřetržitě posledních dvacet let, celkově stále za Německem zaostáváme. Např. v Německu pokrývají velká města nad 100 000 obyvatel většinu území, v ČR ani zdaleka. Podle studie Aspen Institute z roku 2015 žije v ČR až polovina populace v místech s méně než deseti tisíci obyvateli, zatímco v Německu jenom zhruba čtvrtina. To podle této studie znamená více než dva miliony lidí, kteří jsou tak oproti Německu znevýhodněni horšími příležitostmi realizovat svůj ekonomický potenciál.

Podnikavost a inovace se jeví jako nezbytné prvky změny povahy našeho hospodářství a produkční funkce. Lze jen těžko očekávat, že se tradiční velké průmyslové komplexy, jejichž konkurenceschopnost je založena na nízké mzdě a nízkém podílu práce, radikálně změní. Respektive by ta sázka na proměnu byla snazší, kdyby zde sídlily centrály takových firem. Pokud tomu tak není, tak se mnohem realističtěji jeví dosažení změny prostřednictvím nových podniků, jejichž produkční funkce bude mít jiné vlastnosti a konkurenceschopnost a které budou těžit z inovativních technologií s velkým podílem domácí přidané hodnoty.

Konečně důraz na větší zapojení domácího kapitálu je ovlivněn zjištěním, že česká ekonomika je objektivně dlouhodobě podkapitalizovaná vzhledem ke svým západním sousedům, přesto je však čistým vývozcem kapitálu. Zároveň je velká část ekonomiky (včetně bankovního sektoru) téměř výhradně v zahraničních rukách a rozjezd nových typů podnikání se bez kapitálového zabezpečení neobejde.

CO STOJÍ V CESTĚ?

Vytváření nových produkčních procesů vyžaduje stabilní institucionální prostředí, které je vstřícné podnikání a inovacím. Prostředí schopné vychovat, přitáhnout a udržet talent. Rovněž finanční sektor, který je takový rozvoj připraven pružně financovat.

Právě v těchto oblastech však významně zaostáváme nejen za západní Evropou, ale mnohdy i našimi východoevropskými sousedy.³

Naše konkurenční výhoda je založena na nízkých nákladech středně kvalifikované práce, zatímco naše postavení vůči konkurentům v tzv. „měkkých“ kategoriích konkurenceschopnosti, do nichž řadíme kvalitu veřejné správy, vstřícnost podnikatelského prostředí či dostupnost kvalifikované pracovní síly, je velmi nevyvážené. Poměrně slušná pozice v řadě sledovaných kritérií je srážena několika indikátory, v nichž se pohybujeme na chvostu pelotonu, navíc mezi zeměmi s nesrovnatelnou ekonomickou úrovní a sociálně-ekonomickým prostředím (např. Gambie nebo Mongolsko).

Pokusili jsme se tyto závěry shrnout v následující tabulce, která bere v potaz, že různé strukturální indexy se v celé řadě indikátorů překrývají a že například sledování indikátorů kvality institucionálního prostředí není důležité jen samo o sobě, ale též pro pochopení bariér zlepšování konkurenceschopnosti. Prostřednictvím triangulace několika zdrojů sledujících širokou škálu faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost jsme vybrali oblasti, ve kterých se vážné nedostatky, podle našeho soudu zbytečně „propadáky“, objevují nejčastěji.⁴

Strukturální indexy podmínek pro konkurenceschopnost

Sektor	Oblast	Problém
Veřejné instituce	Daně	Celková výše zdanění práce
		Výše ostatních daní
		Komplikovanost daňového systému
	Kvalita veřejného sektoru	Elektronizace veřejného sektoru
		Stavební povolení
		Komplikovanost vládní regulace
Podnikání	Založení podniku	Počet procedur pro založení podnikání
		Založení podnikání (dny)
		Náklady na založení firmy (% příjmu na obyvatele)
	Podnikavost	Vnímání příležitostí, kvalita lidského kapitálu a spolupráce mezi podniky
		Schopnost a příležitost zakládat nové podniky (start-up, joint ventures)
		Úvěrování soukromého sektoru
Pracovní trh	Mobilita	Příjem zahraničních investic
		Vysoké náklady na ukončení pracovního poměru
		Komplikovanost procesu vytvoření a ukončení pracovního poměru

Zdroj: Autor

V souhrnu vidí většina ukazatelů a průzkumů mezinárodních institucí hlavní brzdu vyššího potenciálu české ekonomiky v sektoru veřejných institucí, především ve fungování státní správy. Ta značně komplikuje život soukromému sektoru a nepřispívá aktivně k vytváření prostředí vstřícnému inovacím a podnikání.

³ Zpráva Aspen Institute 2016 srovnávala naše instituce a infrastrukturu s Finskem jako úspěšným příkladem inovativní východoevropské ekonomiky.

⁴ Zdroje: Nejaktuálnější vydání WB Ease of Doing Business, WEF Global Competitiveness Index, IMD Competitiveness Index, GEDI Global Entrepreneurship Index, WIPO Global Innovation Index, BCG Sustainable Development Assessment.

Česká republika zaostává za svými konkurenty (včetně některých z východní Evropy) také ve stabilitě právního rámce, úrovni korupce, důvěře v politiku a v instituce jako takové.

Úroveň administrativního zatížení podnikání je vysoká, ať už skrze komplikovanou správu daní nebo procedur a nákladů nutných k založení firmy. Soukromé podnikání trpí špatnými podmínkami nejen pro start-upy, ale i pro menší podnikatele. Velmi nízká je také celospolečenská podpora a pohled na podnikání, což nedělá z podnikání lákavou činnost přitahující talent a ztěžuje tak obrodu ekonomiky skrze dynamické podnikatelské prostředí.

Ekonomická aktivita a podnikání jsou navíc zatíženy vysokou mírou zdanění, především práce. Celková výše zdanění podnikání je podle některých indikátorů dokonce vyšší než v Německu.⁵ Navzdory nízkým mzdám patří podíl odvodů na zdravotní a sociální pojištění placené zaměstnavatelem k největším mezi zeměmi OECD. Právě vysoké nepřímé náklady práce, nejen ve smyslu vysokých odvodů na sociální a zdravotní pojištění, ale i nákladů ukončení a vzniku pracovního poměru, jsou často dávány do souvislosti s pomalým růstem mezd a nepružným trhem práce. Ten netrpí nedostatkem poptávky po práci, ale především nedostatkem kvalifikované pracovní síly, kterou česká společnost není schopna dodat a jejíž dovoz ze zahraničí je rovněž administrativně mimořádně komplikovaný, jak ukázala například zpráva Aspen Institute z roku 2016. Nízká úroveň mezd a vysoká míra nepřímého zdanění zároveň vytlačuje řadu obyvatel do šedé ekonomiky (viz Aktuální téma).

Aktuální téma: Šedá ekonomika a Česká republika

Šedou ekonomiku můžeme definovat jako ekonomické aktivity, produkci zboží a poskytování služeb, které nejsou zahrnuty do vykazování hrubého domácího produktu a zůstávají skryty před státem, resp. finanční správou. Šedá ekonomika podle většiny Čechů brzdí ekonomický růst, zhoršuje konkurenceschopnost a omezuje objem veřejných financí a tím možnost poskytování veřejných služeb občanům ze strany státu. Vzhledem k poměrně složité měřitelnosti objemu šedé ekonomiky a použití často odlišných matematických modelů se čísla uváděná ve studiích zpracovaných na toto téma více či méně odlišují. Podle výpočtů prof. Friedricha Schneidera z katedry ekonomie Univerzity Johannese Keplera se šedá ekonomika v České republice pohybuje okolo 15 % HDP (evropský průměr je 18 % HDP). Naopak studie poradenské společnosti EY uvádí 11,3 % HDP a poslední statistiky Světové banky zase 15,3 %. Podle Centra ekonomických a tržních analýz, které zpracovalo v roce 2015 detailní studii o podobě šedé ekonomiky v ČR, zůstane před státem skryto zhruba 614 miliard korun ročně, tedy například dvakrát tolik, než kolik během loňského roku vyplatil stát na starobních důchodech.

Česká vláda představila v posledních letech několik opatření, která si kladou za cíl snížit šedou ekonomiku, resp. zvýšit výběr daní. To je sice chválehodné, nicméně se jedná většinou o nástroje přinášející podnikatelům dodatečné administrativní povinnosti, a proto by v dalším období bylo vhodné zaměřit se zejména na zefektivnění fungování státních institucí, aby na základě informací, které mají k dispozici, dokázaly lépe naplňovat stanovené cíle, a zároveň na prvky motivující podnikatelské subjekty k chování, které bude s těmito cíli v souladu. Jedním z takovýchto nerepresivních a přirozených nástrojů boje proti šedé ekonomice mohou být například bezhotovostní platby, jejichž rostoucí míra poměrně rychle snižuje podíl šedé ekonomiky na HDP. Jejich další podpora, například zavádění bezhotovostního placení na úřadech městské a státní správy, se v tomto případě může jevit pro stát jako správnou a nenásilnou cestou boje proti tomuto negativnímu fenoménu.

Kromě velké daňové a administrativní zátěže stojí v cestě ekonomickému rozvoji a blahobytu i nízká úroveň investic, především do fyzické a digitální infrastruktury a do vzdělání. Zhoršující se kvalita vzdělání a lidského kapitálu obecně (opět ve srovnání s konkurencí) se zpětně promítá do nízké ceny práce.

Schopnost udržet a přitáhnout talent je ve srovnání se západní Evropou malá. Skvěle na tom nejsme ani ve schopnosti přitáhnout do České republiky centrály zahraničních firem. Na pomyslném celosvětovém žebříčku nám patří až 28. příčka (CGI), což sice není špatné, ale jsme třeba až za Polskem. Přitom právě centrály takových firem často vytváří vysokou přidanou hodnotu a navíc přitahují talentované a vysoce placené odborníky.

V neposlední řadě je diskutabilní i schopnost domácího finančního sektoru zapojit se do rozvoje nových typů podnikání. To může souviset s relativně úzkým profilem tohoto finančního sektoru, ve kterém dominují klasické komerční banky založené na relativně konzervativním obchodním modelu, který neumí efektivně propojit střadatele s investory. Ostatní části finančního sektoru, jakými jsou jinde akciový a dluhopisový trh nebo zhodnocování úspor skrze kapitálové a penzijní fondy, jako by skoro vůbec neexistovaly – stupeň jejich rozvoje zaostává za naší ekonomickou úrovní a nemusí ani odpovídat potřebám a ambicím úplně nové produkční funkce do budoucna.

DOMÁCÍ ÚKOLY

Na základě těchto pozorování se zpráva Aspen Institute pokouší již třetím rokem zformulovat relativně jednoznačná doporučení, která by zároveň byla snadno implementovatelná a nevyžadovala významný celospolečenský dialog a shodu – tzv. domácí úkoly. Například je neomluvitelné, abychom v digitalizaci státní správy byli

na 89. místě na světě (podle Global Innovation Index), aby doba získání stavebního povolení byla oproti Německu více než dvojnásobná, aby čas a náklady na založení firmy byly pětkrát vyšší než v Estonsku nebo aby doba nutná k vyřízení daňové povinnosti byla třikrát delší než v Holandsku a dvakrát delší než na Slovensku. Tyto největší „propadáky“ jsou shrnuty v následující tabulce:

Dlouhodobě neřešené „domácí úkoly“

Kvalita pozemních komunikací, tedy toho, jak stavíme a opravujeme	Kvalita pozemních komunikací – podle GCI indexu 69. místo, dvakrát horší než Litva
Kvalita digitálních sítí a strategie jejich budování	Využitelnost mobilních sítí je třikrát horší u nás než v Estonsku
Administrativní procedury, náklady a doba nutná pro založení firmy	Náklady na založení firmy jsou čtyřikrát vyšší než na Slovensku
Administrativní procedury a doba potřebná pro vyřízení stavebního povolení	Dvakrát více administrativních procedur pro vyřízení stavebního povolení než v Estonsku
Doba nutná k podání a vyřízení daňového přiznání	Podání a vyřízení daňového přiznání třikrát delší než v Estonsku
Digitalizace státní správy	V digitalizaci státní správy jsme na 98. místě, Polsko na 45.

Zdroj: Autor

Nápravu těchto „propadáků“ proto považujeme za relativně snadné body, domácí úkoly nevyžadující velkého reformního úsilí. Přesto jsou to významné kroky na cestě k vytvoření příznivějšího podnikatelského prostředí lákajícího podnikatele k vytváření nových produktů a odvětví s vysokou přidanou hodnotou.

Je určitě pozitivní, že tato témata se postupně stala (zejména v uplynulém roce) součástí veřejné diskuze a začínají se řešit i na úrovni vládní agendy. Konkrétních výsledků je však zatím pomálu, což v našich očích poněkud snižuje šanci na správné uchopení a realizaci skutečně reformních dlouhodobých vizí.

ZÁVĚREM

Přes příkladné základní makroekonomické údaje se naše ekonomika svou úrovní neblíží svým vyspělejším sousedům. Zejména platy a produktivita zůstávají daleko za očekáváním.

Domníváme se, že konkurenceschopnost daná nízkými mzdami s velmi malou přidanou hodnotou nepředstavuje uspokojivou budoucnost. Nemá zřejmě velký význam si myslet,

že při stávající produkční funkci české ekonomiky je zde ještě velký potenciál pro cílenou reformní kampaň. Například nastavení pobídkového systému zahraničních investic cílící hlavně na vysokou zaměstnanost je z tohoto pohledu zcela nevyhovující a je na místě, že se již připravuje nový systém investičních pobídek, kde by měl být akcentován právě vývoj přidané hodnoty.

Místo toho se nám jeví užitečnější zaměřit se na odstraňování bariér růstu v oblastech, které konkurenceschopnost ovlivňují nepřímo a které mohou napomoci vzniku úplně nových odvětví s velkou přidanou hodnotou, která bude zůstatvat povětšinou doma. Takovými oblastmi jsou například špatná kvalita institucionálního prostředí a vzdělávacího systému, nedostatek kvalifikované pracovní síly a nepružný trh práce či problémy s efektivní alokací a mobilizací kapitálových zdrojů pro potřeby růstu domácí ekonomiky. Odstranění těchto bariér umožní vytvořit podmínky pro realizaci vize dlouhodobé, vysoce urbanizované ekonomiky založené na podnikavosti, inovacích a technologiích.

Existuje možná ještě jedna extrémní alternativa, jak ze současné neuspokojivé situace vyrůst. Místo vytváření nové produkční funkce bychom mohli tu stávající, založenou na „kvalifikovaných montovnách“, ještě více rozšířit, protože jsme v ní evidentně velmi dobří. Vzhledem k tomu, že tato funkce je založena na nízkých mzdách, což se jeví v současnosti jako sociálně a politicky neudržitelné, musela by se tato vize realizovat prostřednictvím hromadného přílivu migrujících pracovníků. Země jako Singapur, Jihoafrická republika nebo Čína (a do jisté míry i Německo) tuto strategii dokázaly dovedně využít a časem postupně obměnit produkční funkci směrem k technologicky náročnějším odvětvím. Ostatně spousta domácích odvětví je také u nás v současnosti na migrující pracovní síle závislá a i velké podniky pravidelně provádí nábor pracovní síly v zahraničí ve velkém. Z tohoto úhlu pohledu by se dalo říci, že tento model růstu u nás už přes značné administrativní překážky částečně probíhá.

Tento model růstu by však kromě velké a v současnosti zřejmě nereálné celospolečenské shody vyžadoval významnou změnu v administrativním zabezpečení takové migrace. Kromě toho v sobě obsahuje riziko, že nastupující robotizace jeho výhody zcela vymaže.

Aktuální téma: Česká ekonomika – kvalifikovaná montovna?

Otázka české ekonomiky jako montovny je, zdá se, velmi palčivá. Svědčí o tom řada kvalifikovaných komentářů. Například:

„Jsme lepší kvalifikovaná montovna.“ – Petr Smutný, partner v oddělení Podnikových financí a restrukturalizací poradenské společnosti PwC ČR

„Země regionu jsou často vnímány jen jako montovny pro západní Evropu.“

– Magdalena Souček, vedoucí partnerka EY v České republice a střední a jihovýchodní Evropě

„Vůz se vymyslí v zahraničí, díly se k nám dovezou a zde se automobil jen smontuje. Potom se odveze do zahraničí, kde se prodá. Jsme na spodku výrobního cyklu. Výrobní činnosti s vyšší přidanou hodnotou bohužel v České republice příliš nejsou.“ – David Marek, hlavní ekonom Deloitte Advisory

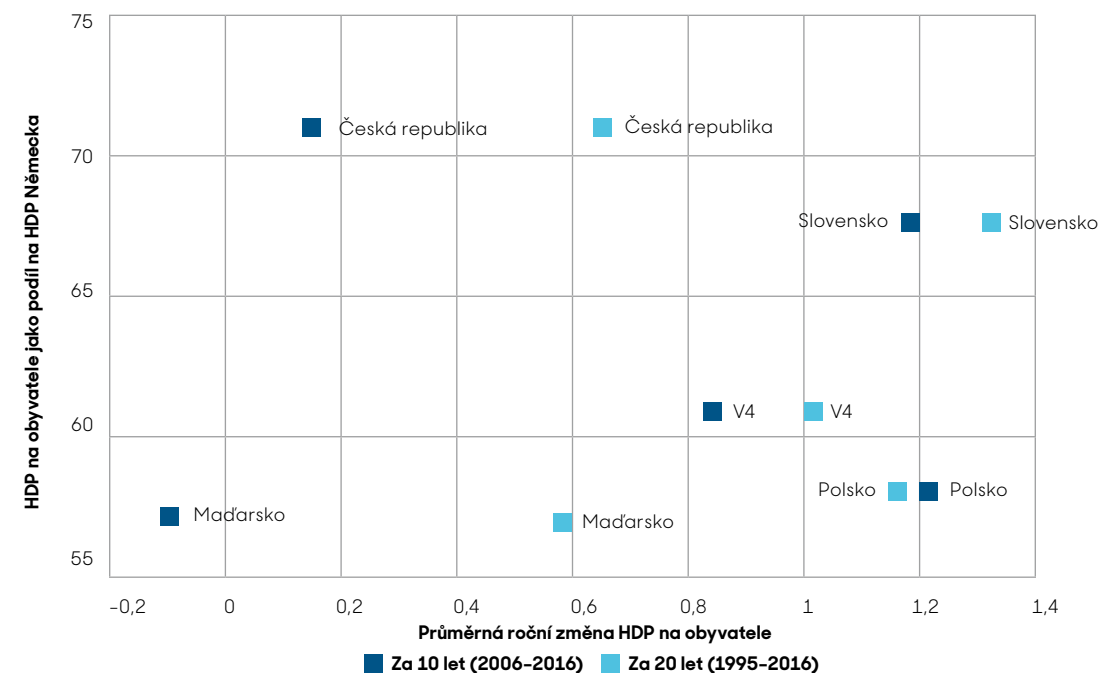
„Situace je stále taková, že mnoho investorů považuje tuto oblast za místo kvalitní výroby, ale s nízkými náklady. Nevidíme tolik investičních možností, pokud jde o inovace, kolik by si členské státy z východní a střední Evropy přály. Máme však dojem, že situace se zlepšuje, zejména v technickém sektoru.“ Iain Batty, regionální partner CMS Cameron McKenna

Nejde jenom o komentáře v tisku. Podle studie OECD „The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries“ se česká ekonomika se Slovenskem v závěsu řadí na přední příčky, co se týče budoucí ohroženosti automatizací/robotizací. OECD jinými slovy ČR skutečně za montovnu považuje.

Přítom exaktní definice „montovny“, použitelná pro analýzu, není ukotvená. Protějšek v anglické terminologii lze snad nalézt v „assembly-line jobs“. Při snaze o definici montovny bychom se zřejmě dostali k výrobě s nízkou přidanou hodnotou a zároveň relativně nízkou produktivitou práce. Otázka montoven je tak pravděpodobně spíše doménou jiných firem nežli samotných automobilek, u nichž se přece jen alespoň část vývoje i managementu v Česku nachází.

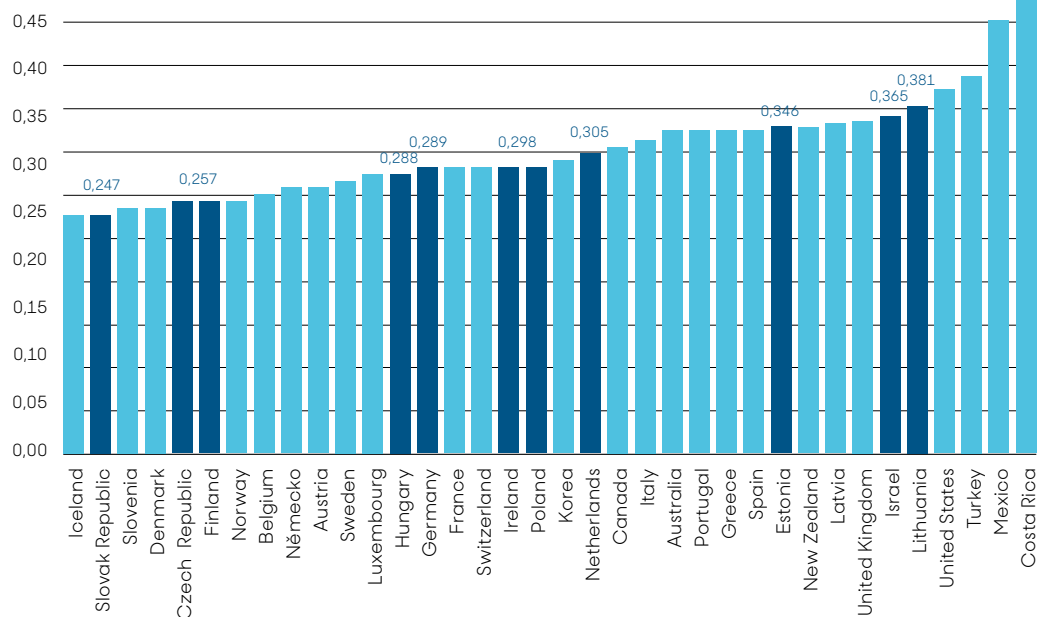
Jako „montovna“ bývá také označován scénář, kdy probíhá kompletní výroba výrobku na území ČR, ale poté je dodána zahraniční nálepka či značka. Při tomto scénáři zůstává velká část marže placená konečným zákazníkem v zahraničí. Přidanou hodnotu, která stojí za silnými západními značkami, lze ovšem velmi dobře ospravedlnit. Samotná existence německé nálepky by nás navíc nemusela trápit, pokud by tato firma měla svou centrálu kompletně na území ČR, včetně vysoce postavených manažerů. K tomu ovšem zřídka dochází.

Vývoj HDP na obyvatele za 10 a 20 let

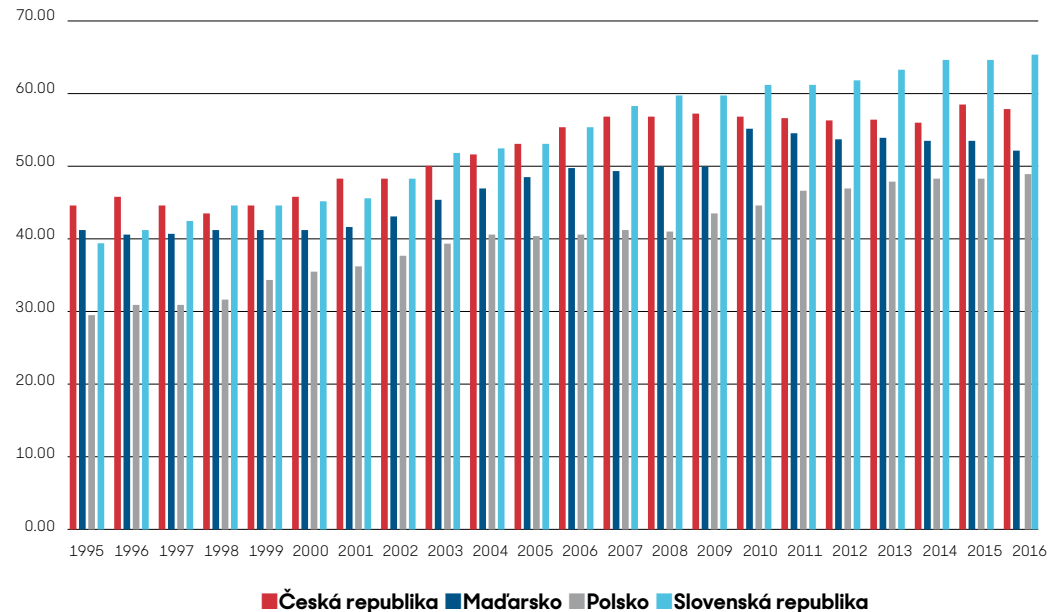
Zdroj: Eurostat, vlastní výpočty

Příjmová solidarita

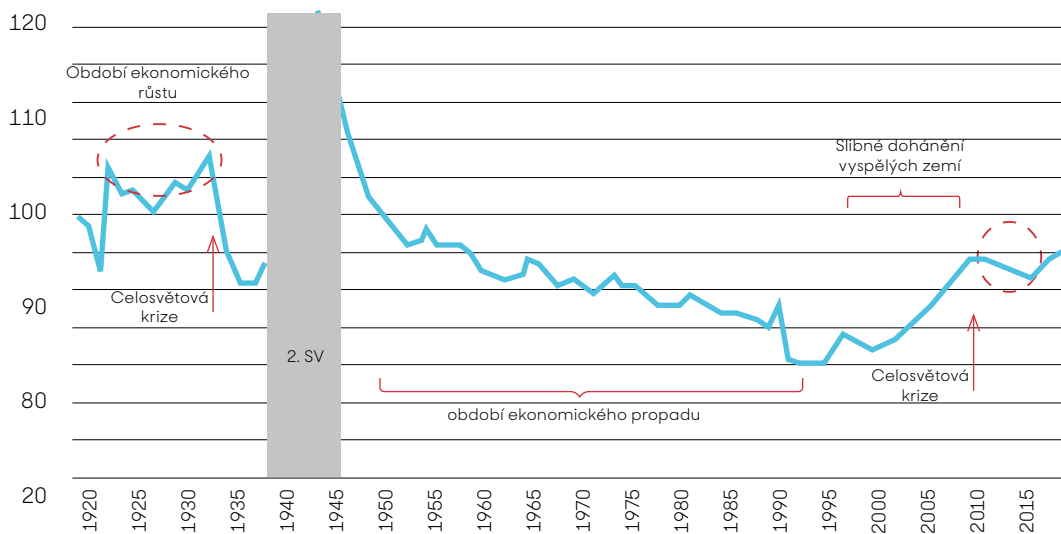

Zdroj: OECD

Srovnání vývoje HDP na obyvatele ve středoevropských zemích (1995-2016)

Reálné HDP na obyvatele v paritě kupní síly ČR (v podílu na německém HDP), před rokem 1990 jako Československo

Kvalita vládnutí

Koordinátor expertní skupiny: Karel Šimka

ÚVODEM

Ve zprávě pro konferenci „Česko: Jak jsme na tom?“ jsme na podzim 2016 analyzovali výkon našich veřejných institucí. Zkoumali jsme tři skupiny požadavků, jejichž dobré naplnění podle nás pomáhá naplnit cíl politiky jako správy věcí veřejných, tedy zajistit rozvoj a stabilitu pokud možno pro všechny:

1. stabilitu politického, právního a administrativního systému,
2. jeho profesionalitu, tedy přehlednost a uživatelskou přívětivost pro adresáty, lidskost, věrohodnost, odbornou kompetenci, přiměřenou rychlost, funkčnost a racionalitu, schopnost být vnímán jako legitimní autorita,
3. to, zda je v něm v dostatečné míře přítomna koncepčnost spojená s flexibilitou, tedy schopnost jednat s dlouhodobou vizí možného budoucího vývoje, předvídatelnost, avšak zároveň i schopnost rychlé reakce na měnící se podmínky.

Závěrem jsme navrhli, jak by mohl být stav našeho politického, právního a administrativního prostředí zlepšen.

Rok se s rokem sešel. Česká republika před pár dny absolvovala sedmé volby do Poslanecké sněmovny od svého vzniku (a deváté celkem). Nyní se otevírá nový čtyřletý politický cyklus. Můžeme v něm pokročit dál, zůstat na místě, ale také stav našich veřejných institucí zhoršit.

V dalším textu nejprve zhodnotíme vývoj za poslední rok. Poté se pokusíme identifikovat problémy, které bude třeba v nadcházejícím politickém cyklu (a dalších letech) řešit. Závěrem opět vyslovíme naše doporučení, co a jak je možno zlepšit.

VÝVOJ OD PODZIMU 2016 DO SOUČASNOSTI

ÚSTAVNÍ A POLITICKÝ SYSTÉM

Obecný vývoj a mezinárodní srovnání

Obecně vzato byl i v posledním roce český ústavní a politický systém ve středoevropském srovnání průměrně stabilní, srovnatelný nejen s dalšími postkomunistickými státy regionu, ale i s Rakouskem. Česká republika si v rámci regionu v posledním roce relativně polepšila tím, že se v hodnocení obecné kvality demokratických institucí citelně propadlo Polsko.

V absolutních číslech však u Česka samotného nelze oproti předchozím letům zaznamenat podstatnější změny, a už vůbec ne k lepšímu. Naopak, v hodnocení se lehce propadlo ze 7,6 bodu (z max. 10 možných) v roce 2014 na 7,4 v roce 2017. Pokleslo tak na stejné skóre jako Rakousko, které si hodnotu 7,4 udrželo jak v roce 2014, tak v roce 2017. Hodnotitelé z OECD na posledním vývoji v Česku kritizují jednak nestandardně vlivnou roli Andreje Babiše propojením jeho ekonomické, mediální a politické moci, jednak narůstající společenskou averzi k jinakosti (vztah k muslimské imigraci, přetrvávající problémy Romů).

Údaje o obecné kvalitě demokracie za roky 2014 a 2017

Německo	31.	29.	26.	24.	25.
Polsko	43.	42.	42.	41.	41.
Rakousko	9.	8.	8.	10.	9.
Slovensko	30.	45.	46.	46.	48.

Zdroj: Sustainable Governance Indicator

Ústavní systém za poslední rok nedoznal podstatných změn. Pokusy o změny Ústavy nezískaly v parlamentu potřebnou kvalifikovanou většinu. Byly však prosazeny zákony s významnými ústavně-právními souvislostmi.

Zákon o střetu zájmů

Zejména byl novelizován zákon o střetu zájmů. Členům vlády bylo zakázáno vlastnit televizní či rozhlasové stanice a noviny a časopisy. Dále bylo obchodním korporacím vlastněným alespoň z jedné čtvrtiny členem vlády zakázáno získávat veřejné zakázky, většinu dotací a investiční pobídky. Tento zákon, přijatý proti vůli vládního hnutí ANO zjevně ve snaze ztížit pozici Andreje Babiše, jím však byl vcelku jednoduše obejit tím, že jeho holding Agrofert a další jím vlastněné obchodní korporace byly vloženy do svěřenského fondu ovládaného jeho spolupracovníky a rodinnými příslušníky.

Financování volebních kampaní

Dále byla zpřísněna úprava financování volebních kampaní. Nově platí finanční limit na jednotlivé kampaně a velmi detailně je regulována evidence výdajů na ně. Současně vznikl úřad, který má dodržování zákona kontrolovat a je vybaven i pravomocemi ukládat správní sankce. Praxe ukazuje, že detailní a přísná regulace výdajů na kampaň vede v některých případech k absurdním důsledkům, ale řadu jiných účinných metod propagace kandidujících stran či osob nedokáže postihnout.

Volby do Poslanecké sněmovny 2017

Volby v druhé polovině října 2017 potvrdily více než zřetelně trend, na který jsme upozorňovali před rokem. Systém politických stran vzniklý v Česku v 90. letech 20. století ve své dosavadní podobě zřejmě skončil. Dosud pro něj bylo charakteristické bipolární uspořádání charakterizované klíčovým štěpením na pravolevé ose definované ekonomicky (méně regulace a více trhu kontra více regulace a přerozdělování). Reprezentovaly jej dvě velké strany, ODS na pravici a ČSSD na levici. Ostatní štěpení hrála méně významnou roli.

Tabulka vývoje volebních výsledků uvedených dvou stran ukazuje, že jejich marginalizace ve volbách 2017 významně pokročila. Tentokrát byla více postiženou stranou ČSSD, jejíž volební výsledek spadl na skoro třetinu úrovně z voleb 2013 a byl téměř pětkrát horší než v jejích nejlepších volebních výsledcích (1998 a 2006). Podíl součtu mandátů pro tyto dvě strany na celkovém počtu křesel v Poslanecké sněmovně klesl ze tří čtvrtin ve volbách 2006, resp. dvou třetin ve volbách 1996, 1998 a 2002, na pětinu všech mandátů. ODS ve volbách 2017 významně posílila oproti volbám 2013, nicméně i tak zůstala menší až středně velkou stranou se ziskem hlasů i mandátů zhruba na úrovni třetiny výsledku vítěze voleb, hnutí ANO Andreje Babiše. Propad ČSSD v roce 2017 oproti roku 2013 je prakticky kopií stejného propadu ODS ve volbách roku 2013 oproti výsledku v roce 2010. Obě dvě strany zaznamenaly v zásadě shodný vývoj, jen proces devastace české sociální demokracie byl oproti demokratům občanským fázově posunut o jedno volební období.

Opět, již potřetí v řadě (po volbách 2010 a 2013), vzrostl význam ideově neukotvených, populistických, často především na politickém marketingu postavených politických formací. Ty se staví do pozice kritiků stávajícího politického uspořádání jako takového (kritika systematické korupce a „starých stran“) nebo akcentují dílčí společenské problémy (např. migraci). Ideově nevyhraněným uskupením založeným na charismatu svého majitele a na dokonale zvládnutém politickém marketingu je hnutí ANO Andreje Babiše. Svůj volební výsledek v roce 2017 zvýšilo oproti roku 2013 o více než polovinu a dosáhlo podpory shodné s tou, kterou měly ODS a ČSSD v dobách své

největší slávy. Charismatickou osobností je i Tomio Okamura, který potvrdil svou okrajovou, avšak nikoli bezvýznamnou pozici na politické scéně tím, že s formálně novou politickou stranou v roce 2017 o polovinu zlepšil svůj volební výsledek z roku 2013. Akcentoval zejména boj proti islamizaci a příchodu migrantů. Ideově nečitelnou, nově se zjevivší formací širšího liberálního středu je Pirátská strana, jež spojuje kritiku „starého systému“ (korupce, klientelismus, chybějící transparence) s akcentací elektronických médií.

Stabilita a akceschopnost vlády

I vývoj posledního roku potvrdil trend, že vlády jsou v Česku spíše stabilní a jen výjimečně se konají předčasné volby. Přes rostoucí konflikty mezi vládními stranami, zejména mezi ANO a ČSSD, vláda dokončila své funkční období a přečkala i odvolání svého fakticky nejmocnějšího člena, ministra financí Andreje Babiše, z funkce kvůli kupcím se podezřením z daňově neférového jednání v jeho předchozí roli podnikatele. Stejně tak se nicméně potvrdil námi minulý rok již zmiňovaný trend, že stabilita českých vlád je často stabilitou v důsledku neakceschopnosti. Poslední rok vláda neprosadila prakticky žádný politicky významný záměr. Pouze provozně řídila zemi a uskutečňovala již dříve schválené legislativní počiny (např. uváděla do praxe elektronickou evidenci tržeb).

Podzimní a zimní volební sezona bude pokračovat až do ledna 2017, kdy bude podruhé v historii Česka přímo volen prezident republiky. Do té doby pravděpodobně nevznikne definitivní vládní uspořádání. I kdyby však vzniklo, nejspíš nezapočne s uskutečňováním svým politických cílů. Stabilizaci vládní exekutivy lze očekávat až na jaře 2018. Na podzim téhož roku se nicméně budou konat senátní a komunální volby.

Podíl hlasů a mandátů ve volbách do Poslanecké sněmovny pro ČSSD a ODS na celkovém počtu hlasů a mandátů.

Volby do PS, resp. ČNR	ODS hlasy (%)	ČSSD hlasy (%)	celkem hlasy (%)	ODS mandáty	ČSSD mandáty	celkem mandáty (z 200)
1992	29,73	6,53	36,26	76	16	92
1996	29,62	26,44	56,06	68	61	129
1998	27,74	32,31	60,05	63	74	137
2002	24,47	30,21	54,68	58	70	128
2006	35,38	32,32	67,7	81	74	155
2010	20,22	22,08	42,3	53	56	109
2013	7,72	20,45	28,17	50	16	66
2017	11,32	7,27	18,59	25	15	40

Zdroj: www.volby.cz

Volební chování v Česku v mezinárodním srovnání

Obecně vzato vývoj v Česku nevybočuje z širších trendů ve střední Evropě. Stejně jako jinde v letos proběhlých volbách (Německo, Rakousko) byl i zde významným faktorem ovlivňujícím výsledek voleb strach širokých vrstev obyvatelstva z nekontrolované imigrace, zejména z muslimských zemí. I v Česku tomuto strachu vyšla vstříc nabídka na politickém trhu jednak v podobě radikálně populistických uskupení, jednak v podobě celkově tvrdšího přístupu k migračním otázkám u stran hlavního proudu. V tomto ohledu je politické chování českých voličů srovnatelné s voliči rakouskými (jen celkově v přístupu k migraci mírně tvrdší) a ani situaci v Německu (s nárůstem hlasů pro AfD a debaklem SPD) není diametrálně vzdáleno. Setrvale ostražitý vztah k migraci projevují další státy regionu (Maďarsko, Polsko, Slovensko), v nichž se však nekonal v posledním roce celostátní parlamentní volby.

PRÁVNÍ ŘÁD A ADMINISTRATIVA

Obecný vývoj a mezinárodní srovnání

Trendy ve vývoji českého práva, které jsme popsali ve zprávě z podzimu 2016, se nezměnily ani v posledním roce. Přetrvává nepřehlednost a složitost právního systému. Setrvale významná je role správních orgánů a soudů a vliv jejich rozhodování na ekonomiku.

V mezinárodních žebříčcích je v ČR i za uplynulý rok pozitivně hodnocena kvalita právního státu a vlády práva. Její pozice se v posledních letech pomalu, avšak setrvale zlepšovala, nicméně v roce 2017 zaznamenala jistý pokles (z 30. místa ve světě v roce 2013 na 25. v roce 2016 a na 27. místo v roce 2017). Mezi postkomunistickými státy střední Evropy i nadále jasně vede, stále – přes mírné zhoršení – dosahuje úrovně nepřilíš vzdálené Německu, které za rok 2017 mírně poskočilo na žebříčku na vyšší pozici.

Kvalita právního státu a vlády práva za roky 2013–2017 (ČR, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Německo, Rakousko)

Stát	Pozice ve světě 2013	Pozice ve světě 2014	Pozice ve světě 2015	Pozice ve světě 2016	Pozice ve světě 2017
Česko	30.	29.	27.	25.	27.
Maďarsko	37.	40.	40.	43.	47.
Německo	16.	16.	16.	15.	16.
Polsko	39.	38.	36.	36.	35.
Rakousko	7.	6.	6.	8.	10.
Slovensko	42.	47.	46.	45.	41.

Zdroj: Global Innovation Index

Kvalita právního prostředí zůstala stejná jako v předchozím období. Nedošlo k žádným významnějším opatřením směřujícím ke zjednodušení a zpřehlednění právních regulací. Vláda zvažovala regulatorní zásahy do některých sektorů tzv. sdílené ekonomiky (sdílené přepravní služby typu Uber, komerční sdílení bytů zejména pro krátkodobé pronájmy jako Airbnb), zatím však nebylo nic schváleno. Pokračovaly některé dílčí aktivity v oblasti snížení sociálních dopadů exekucí. Ministerstvo spravedlnosti se neúspěšně pokusilo radikálně novelizovat ve prospěch dlužníků podmínky oddlužení v insolventci; neuspělo zejména vzhledem ke kritice ze strany věřitelů.

Nezávislost justice a státního zastupitelství

Justiční systém je reálně nezávislý a zatím nejsou patrné žádné snahy zasahovat do rozhodovací nezávislosti soudů. Již roky bez výsledku probíhá debata o případné změně systému správy justice (nyní tzv. ministerský model) a zavedení nějaké formy tzv. soudcovské samosprávy. Zvažuje se zřízení nezávislého správního úřadu se zastoupením soudců, který by převzal některé kompetence v oblasti správy justice. Diskuse je však vedena jen sporadicky a na politicky nevýznamných fórech (zejména v prostředí profesního sdružení soudců). Nejde o relevantní společenské téma.

Podobně ani správa státních zastupitelství nedoznala změny. Původně zamýšlená snaha o zásadní reformy (zavedení funkčních období šéfů jednotlivých státních zastupitelství, zřízení specializovaného protikorupčního státního zastupitelství) byla odložena na neurčito. Ohledně řešení panuje naprostý nedostatek politické shody. Mezi politikou a některými složkami státního zastupitelství a policie probíhaly intenzivní diskuse o roli orgánů činných v trestním řízení (Poslanecká sněmovna k tomu zřídila dvě vyšetřovací komise). Nelze však hovořit o zásazích do zákonem vymezených kompetencí uvedených orgánů.

Změny stavebního práva

Jediným významným legislativním počinem, jenž byl v posledním roce přijat s ambicí zásadně pohnout kupředu s obtížemi fungování jedné z klíčových složek administrativy, je komplexní novela stavebního zákona a souvisejících předpisů [zákon č. 225/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony]. Zjednodušuje proces aktualizace dokumentů územního plánování. Spojuje v některých případech vydání územního rozhodnutí s posouzením vlivu stavby na životní prostředí. Omezuje okruh účastníků územního řízení zejména tím, že z něho vylučuje ekologické spolky a ponechává mezi účastníky (vyjma žadatele a vlastníka pozemku, na němž se má stavba uskutečnit) pouze dotčené sousedy a příslušnou obec. Zjednodušuje rovněž proces povolování staveb energetické infrastruktury (zavádí se společné řízení slučující v sobě územní řízení, stavební řízení a posouzení vlivů na životní prostředí). Zkracuje i lhůtu

k napadení územně plánovacích dokumentů (a spolu s nimi i jiných opatření obecné povahy) před správními soudy ze tří let na jeden rok. Procesy ve správním soudnictví týkající se staveb dálnic a silnic I. třídy a celostátních drah a staveb s nimi souvisejících se urychlují, je u nich ztížen „soudní ping-pong“ a svěřují se speciálně k tomu zákonem určenému Krajskému soudu v Ostravě (jednomu z toho času nejrychlejších českých správních soudů).

Pokud uvedená komplexní novelizace obstojí v testu ústavnosti (zejména s ohledem na práva ekologických spolků a zásady spravedlivého procesu), půjde nepochybně o podstatnou změnu směřující k urychlení povolování staveb. Ústavnost novelizace je nicméně zejména ze strany ekologických spolků kritizována a bude jistě předmětem ostrých právních sporů, jejichž výsledek nelze odhadnout.

Daňový systém

Za poslední rok nedošlo k podstatnějším změnám daňové zátěže. V hrubých rysech zůstala daňová zátěž několik let stejná, a to od posledního zvýšení DPH a přímých daní koncem roku 2012, tedy ještě za předchozí vlády vedené Petrem Nečasem.

V posledních letech nicméně přibýlo administrativní zátěže v souvislosti s výběrem daní (již v naší zprávě za minulý rok zmíněné kontrolní hlášení a elektronická evidence tržeb). Tématem posledního roku bylo využívání tzv. zajišťovacích příkazů daňovou správou. Daňová správa má za to, že používání tohoto nástroje, jímž lze předem zajistit peněžní prostředky poplatníka na úhradu jeho budoucí, dosud nesplatné daně, je nezbytné pro předcházení podvodům zejména na DPH. Kritici uvádějí, že zajišťovací příkazy jsou někdy užívány necitlivě a vedou občas k likvidaci firem, aniž by k tomu byly dostatečné důvody.

Ústavní soud v zásadě posvětil (nálezem sp. zn. Pl. ÚS 32/15 z 6. 12. 2016) jedno z významných vládních opatření v oblasti výběru daní, a sice kontrolní hlášení. Kritizoval však některé nepřipustně široké pravomoci exekutivy nad rámec ústavně přípustného provádění zákona a nařídil tyto části příslušných zákonných ustanovení přepracovat.

Ve věci dalšího podobného opatření, elektronické evidence tržeb, Ústavní soud dosud nerozhodl.

Svobodný přístup k informacím a transparence veřejné sféry

Ústavní soud dále (nálezem sp. zn. IV. ÚS 1146/16 z 20. 6. 2017) vyslovil, že státem (obcemi, kraji apod.) ovládané obchodní korporace nejsou povinnými subjekty, které musí poskytovat žadatelům informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Informace musí i nadále poskytovat jen ty korporace, v nichž má stát podíl celých 100%. Na podzim pak Ústavní soud vydal další nález omezující svobodný přístup k informacím.

V nálezem sp. zn. IV. ÚS 1378/16 z 1. 11. 2017 omezil povinnost poskytovat informace o platech pracovníků státních orgánů a jiných veřejnoprávních entit.

Litý politický boj se v roce 2017 vedl o zákon o registraci smluv. Snaha některých politiků a úředníků o významné okleštění tohoto zákona neuspěla. Nicméně k jistému omezení jeho dosahu přece jen došlo – novelou č. 249/2017 Sb. byly z působnosti zákona vyňaty některé transakce vysokých škol, veřejnoprávních médií a státem vlastněných subjektů působících v konkurenčním prostředí na trhu.

Potírání korupce

V oblasti potírání korupce nedošlo v posledním roce k významným posunům. Dosud probíhající trestná řízení i nadále pokračují a není patrné, že by do nich bylo ze strany politiků jakkoli zasahováno. Ukazuje se nicméně, na co jsme již poukazovali před rokem, že motivování obvinění disponující kvalitními advokáty dokážou trestní řízení významně prodlužovat obstrukcemi. V tomto ohledu je i nadále ukázkovým příkladem kauza bývalého středočeského hejtmána a předtím ministra zdravotnictví za ČSSD Davida Ratha obviněného z korupce v souvislosti s veřejnými zakázkami – jeho kauza nadále pokračuje, nyní opětovně před soudem první instance, a bude definitivně rozhodnuta nejdříve v druhé polovině roku 2018, nejspíše však ještě později.

Naopak zřejmě definitivně byl za požadování vysokého úplatku v souvislosti se zbrojnou veřejnou zakázkou odsouzen k několikaletému trestu odnětí svobody bývalý poradce premiéra Mirka Topolánka Marek Dalík. Pokračuje i vyšetřování dalších významných korupčních kauz, zejména korupčního systému, který měl být vytvořen regionálními stranickými „kmotry“ ČSSD a ODS Ústeckého a Karlovarského kraje a měl spočívat ve zneužívání evropských regionálních fondů v severozápadních Čechách. Policie v létě 2017 zahájila i trestní stíhání pozdějšího vítěze voleb Andreje Babiše, jeho příbuzných a některých manažerů jeho holdingu Agrofert kvůli možnému spáchání dotačního podvodu v souvislosti s rekonstrukcí rekreačního komplexu Čapí hnízdo.

KAŽDODENNÍ FUNGOVÁNÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY

Obecný vývoj a mezinárodní srovnání

Ani v každodenním fungování veřejné správy jsme nezaznamenali v posledním roce zásadní změny, spíše pokračovaly dosavadní trendy z minulých let. Rostl počet úředníků, přibývalo administrativní zátěže podnikatelů, rozšiřovala se kontrolní a sankční oprávnění úřadů. Na druhé straně nebyl zaznamenán žádný podstatný výpadek ve fungování veřejné správy a nedošlo ani k razantnímu zhoršení v některé z jejich dílčích oblastí. V podstatě lze hovořit o stabilitě na slušné, nikoli však excelentní úrovni výkonnosti.

Efektivita vládnutí

Stát	Pozice ve světě 2013	Pozice ve světě 2014	Pozice ve světě 2015	Pozice ve světě 2016	Pozice ve světě 2017
Česko	30.	36.	37.	32.	31.
Maďarsko	42.	43.	42.	42.	45.
Německo	17.	14.	16.	12.	12.
Polsko	39.	42.	40.	39.	40.
Rakousko	14.	15.	15.	17.	19.
Slovensko	36.	40.	39.	38.	39.

Zdroj: *The Global Innovation Index*

V mezinárodním srovnání si Česká republika v rámci střední Evropy nevede špatně. V posledních letech se drží na začátku třetí světové desítky. Zaujímal 30. pozici v roce 2013 a po propadu v letech 2014 a 2015 se k původní pozici v posledních dvou letech téměř vrátila (32., resp. 31. pozice v posledních dvou letech). Ostatní středoevropské postkomunistické státy jsou za námi setrvale v odstavu na konci třetí světové desítky, resp. v první polovině desítky čtvrté.

Nárůst počtu zaměstnanců veřejné správy

Veřejná správa v první řadě personálně bobtnala. Státní rozpočet pro rok 2017 počítá s nárůstem počtu zaměstnanců zejména u Ministerstva financí, daňové správy, Celní správy ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva průmyslu a obchodu o 2840 osob. Taktéž počítá s navýšením míst v regionálním školství (o 2796) a podobným růstem počtu zaměstnanců v armádě, jakož i nárůstem počtu policistů.⁶

Veřejná správa zdůvodňuje potřeby navýšení počtu zaměstnanců nárůstem nových úkolů plynoucích zejména z rozšířených kompetencí v nově schválených zákonech (případně, u armády a bezpečnostních složek, nutností čelit zvýšeným bezpečnostním rizikům a plnit mezinárodní závazky státu).

Systém státní služby

Systém státní služby zavedený v roce 2014 (začal být uplatňován od roku 2015) zatím nebyl podroben komplexní evaluaci. Rovněž nejsou z praxe obecně známé významnější případy sporů o postavení, resp. práva či povinnost úředníků podléhajících tomuto systému. Mediálně známým se stal toliko případ reorganizace špičkových pozic náměstků na Ministerstvu zdravotnictví.⁷ Ten však (zatím) neměl soudní vyústění.

⁶ Uvedené konkrétní údaje viz např. in: Státní rozpočet 2017 v kostoe. Kapesní příručka Ministerstva financí ČR, str. 15. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/os/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostoe/statni-rozpocet-v-kostoe-2017-28944> (dokument PDF, oitován 29. 10. 2017)

⁷ Viz k tomu např. příslušnou tiskovou zprávu Ministerstva ze 14. 12. 2016, dostupnou z: https://www.mzcr.cz/dokumenty/ministerstvo-zdravotnictvi-bude-mit-o-dva-namestky-mene-vlada-schvalila-systemi_13117_1.html (oitována 29. 10. 2017)

Elektronizace

Exekutiva se snažila v různých dílčích oblastech o modernizaci a elektronizaci svého fungování. Oproti letům 2007 až 2011 nicméně v posledních letech elektronizace směřuje spíše než k usnadnění pozice jednotlivců v komunikaci se státem k tomu, aby stát disponoval vůči jednotlivcům širokými možnostmi kontroly.

V uplynulém období tedy v první řadě již vcelku rutinně fungovalo v daňové oblasti kontrolní hlášení (zavedené od ledna 2016) a započal náběh fungování prvních dvou z celkem čtyř zatím plánovaných fází elektronické evidence tržeb (EET). Oproti některým skeptickým hlasům nedošlo k větším organizačním nebo technickým zmatkům při zavádění obou systémů do ostrého provozu a dosud nejsou ani signály o úniku sesbíraných dat či o jejich zneužití. Přínos obou komplexních a finančně i personálně nákladných systémů pro daňový výnos je nicméně předmětem diskusí – zatímco daňová správa nárůst výběru DPH v podstatné míře připisuje těmto opatřením, její kritici mají za to, že vyšší výběr daní způsobil v převážné míře silný ekonomický růst.

V ostatních oblastech, v nichž by se mohla elektronizace uplatnit, vývoj ve sledovaném období stagnoval, resp. nedošlo k významnějším posunům vpřed. Naopak v jednom významném případě došlo k regresi oproti již dosaženému stavu. V důsledku nevhodné implementace práva Evropské unie přestal být od září 2016 nejvyšší stupeň zaručeného elektronického podpisu považován za podpis úředně ověřený a byl „degradován“ na úroveň podpisu toliko vlastnoručního.

Ukazuje se, že některé sektorové regulace v ekonomice neodpovídají technické úrovni doby. Ukázkovým příkladem je přísná regulace taxislužby, přijatá za situace, kdy se to zdálo být jediným prostředkem k ochraně zejména zahraničních turistů před šizením. Nyní však tato regulace brání rozšíření tržní konkurence a liberalizaci daného tržního segmentu. Digitální platformy (např. Uber) jsou přitom schopny zákazníka chránit před šizením podobně účinně, možná ještě účinněji, než stávající zákonné nástroje, aniž by k tomu potřebovaly administrativní bariéry.

Významným opatřením vlády v sledovaném období bylo prosazení přísnější úpravy kybernetické bezpečnosti (novelou zákona o kybernetické bezpečnosti provedenou zákonem č. 205/2017 Sb.) a zřízením nového Národního úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost.

Délka soudních řízení

Justice je personálně stabilizovaná, tabulkový počet soudců i státních zástupců je v podstatě naplněn a nedostatek soudců oproti plánovaným a rozpočtově zajištěným počtům neexistuje, až na výjimky na některých konkrétních soudech či státních zastupitelstvích.

Výkonost justice je rovněž dlouhodobě vcelku stabilní a průměrné délky řízení zůstávají v posledních letech víceméně nezměněny, vyjma znatelného prodloužení délky řízení v insolvenčních věcech (zde je však tento trend patrný už delší dobu).

Délka soudních řízení v ČR za roky 2010–2015

Délka soudního řízení od zahájení řízení do právní moci rozhodnutí (v dnech)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
okresní soudy – trestní věci	207	192	181	173	168	163
okresní soudy – občanskoprávní věci	282	284	356	426	380	343
okresní soudy – řízení o nezletilých dětech	173	171	176	172	171	179
krajské soudy – trestní věci	672	687	541	628	581	591
krajské soudy – občanskoprávní věci	631	559	510	511	545	677
krajské soudy – z toho obchodní věci (z občanskoprávních)	701	603	541	537	547	535
krajské soudy – insolvenční věci	69	92	106	197	351	667

Zdroj: Statistická ročenka České republiky – 2016

Stejně tak však pokračují trendy naznačené v naší zprávě za předchozí rok – roste složitost a komplexnost některých sporů, zejména takových, jejichž stranami jsou vysoce inteligentní lidé bojující o významné majetkové či jiné hodnoty. Justiční systém proto jen velmi obtížně zvládá v reálném čase rozhodovat složité kauzy, zejména rozsáhlejší trestní kauzy týkající se korupce a hospodářské kriminality, komplexní civilní a obchodní spory, zejména jsou-li závislé na odborném posouzení určitých otázek, a složité kauzy ve správním soudnictví (zejména spory o velké stavební záměry a některé daňové spory).

I nejaktuálnější dostupná komplexní data,⁸ zpracovaná poněkud jinou metodikou než data ze statistické ročenky, poskytují v zásadě obdobný obrázek. Česká justice zvládá velkou většinu běžných kauz ve většině regionů v přiměřeném čase. Dlouho trvá výrazná menšina obtížných kauz a problémy přetrvávají v některých regionech s historickou zátěží (severozápadní Čechy, jižní Morava) či s nadprůměrně obtížnou skladbou soudních agend (Praha, některá jiná větší města).

Síťové a strategické stavby obecně

Ve zprávě za minulý rok jsme uvedli řadu příkladů neschopnosti veřejné správy řešit v přiměřeném čase komplexní problémy, zejména v oblasti povolování síťových staveb. V posledním roce se v některých z námi zmíněných příkladů věci pohnuly kupředu, v řadě jiných však nikoli.

Jihomoravský kraj čekají pravděpodobně bitvy o zhruba před rokem konečně schválené zásady územního rozvoje; výsledky zatím nelze odhadovat. Otázka umístění brněnského nádraží je zatím stále nedořešena.

Složité vývoj lze sledovat u dvou staveb českých mezinárodních letišť – rozšíření startovací a přistávací dráhy na letišti Praha-Ruzyně a přeměny letiště ve Vodochodech na mezinárodní (zejména nákladní) letiště. Oba projekty jsou předmětem ostrého boje mezi jejich zastánci (provozovateli daných letišť) a odpůrci (okolními obcemi a jejich obyvateli, kteří se obávají vyšší hlukové a jiné zátěže lokality kvůli zvýšení letového provozu).

Nejasná je situace v oblasti páteřní sítě vysokorychlostního internetu. Původní úvahy o financování takovéto sítě z rozvojových prostředků Evropské unie dosud nezískaly konkrétní kontury. Zdá se nicméně, že i bez větší míry vládních zásahů se vysokorychlostní internet v České republice bude v dohledné budoucnosti rozvíjet, jelikož zde pro něj existuje tržní potenciál a technické překážky jsou vcelku dobře překonatelné.⁹

Vysokorychlostní železnice

Zcela na počátku jsou i nadále úvahy o vysokorychlostních železničních tratích. Vláda sice v květnu 2017 schválila Program rozvoje rychlých spojení v ČR¹⁰ (koncepti postupných kroků směřujících k výstavbě vysokorychlostních železnic). Rovněž s Německem dojednala možnost případného budoucího napojení české sítě takovýchto drah na síť německou. Nicméně zahájení provozu první české vysokorychlostní trati (nejspíše na trase Drážďany – Praha – Brno – Vídeň/Bratislava či na některé části této trasy) nelze očekávat dříve než v horizontu 15 či 20 let. Panují navíc jisté pochybnosti o ekonomické rentabilitě takovýchto záměrů v podmínkách České republiky.

V dohledné době tedy nejspíše lze očekávat pouze dílčí modernizaci železniční sítě. Příkladem je již v pokročilém stadiu se nacházející budování více než 4 km dlouhého tunelu na trase z Prahy do Plzně, který jízdu na ní zrychlí o zhruba 9 minut.

Dálnice

Byl zprovozněn poslední úsek dálnice D8 (úsek přes České středohoří), jakkoli donedávna v omezeném režimu a s přísným průběžným sledováním kritických míst, na nichž hrozí sesuvy podloží. I nadále bude tento úsek vyžadovat zvýšenou pozornost a výrazné a nákladné dodatečné stavební zásahy, nicméně bude podle všeho schopen trvalého provozu.

Komplexní rekonstrukce dálnice D1 pokračuje vcelku podle předpokladů a během několika let by měla být dokončena.

⁹ K tématu viz např. Jakub Rejzek: Dotace na vysokorychlostní internet? Rychlé sítě postaví operátoři i bez nich, dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/dotace-na-vysokorychlostni-internet-rychle-site-postavi-operatori-i-bez-nich/> (citováno 29. 10. 2017).

¹⁰ Dostupná z: https://www.mdor.cz/getattachment/Media/Media-a-tiskove-zpravy/Ministr-Tok-Vysokorychlostni-trate-potrebuji-novy/MID_Program-rozvoje-rychlych-spojeni-v-CR.pdf.aspx (citováno 29. 10. 2017).

⁸ Viz: České soudnictví 2016: Výroční statistická zpráva Ministerstva spravedlnosti, Ministerstvo spravedlnosti 2017, dostupná z: <http://www.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=387&d=355369> (dokument PDF, citován 29. 10. 2017).

Dálniční síť se za poslední rok rozrostla jen nevýznamně. Kromě již zmíněného posledního úseku dálnice D8 byly zprovozněny některé nové úseky dálnic ve středních, jižních a východních Čechách, nicméně ve všech případech šlo o ojedinělé úseky, dlouhé pouze několik kilometrů.

Již výše zmíněný boj o zásady územního rozvoje Jihomoravského kraje, který lze v příštích měsících očekávat, může ovlivnit výstavbu dlouho nedořešeného dálničního spojení Brna s Vídní (D52). Zatímco na rakouské straně bude koncem roku 2017 dálnice A5 přivedena jen několik kilometrů před hranici s Českou republikou, na české straně se teprve v příštím roce pravděpodobně rozběhne výstavba obchvatu Mikulova. Kdy bude dobudován nejspornější chybějící úsek, zatím plánovaný mezi Pohořelicemi a Mikulovem, nelze v tuto chvíli odhadnout.

Nejasnosti přetrvávají ohledně toho, jak rychle bude dobudována severní a východní část dálničního obchvatu Prahy.

Stejně tak není jasný časový horizont dobudování zbývajících částí dálnice D35 (severní spojnice Čech a Moravy), jakkoli se zde již začaly budovat další dílčí úseky.

Podobně přinejmenším z časového hlediska nejasný je osud dálnice D3 ve Středočeském kraji (Posázaví) a dálničního spojení z Českých Budějovic na jih směrem do Rakouska. Dálnice D3 se nicméně v letošním roce aspoň přiblížila na severovýchodní okraj Českých Budějovic.

Dostavba chybějící části dálnice D6 z Prahy do Karlových Varů stejně jako zbývajících částí dálnice D4 rovněž v nejbližší době není na pořadu dne. Stále nejasné je dosud trasování, natož pak časová perspektiva dálnice D43, jež by měla vést na sever od Brna a napojit se na dálnici D35.

Ekologie a klimatické změny

Jen omezený posun vpřed je v posledním roce patrný v oblasti ochrany životního prostředí. Problémem zde jsou radikálně odlišné a navzájem obtížně slučitelné hodnotové postoje, které se v oblasti životního prostředí střetávají.

Komplexní novelou č. 123/2017 Sb. byl stanoven nový režim národních parků. Tím byl pro nejbližší dobu ukončen politický boj o využití těchto zvláště chráněných území, zejména pak boj o podobu Národního parku Šumava, jehož status byl nejasný a sporný od počátku 90. let 20. století. Zákonodárce se v nové úpravě pokusil zavést jednoznačná pravidla pro rozčlenění území národních parků na ta, která zůstanou dlouhodobě ponechána zásadně přírodnímu vývoji, a ta, kde bude možná ekonomická činnost, a tedy i rozvoj turismu a jiných aktivit.

V ostatních oblastech ochrany životního prostředí není za poslední rok patrný zásadní vývoj.

Při zpracování vládních koncepčních dokumentů se však v sílící míře prosazovaly odborné poznatky ukazující na nutnost čelit budoucím klimatickým změnám na území ČR, zejména celkovému oteplování klimatu či nárůstu četnosti extrémních klimatických jevů (extrémní horka, častější periody sucha, přívalem srážky aj.).

DŮVĚRYHODNOST VEŘEJNÉ SPRÁVY A JEJÍ VNÍMÁNÍ VEŘEJNOSTÍ

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že česká společnost má ke svým politickým institucím ambivalentní vztah. K některým pocituje vysokou míru důvěry, jiné vnímá převážně negativně.

Zlepšuje se vztah k policii.¹¹ Důvěra v ni setrvale roste a poslední rok se pohybuje na úrovni 61 % (leden 2017) a 65 % (červen 2017). V lednu 2012 přitom byla toliko na úrovni 47 % a v lednu 2013 51 %. Setrvale vysoká a v posledních letech ještě se mírně zvyšující je důvěra veřejnosti v armádu – v lednu 2017 jí důvěřovalo 74 % respondentů, přičemž posledních pět let se tato hodnota pohybovala mezi 65 a 73 %.¹² Mezi ústavními institucemi se v posledním roce (v červnu 2017) podle CVVM nadpoloviční důvěře těšily Ústavní soud (57 %) a Česká národní banka (53 %); přesně poloviční podporu měli Veřejný ochránce práv a Nejvyšší kontrolní úřad.¹³

Jinak je tomu však ve vztahu ke komorám Parlamentu ČR. V prosinci 2016 podle STEM důvěřovalo Poslanecké sněmovně 33 % a Senátu 34 % respondentů.¹⁴ Obdobná data zjistilo CVVM v září 2017 – Poslanecké sněmovně důvěřovalo 21 % a Senátu 25 % respondentů.¹⁵

Setrvale vysoké je přesvědčení veřejnosti o tom, že naše politika je silně ovlivněna korupcí. Na tato zjištění jsme upozorňovali již v naší zprávě z minulého roku. Ani data týkající se posledního roku nejsou jiná. O tom, že úplatkářství se účastní většina nebo dokonce téměř všichni veřejní činitelé v naší zemi, byla podle STEM v prosinci 2016 přesvědčena výrazná většina respondentů, 76 %.¹⁶ Podobná data ukazuje výzkum CVVM z března 2017 – 64 % dotázaných je přesvědčeno, že většina nebo dokonce téměř všichni veřejní činitelé jsou zkorumpováni.¹⁷

¹¹ Viz: Důvěra veřejnosti v českou policii trvale roste, zpráva výzkumné agentury STEM z 2. 3. 2017, dostupná z: <https://www.stem.cz/duvera-verejnosti-v-ceskou-policii-trvale-roste/> (citováno 29. 10. 2017).

¹² Viz: Důvěra v české bezpečnostní instituce u veřejnosti posiluje, zpráva výzkumné agentury STEM z 26. 7. 2017, dostupná z: <https://www.stem.cz/duvera-v-ceske-bezpecnostni-instituce-u-verejnosti-posiluje/> (citováno 29. 10. 2017).

¹³ Viz: Důvěra ústavními institucemi v červnu 2017, zpráva výzkumné agentury CVVM SÚ AVČR z 3. 7. 2017, dostupná z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/o2/a4372/f9/pi170703.pdf

¹⁴ Viz: Více než polovina veřejnosti nemá důvěru ani v Poslaneckou sněmovnu, ani v Senát, zpráva výzkumné agentury STEM ze 17. 1. 2017, dostupná z: <https://www.stem.cz/vice-nez-polovina-verejnosti-nema-duveru-ani-v-poslaneckou-snemovnu-ani-v-senat/> (citováno 29. 10. 2017).

¹⁵ Viz: Důvěra ústavními institucemi v září 2017, zpráva výzkumné agentury CVVM SÚ AVČR z 3. 10. 2017, dostupná z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/o2/a4423/f9/pi171003.pdf (citováno 29. 10. 2017).

¹⁶ Viz: Korupce je stále podle názoru veřejnosti palčivým problémem naší společnosti, zpráva výzkumné agentury STEM z 9. 1. 2017, dostupná z: <https://www.stem.cz/korupce-je-stale-podle-nazoru-verejnosti-palcivym-problemem-nasi-spolecnosti/> (citováno 29. 10. 2017).

¹⁷ Viz: Názor na rozšířenost a míru korupce u veřejných činitelů a institucí – březen 2017, zpráva výzkumné agentury CVVM SÚ AVČR ze 7. 4. 2017, dostupná z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/o2/a4278/f9/po170407.pdf (citováno 29. 10. 2017).

DOPORUČENÍ

Již v loňské zprávě jsme poukazovali na potřebu dlouhodobého a koncepčního uvažování veřejné správy o otázkách, jejichž řešení přesahuje délku politických cyklů. Zároveň jsme – jistě v mnoha ohledech idealisticky – považovali za potřebné, aby byl alespoň v některých z těchto otázek dosažen širší politický konsenzus, který by umožnil jejich koncepční vyřešení i v případě změn složení vlády. Na tomto našem přesvědčení nemáme důvod nic měnit.

Naše jednotlivá dílčí doporučení jsme se rozhodli formulovat po skupinách podle širších oblastí či věcných tematických celků, jichž se dotýká doporučení týkají.

Ústavní a politický systém

V turbulentních časech hledání nového uspořádání systému politických stran je důležité zachovat stabilitu základních parametrů ústavního systému, zachování „tuhosti“ a obtížné měnitelnosti systému brzd a rovnovah a znesnadnění neuvážených a nepromyšlených zásahů do tohoto systému. Ústavní systém musí zůstat liberální a být zárukou ochrany základních práv jednotlivce i proti aktuální politické většině. Proto považujeme v příštích letech za krajně nežádoucí jakékoli zásahy do systému brzd a rovnovah a systému ochrany základních práv a svobod. Zvláště pak považujeme za nebezpečné usilovat

- změny volebních systémů pro celostátní volby, snad s výjimkou případného opuštění d' Hondtova přepočtu hlasů v mandáty ve volbách do Poslanecké sněmovny a návratu k systému Hagenbachovu-Bischoffovu, který byl uplatňován do voleb 1998,
- zrušení nebo oslabení Senátu,
- posílení prvků přímé demokracie na celostátní úrovni,
- opatření směřující k jednodušší předčasné odvolatelnosti veřejných funkcionářů (poslanců a senátorů; soudců; státních zástupců; členů nezávislých správních orgánů jako např. členů bankovní rady ČNB, členů NKÚ, vrcholných představitelů sektorových regulačních orgánů jako ČSÚ, ÚOOÚ, ÚOHS, ERÚ, ČTÚ aj.),
- oslabení soudní ochrany jednotlivců před státem jak na úrovni obecných soudů, tak na úrovni Ústavního soudu.

Právní řád a administrativa

Český právní řád je komplikovaný a nepřehledný a chaos v něm se prohlubuje. Česká veřejná správa bobtná, aniž by současně stejným tempem rostly její výkony a přínos pro občany. Dlouhodobě tento trend nemůže přetrvávat, neboť za nějakou dobu ztratí

stát schopnost stanovovat předvídatelně pravidla chování a adekvátně je prosazovat. Již minulý rok jsme v tomto ohledu přinesli některá doporučení; řadu z nich považujeme za aktuální i nadále.

Proto je třeba v oblasti tvorby práva:

- zavést oficiální a závazný právní informační systém o platném právu, zahrnující v provázané formě všechny zdroje práva na úrovni mezinárodní i národní,
- věnovat velkou a především včasnou pozornost tvorbě práva na úrovni EU, a to nejen sekundárního práva v Evropské komisi, Radě Evropy a Evropském parlamentu, nýbrž i judikturním trendům v ESLP a SDEU,
- zavést systém „včasné výstrahy“ v případech, že právní regulace připravovaná na úrovni EU bude mít dopady na podnikání a jiné aktivity v ČR,
- důsledně koordinovat tvorbu legislativy jednotlivými resortními ministerstvy,
- spory vznikající z hodnotových či zájmových střetů (např. ekologie kontra rozvoj, ochrana spotřebitele kontra svoboda podnikání) řešit v rané fázi legislativního procesu jasným politickým rozhodnutím.

Každodenní výkon veřejné správy

Při výkonu veřejné správy, zejména v oblasti regulace ekonomiky, je třeba:

- průběžně zkoumat, zda jsou vůbec povolovací, licenční, autorizační a jiné procedury nezbytné, zda vskutku něco důležitého ve veřejném zájmu chrání a zda nestačí soukromoprávní úprava,
- průběžně analyzovat administrativní náročnosti života a podnikání z pohledu jednotlivců (lidí a firem) a zjištěné bariéry odstraňovat,
- komunikovat s oponenty státní administrativy v občanské společnosti a světě byznysu a využívat jejich praktických připomínek,
- být neustále podezřívaví k tvrzením úřadů, že potřebují více kompetencí, peněz a zaměstnanců; většinou to není pravda,
- průběžně analyzovat složitost „úzká hrdla“ a jiné problematické momenty povolovacích a jiných podobných řízení a snažit se je odstranit,
- kde to je možné, povolovat nové záměry jako funkční celky (častěji užívat tzv. integrovaná povolení, známá z práva životního prostředí) a pokud možno najednou, nikoli po částech neschopných samostatného fungování či ve více řetězcích se řízeních,
- v oblasti infrastrukturních projektů klást při jejich přípravě důraz na volbu takových řešení, která sníží pravděpodobnost odporu proti nim, a to i za cenu větších pořizovacích nákladů,

- v jednotlivých dílčích oblastech činnosti veřejné správy zpracovat, průběžně aktualizovat a navzájem meziresortně koordinovat závazné koncepční materiály dlouhodobé (strategické) povahy.

Pro konkrétní dílčí oblasti doporučujeme zejména následující:

- **e-government:**

- ujasnit si základní hodnotová východiska, zejména:
  - Má elektronizace být spíše pomocníkem občana, anebo metoda dohledu nad ním?
  - Má být elektronizace pro občana povinná, a pokud ano, kdy a kde?
  - Tam, kde elektronizace nemá být povinná, má být jiná než elektronická komunikace občana se státem penalizována (např. zvýšenými správními poplatky)?
- napříč celou veřejnou správou provést inventuru elektronizačních projektů a zjistit míru kompatibility jednotlivých informačních a komunikačních systémů, úzká hrdla, možnosti synergií a potenciál pro úspory z rozsahu či z unifikace,
- stanovit základní obecné parametry systémů tam, kde se tak ještě nestalo,
- stanovit etapizaci zavádění elektronizačních projektů tak, aby byly stejné stupně elektronizace zaváděny napříč celou veřejnou správou,
- velké a komplikované projekty zavádět až poté, co pilotní či zkušební provozy prokážou uskutečnitelnost většího projektu a odhalí počáteční nedostatky,

- **státní služba:**

- analyzovat, zda systém není příliš rigidní a neodrazuje kvalitní profesionály zvenčí,
- hledat pro veřejnou správu motivační mechanismy „proti“ její přirozené logice (tj. proti logice posilování kompetencí a bobtnání personálu),

- **ekologie a klimatická změna:**

- změnit postupně roli zemědělství a lesnictví z produkční na kombinaci produkce a péče o krajinu,
- motivovat uživatele krajiny k dlouhodobě udržitelnému hospodaření,
- posilovat všestrannou robustnost ekosystémů,
- ujasnit základní parametry energetické koncepce a energetického mixu, zejména pak rozhodnout, zda i v dalších desetiletích rozvíjet jadernou energetiku, anebo se přeorientovat na jiné páteřní zdroje silové elektřiny, a pokud ano, na jaké.

Důvěryhodnost veřejné správy

Veřejná správa by podle našeho názoru měla ve všech oblastech posílit svou důvěryhodnost, uživatelskou vstřícnost a transparentci. Veřejnost ji v řadě ohledů jako takovou nevnímá, a to dlouhodobě. Konkrétní doporučení lze však poskytnout až v závislosti na výsledcích politické debaty o tom, jaká míra transparentce je většinově považována za žádoucí.

V současné realitě se setkáváme na jedné straně s velmi liberální právní úpravou transparentce zejména v zákoně o svobodném přístupu k informacím a zákoně o registru smluv. Na druhé straně je patrná všeobecná sabotáž těchto zákonů širokým okruhem pracovníků veřejné správy i politiků. Veřejná správa i politika často odmítá základní hodnotová východiska, na nichž transparentce veřejné správy stojí, a projevuje silnou nechuť uvedené zákony v praxi naplňovat. Oba zmíněné zákony jsou veřejnou správou nenáviděny a z principu odmítány a tento názor je sdílen i politikou. Jen shodou náhod a díky tlaku veřejnosti a občanské společnosti jsou oba zmíněné zákony stále ještě součástí právního řádu.

Bez vyřešení tohoto ve svém jádru politického a hodnotového rozporu, ať již vítězstvím transparentce, paternalistického a uzavřeného přístupu veřejné správy anebo oboustranně akceptovaným kompromisem mezi oběma póly, nelze dál pokročit.

Vzdělání

Koordinátor expertní skupiny: Bohumil Kartous

ÚVODEM

Motto:

Máme jednu z posledních příležitostí rozhodnout o vlastní budoucnosti, nepromarněme ji...

Nacházíme se v turbulentní době. Technologické inovace, jejich povaha a rychlost, vytvářejí prostředí vysoké volatility a výrazně omezují naši schopnost předpovědět další ekonomický vývoj. Nejistota, která v důsledku toho vzniká, se přenáší na společenskou a politickou úroveň. Společně s dlouhodobými globálními trendy, jako jsou evropský integrační proces, změny v mocenském a ekonomickém postavení velmocí přecházející do stavu hybridního konfliktu, otevřené válečné konflikty v neuralgických bodech globální mapy, migrace či změny klimatu, a dalšími fenomény současnosti dává vzniknout příslovečným „černým labutím“, překvapivým zvrátům v celospolečenském dění, jako je výsledek britského hlasování o vystoupení z EU, výsledek prezidentských voleb v USA nebo politický vývoj v oblasti střední Evropy.

Pro středně velkou střeoevropskou zemi znamená současný vývoj a pravděpodobná prognóza zvyšující se budoucí politické, ekonomické a bezpečnostní nejistoty jednoznačnou výzvu: nemůžeme se nadále spoléhat na platné vzorce a schémata, které určovaly ekonomické a společenské události posledních tří dekad. Rekonfigurace globálních vztahů na výše uvedených úrovních se stala trvalým procesem, jenž navíc probíhá v mnohem větším tempu. Na jedné straně to znamená umět se adaptovat na rychle se vyvíjející skutečnost a umět z ní adekvátně těžit. Na druhé straně to ale též znamená snažit se udržovat podmínky pro další prosperitu a rozvoj, jež jsou založeny na demokratickém zřízení a hodnotách, které takové zřízení umožňují konstituovat, což jsou v první řadě práva a svobody definované jako základní lidské. Tyto tendence totiž nemusejí jít nutně ruku v ruce, jak vidíme například v určitých snahách podřídit veškeré rozhodování ekonomickým zájmům napodobováním autoritářských asijských modelů veřejné správy.

Pro Českou republiku, z kontinentálního a o to více z globálního hlediska spíše méně významnou zemi, nastává pomyslný okamžik rozhodnutí o tom, jestli se vydat cestou větší ekonomické a politické suverenity, nebo zda zůstat ve vleku kontinentálních a globálních událostí jako entita, o jejíž budoucnosti se rozhoduje víceméně jinde. Česká společnost má svoji budoucnost doposud do značné míry

ve svých rukou. Okamžik, v němž je ještě možné se rozhodnout, ale nebude trvat dlouho. Česká republika promarnila minimálně posledních 17 let od okamžiku, kdy společenská a ekonomická transformace dosáhla takového stupně, že bylo možné uvažovat nikoliv jen o konsolidaci podmínek po určité míře devastace společnosti a ekonomiky totalitním zřízením a plánovaným hospodářstvím, nýbrž o rozvoji v delším časovém horizontu.

V současnosti lze oprávněně konstatovat, že máme možná jednu z posledních příležitostí udělat něco pro to, abychom v budoucnosti – slovy Nassima N. Taleba – nabyli antifragility, stavu, v němž budeme na individuální i společenské úrovni schopni nejen odolávat těžko předvídatelným změnám, ale budeme z nich moci navíc i těžit.

Toho ale lze dosáhnout jedině tehdy, pokud bude česká společnost umět na přicházející změny adekvátně reagovat a dokáže v nich hledat nikoliv hrozbu, před kterou je třeba se schovávat v ulitě retrotopie, útěku do „zlatého věku“ minulosti, ale naopak příležitost, kterou je možné využít ve vlastní prospěch a k dalšímu posilování. Takového dynamického stavu ale nelze dosáhnout, aniž bychom se zamysleli nad vzděláváním a jeho smyslem.

Pokud uvádím, že ČR ztratila minimálně 17 let, jež bylo možné investovat do rozvoje vzdělávání, mám k tomu pádný důvod. Je tomu právě 17 let, co byla sepsána tzv. Bílá kniha, shrnující řadu zajímavých a smysluplných podnětů k tomu, kam se ve vzdělávání pohnout v reakci na měnící se realitu. Je nutno s úctou k autorskému týmu konstatovat, že byt' se za tu dobu svět významně proměnil, řadu myšlenek by bylo možné bez potíží aktualizovat. Problém ovšem spočívá v tom, že ani Bílá kniha, ani další strategické koncepce rozvoje českého vzdělávání (Strategie rozvoje vzdělávací soustavy 2020, Strategie digitálního vzdělávání) se nikdy nestaly skutečným vademekem pro politickou reprezentaci, úřední správu a v konečném důsledku ani pro ty, kdo skutečně vzdělávají: rodiče a učitele.

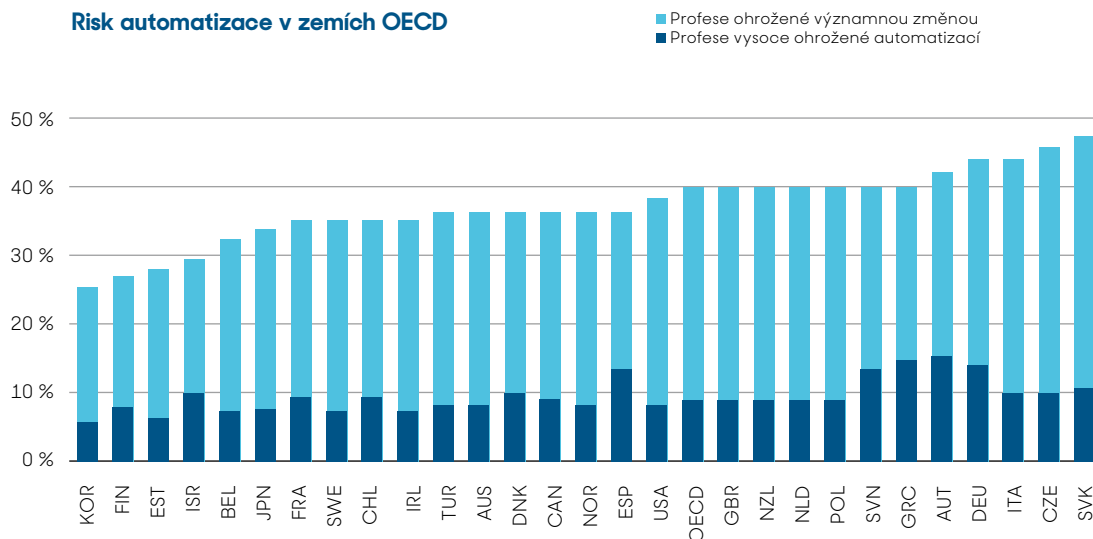
Handicap ČR tak narůstá. Pokud jsme mohli ještě relativně nedávno spoléhat na to, že geografická blízkost ekonomického generátoru Evropy, relativně levná a přitom kvalifikovaná pracovní síla, jinými slovy relativně vysoká přidaná hodnota práce při relativně nízké odměně za ni, ale třeba též postoj k demokracii či socioekonomická homogenita společnosti zajišťují kontinuitu a představují jistotu, nemůžeme s tím nadále počítat. Technologické změny velmi pravděpodobně eliminují dosavadní podmínky konkurenceschopnosti. Vnitřní společenské a následně politické děje nedávají záruku toho, že společnost bude nadále uznávat demokratické principy. Její budoucí rozkol může nabýt zcela zásadních rozměrů, které hrozí uvrhnout zemi o desetiletí zpět. Z takové pasti pak nemusí vést rychlá cesta ven.

V důsledku toho je potřeba uvažovat, jak se může česká společnost vyrovnat s výše popsanými změnami a jak se připravit na následující výzvy.

ZMĚNA V KONKURENČNÍM PROSTŘEDÍ

Z rychlosti vývoje technologických inovací, které ve svém důsledku přinášejí mnohem vyšší míru automatizace výrobních a komunikačních procesů, ale i procesů řízení či automatizace v procesu poskytování služeb, reziduují změny v ekonomice a na trhu práce, které představují příležitost pro společnosti, jež budou schopny se na novou konfiguraci připravit. A samozřejmě hrozbu pro ty země, které to nedokáží. Podle analýzy OECD patří ČR k zemím, jejichž trh práce bude změnami zasazen nejvíce. To se výrazně dotýká struktury vzdělávacího systému a jeho schopnosti připravovat absolventy škol na ekonomickou situaci, která pravděpodobně nastane:

Risk automatizace v zemích OECD

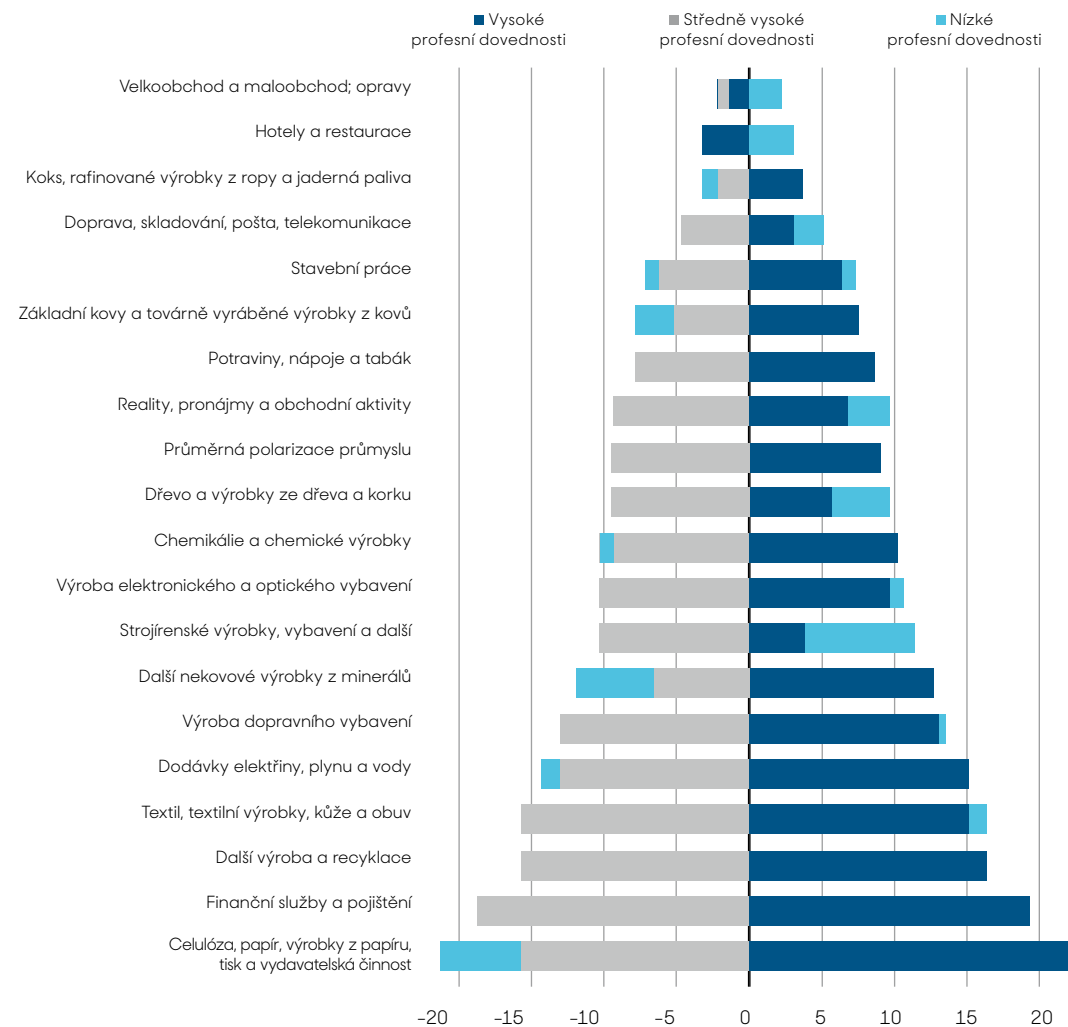

Tatáž analýza ukazuje, jak technologie ovlivňují trh práce z hlediska potřebné kvalifikace. V diskuzi o pracovních místech, jejich zániku vlivem technologií a vzniku nových v oblastech, které doposud neexistovaly, ne úplně dostatečně zaznívá, že tento reprodukční proces je výrazně asymetrický: zaniklá pracovní místa nejsou nahrazována novými ve smyslu stejné či obdobné práce s drobnou obměnou kvalifikace, nýbrž vzniká práce diametrálně odlišná, co se předpokladů týká. Trend, který technologie zahájily, vyprazdňuje oblast středních kvalifikací, kdežto nově vzniklá pracovní místa vyžadují převážně vyšší kvalifikaci, v menším procentu (v některých odvětvích) také nižší.

Tento trend bude pro ČR v blízké budoucnosti pravděpodobně závažnou výzvou: její vzdělávací systém je totiž do značné míry postaven na produkci středních kvalifikací, což je způsobeno zejména skutečností, že oproti většině srovnatelných rozvinutých zemí (i oproti průměru OECD) má ČR strukturu středního školství výrazně vychýlenou do odborné oblasti (na úkor všeobecného vzdělávání), jelikož vzdělávací systém historicky předpokládá, že většina lidí jej opustí po střední škole. Změny v ekonomice a na pracovním trhu ukazují, že bude třeba tuto strukturu výrazně změnit.

K polarizaci došlo téměř ve všech průmyslových odvětvích

Změna počtu procent v podílu úplné zaměstnanosti ve vybraných zemích OECD v letech 1995–2015

POTŘEBA UDRŽENÍ DEMOKRACIE

Globální i lokální dění v posledních letech představuje mimo jiné výzvu k udržení stávajících demokratických systémů. Ty jsou ohrožovány zejména způsobem, jímž probíhá společenská komunikace, ztrátou společenské kontroly nad šířením informací a snadnou náchylností velké části společnosti podlehnout manipulacím, jejichž zdroj není možné jednoduše vystopovat. V prostředí zvyšující se nejistoty se začínají objevovat silné tendence tzv.

retrotopie (Zygmunt Bauman), návratu do pomyslného zlatého věku. Tento trend stojí za evidentním společenským rozkošem, který se odrazil v politických událostech posledních let v USA, Velké Británii, ve Francii, Nizozemí, Rakousku, ale i v Polsku, Maďarsku, na Slovensku a koneckonců i v parlamentních a prezidentských volbách v ČR. Ve fragmentovaném diskursu si navzájem konkurují „alternativní“ reality, jakkoliv je to paradoxní. Jedním z důsledků, které to s sebou nese, je kolísavá a varovně nízká důvěra v to, že demokracie je schopna problémy současného světa řešit lépe než jiná politická uspořádání. Jak si stojíme v dovednosti budování postojů k demokracii – tedy ve vzdělávání a výchově v tomto směru – u mladých lidí?

Demokracie ve veřejném mínění

Se kterým z následujících výroků nejvíce souhlasíš?	Středo- školáci 2016	Středo- školáci 2017	CVVM (únor 2016)[1]	CVVM (únor 2017)[2]
Demokracie je lepší než všechny ostatní formy vlády.	57 %	58 %	50 %	48 %
Jsou okolnosti, kdy je autoritativní režim, diktatura, lepší než demokracie.	28 %	24 %	23 %	26 %
Pro lidi, jako jsem já, jsou všechny režimy srovnatelné.	13 %	14 %	20 %	19 %
Nevyplnil/neví	2 %	4 %	7 %	7 %

Počet respondentů v průzkumu středoškoláků: 2016 (1953), 2017 (1364)

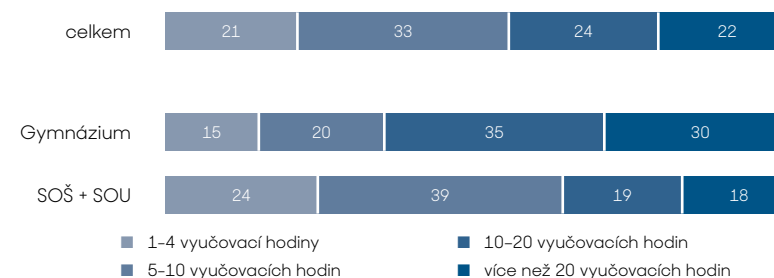
Zdroj 1: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 8. – 15. 2. 2016, 1080 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor. Poznámka: V průzkumu CVVM jsou rovněž zahrnuti středoškoláci. Nejedná se tak o srovnání dvou různých populací, ale celkové populace s její částí.

Zdroj 2: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 6. – 9. 2. 2017, 1023 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor. Poznámka: V průzkumu CVVM jsou rovněž zahrnuti středoškoláci. Nejedná se tak o srovnání dvou různých populací, ale celkové populace s její částí.

Zajímavou paralelu s výše uvedenými dílčími výsledky výzkumu politologa Sociologického ústavu AV ČR Aleše Kudrnáče přináší projekt Studentské volby, které u příležitosti voleb do sněmovny pořádá organizace Člověk v tísni. Ukazuje se, že středoškoláci volí zčásti na základě relativně povrchních impulsů (Piráti atrahují jejich pozornost podle interpretace spoluautorů projektu díky názvu strany), ale také podle svého socioekonomického statusu. V ČR rozhoduje status rodiny velmi výrazně o dosaženém vzdělání (více v následující kapitole), takže lze tuto dělicí čáru dobře detekovat i ve vzdělávacím systému. Jinými slovy, zatímco podpora krajně populistického politického projektu SPD Tomia Okamury na gymnáziích byla minimální, na učilištích byla v roce 2017 tato strana druhá nejpreferovanější, a to hned za hnutím ANO Andreje Babiše. Nutno konstatovat, že kontroverzní hnutí ANO vítězilo i na středních odborných školách, kdežto na gymnáziích je výrazně překonala TOP 09. Podle autorů výzkumu jde zejména o vliv rodiny a komunity, ze které děti do školy přicházejí, což dobře doplňuje tezi o socioekonomickém rozdělení podle typu školy (úrovně a pravděpodobnosti dosaženého vzdělání).

Budeme-li se ptát po důvodech, můžeme navázat dalším výzkumem společnosti Median, který se zaměřil na oblast mediálního vzdělávání v ČR. Ten ukázal, že v českých školách je důležitost mediálního vzdělávání (výchovy) považována za zásadní a správně odráží základní cíl (posílit kritické myšlení), nicméně ve výrazném kontrastu s tím je mu věnováno naprosté minimum času, v průměru 4 hodiny za celé středoškolské studium. Toto zjištění odráží stav vzdělávání v dalších oblastech, které mohou přispívat k podpoře kritického myšlení při docházení k vlastnímu úsudku ve vztahu k současným společenským událostem. Tyto oblasti jsou vesměs koncentrovány do předmětu Základy společenských věd, jenž je kompilátem řady vědních disciplín (filosofie, sociologie, politologie, psychologie, ekonomie atd.), přičemž časová dotace jeho výuky je minimální, nebo dokonce nulová (učiliště). Tato skutečnost velmi výrazně ovlivňuje dopad vzdělávání na společenskou a politickou situaci v ČR.

Čas za celé středoškolské studium věnovaný tématům mediální výchovy

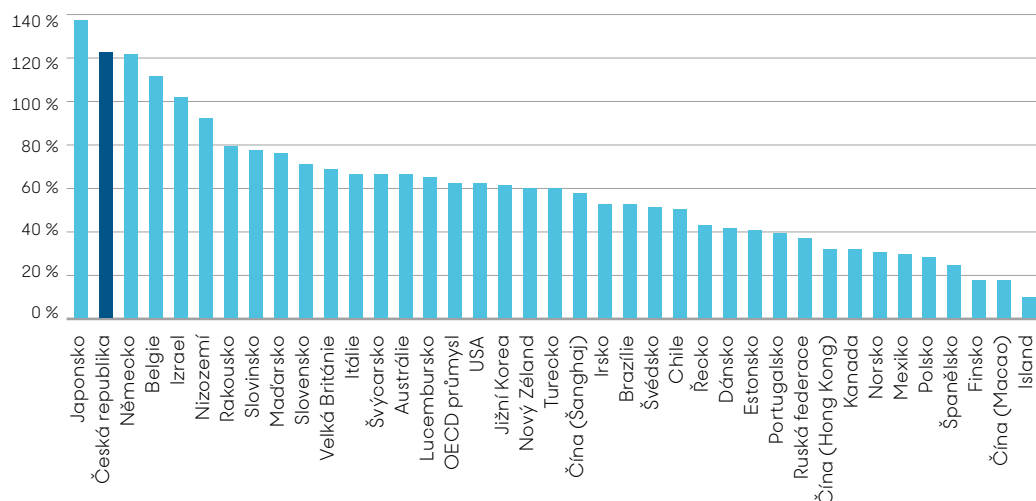

N = 124 respondenti; jen školy, kde se mediální výchova vyučuje; v grafu jsou znázorněna % odpovědí

UDRŽOVÁNÍ A POSILOVÁNÍ SPOLEČENSKÉ KOHEZE

Ekonomické ani společenské výzvy není možné zvládnout, pokud nebude společnost na elementární úrovni soudržná, tedy pokud nebude schopna definovat a snažit se naplňovat veřejné zájmy, mezi něž patří nejen demokratické uspořádání, ale i zdravotnictví, vzdělávací systém, sociální systém, správa vodních zdrojů a infrastruktura dopravní či energetická. Rozšiřující se pomyslné nůžky v rámci společenského diskursu, zvyšující se ekonomické rozdíly mezi společenskými vrstvami, ale i mezi regiony či odlišnost každodenní sociální reality na různých místech země mohou nejen ochromit ekonomický rozvoj, ale i vážně narušit samotnou identitu budoucích generací a jejich sounáležitost s touto společností. Vzdělávací systém je jediným místem, kde dochází k intenzivní interakci mezi různými sociálními vrstvami, a měl by přirozeně být nositelem sociální koheze a její reprodukce.

Vliv socio-ekonomického postavení školy na výsledky studentů
Rozdíl výsledného skóre spojen se zvýšením o jednu jednotku školní úrovně PISA indexu ekonomického, sociálního a kulturního postavení

Zdroj: PISA 2009

DOPORUČENÍ

- Výrazně zvýšit investice do vzdělávacího systému, zejména do platů učitelů. ČR ostudně zanedbává vzdělávací systém, mezi vyspělými zeměmi OECD a EU je společně s Maďarskem a Slovenskem na konci pomyslného žebříčku v tom, kolik procent HDP do vzdělávání vkládá. Rozdíl je propastný (Education at the Glance, OECD, 2016).
- Zvýšit platy učitelů, na základě toho atrahovat vhodné uchazeče a kandidáty pro toto povolání, kultivovat a reformovat profesi s klíčovým významem pro budoucnost; otevřít profesi lidem s vysokoškolským vzděláním, kteří chtějí učit. Jak detailně zachycuje analýza think-tanku IDEA, platy učitelů v ČR kopírují úroveň investic do vzdělávání a efektivně odrazují nadějně uchazeče, kteří nechtějí reprodukovat stárnoucí učitelskou populaci.
- Role ředitelů jako klíčových aktérů změny. Je zásadní odpolitizovat výběr ředitelů, založit ho na kritériích souvisejících s požadavkem na ředitele – pedagogického manažera, posílit jeho roli při vedení a odměňování učitelů (Vzdělávání přede-vším, 2017). Proč? Dobrý ředitel dokáže vytvořit dobrou školu za 5 let, systémová změna se projeví za 20 let. Je nutné, aby za to byl adekvátně zaplacen, ředitelé by měli mít vyšší platy.
- Výrazně transformovat strukturu vzdělávacího systému, zejména na jeho sekundárním stupni. Výrazná proměna pracovního trhu v ČR, kterou předpovídá

OECD, je spojena s výrazným vychýlením vzdělávacího systému na středoškolské úrovni do odborné oblasti. Odborné školy v ČR jsou jen v malé míře propojeny s aktuálním ekonomickým děním, což snižuje uplatnitelnost absolventů. Nízká úroveň všeobecné gramotnosti absolventů odborných škol (PIAAC 2013) společně se změnou požadavků na kvalifikaci (polarizace směrem k nižší a vyšší kvalifikaci, viz OECD Employment Outlook 2017) omezuje jejich další vzdělávání a adaptaci na změny pracovního trhu.

- Dodržet závazek posilování inkluzivního přístupu ve školách. Strategie vzdělávací politiky v ČR do roku 2020 předpokládá rozvoj společného vzdělávání jako jeden ze tří hlavních cílů. Legislativní rámec je jen výchozí krok, bez financování a podpory učitelů v praxi nebude naplněn. Stane-li se tak, společenská koheze jako jeden z principů rozvoje může být vážně ohrožena.
- Výrazné posílení občanského vzdělávání a jeho předpokladů s cílem posílit demokracii. Snahy populistů omezit občanské vzdělávání a tedy reprodukci demokracie mohou vést k dalšími posilování nedůvěry v demokracii. Demokracie není samoudržitelná, a pokud převládne „alternativní“ vidění reality nad skutečností, stane se rázem velmi křehkou. Důkazem může být dění v Maďarsku či Polsku. Demokracie předpokládá kritické uvažování, vysokou míru informační a mediální gramotnosti a orientaci vzdělávání na společenské události. Jakkoliv se školy snaží, celková úroveň občanské gramotnosti ve společnosti vede k velmi spornému výsledku vzdělávání a výchovy v této oblasti.

Zdroje:

OECD Education at the Glance 2016, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oeecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#.WaUvKyjHIU

OECD Employment Outlook 2017, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oeecd/employment/oeecd-employment-outlook-2017_empl_outlook-2017-en#.WaUepigjHIU#page1

Vztah mladých lidí k politice, Aleš Kudrnáč, Sociologický ústav AV ČR (2016).

Jak jsme na tom, Aspen Institute, kapitola Vzdělávání (2016), <http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2016/11/Vzdelavani.pdf>

Nízké platy učitelů: hodně drahé šetření, IDEA (2017), https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_10_2017_Platy_ucitelu/mobile/index.html

Hlavní zjištění z výzkumu OECD PIAAC, Jana Straková, Arnošt Veselý (2013), http://www.piaac.cz/attach/prezentace/konf2013_11_27_strakova-vesely.pdf

Vzdělávání přede-vším, dokument s prioritami vzdělávací politiky pro volby 2017, http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2017/08/EDUIN_TEXT_VOLBY_2017-1.pdf

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

Jeden svět na školách, dotazníkové šetření na středních školách z roku 2017, https://www.jsns.cz/nove/pdf/vyzkum_2017.pdf

Výuka mediální výchovy na středních školách, 20017, Median, https://www.jsns.cz/nove/pdf/6517001_medialni_vychova_zprava_final.pdf

Národní bezpečnost a odolnost

Koordinátor expertní skupiny: Tomáš Pojar
Hlavní spoluautor: Daniel Kunštát

ÚVODEM

I dnes, podobně jako v posledních více než dvou desetiletích, platí, že Česká republika prožívá období nebývalého bezpečí. Máme dobré vztahy se sousedy a žijeme na stále ještě relativně bezpečném kontinentu. Z pohledu vnějšího ohrožení i z pohledu vnitřní bezpečnosti patříme mezi nejbezpečnější země světa.

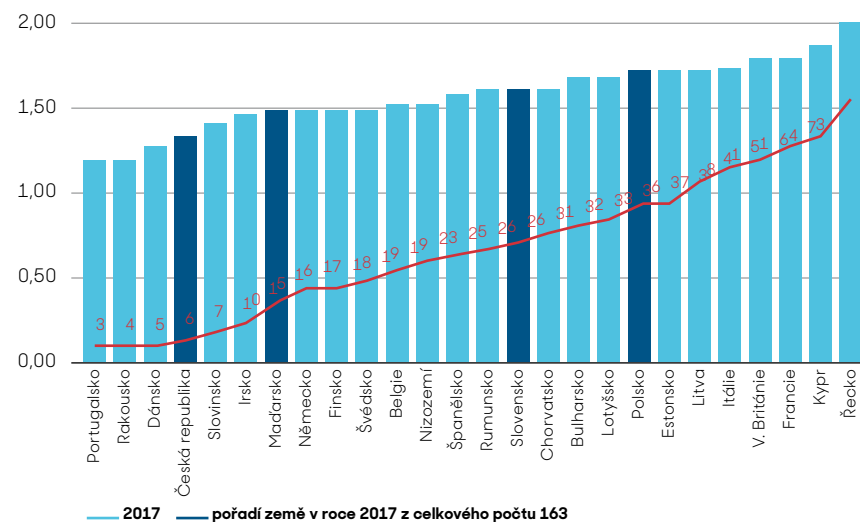
Situace ve světě i v bezprostředním sousedství Evropy se nicméně v posledních letech výrazně zhoršila: pokračuje válka na Ukrajině a změnu asertivní ruské politiky nelze očekávat, a stejně tak nelze počítat s uklidněním situace na Blízkém východě a v subsaharské Africe nebo se zvládnutím migračních tlaků. Mezinárodní bezpečnostní systém může být koneckonců oslaben i eskalací situace na Korejském poloostrově.

Role NATO jakožto základního pilíře české vnější bezpečnosti je českou veřejností vnímána stabilně a dlouhodobě pozitivně. V roce 2016 došlo k poklesu obav české společnosti z většiny bezpečnostních hrozeb, českému státu se podle údajů ze státního závěrečného účtu opět nepodařilo vydat ani 1 % HDP na obranu a pouhých 7 % z rozpočtu MO šlo na investice. Vlačný přístup k výdajům na obranu ze strany naprosté většiny evropských členů NATO včetně České republiky tak i nadále podkopává relevanci aliance a ochotu Spojených států garantovat bezpečnost na evropském kontinentě. Evropské země zároveň nejsou schopné zajistit si bezpečnost samostatně. Propojenost otázek bezpečnosti, prosperity a svobody je nicméně zcela evidentní. Neexistuje země, která by byla nestabilní, zmítaná zločinem a rozvrácená vnějšími nepřáteli a byla by zároveň zemí bohatou a svobodnou.

BEZPEČNOSTNÍ HROZBY

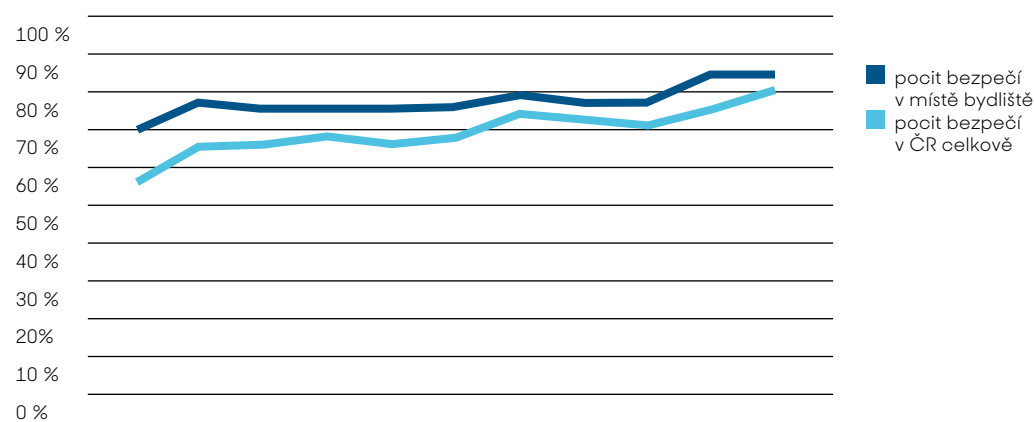
V rámci Global Peace Index, který sestavuje „Institute for Economics and Peace“ (IEP) z australského Sydney, se i nadále řadíme mezi nejbezpečnější země světa. Stále zaujímáme celkové 6. místo ze 163 hodnocených zemí a z evropských zemí se před námi umístilo pouze Portugalsko (3.), Rakousko (4.) a Dánsko (5.). Sousední Maďarsko bylo 15., Německo 16., Slovensko 26. a Polsko 33., byť se z globálního hlediska mezi jednotlivými členskými státy EU jednalo spíše o menší rozdíly. Pocit bezpečí si koneckonců uvědomuje i česká veřejnost. Přes 80 % občanů se cítí bezpečně v okolí svého bydliště i v České republice jako takové.

GPI Score – mezinárodní srovnání

Zdroj: IEP

Subjektivní pocit bezpečí obyvatel ČR

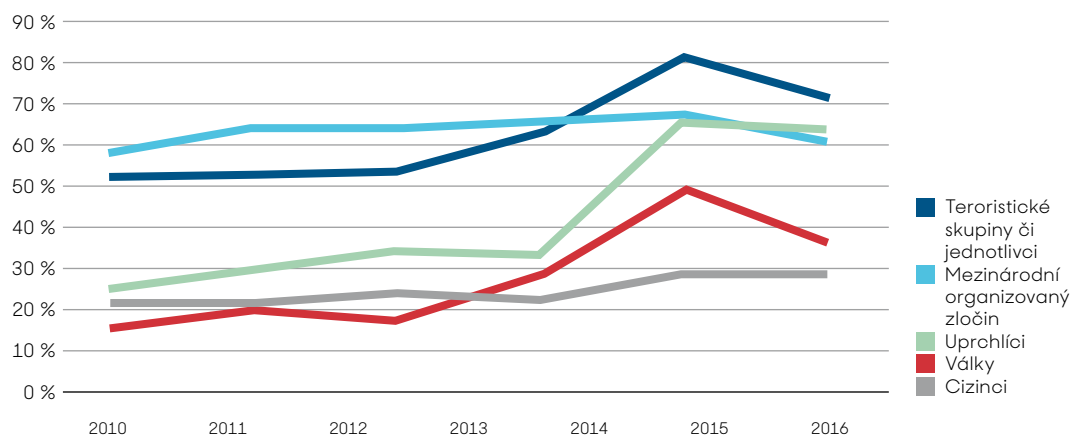

Zdroj: CVVM

Česká společnost si stále uvědomuje problematickou bezpečnostní situaci v Evropě i ve světě. V minulém roce došlo k určitému zklidnění situace, což se projevilo tím, že v naprosté většině sledovaných kategorií došlo k poklesu obav. Za největší společenskou hrozbu Češi nadále považují terorismus (70 %), následují obavy z uprchlíků a z mezinárodního organizovaného zločinu. K nejvýraznějšímu poklesu došlo u obav z vypuknutí velké války – z 50 % na 37 %. Ukrajinská válka se posunula spíše směrem k zamrzlému konfliktu a lidé (i média a politici) si na ni zvykli. Lidé přivykli i dynamice blízkovýchodních konfliktů a koneckonců ochabla i intenzita migrační krize, jež vrcholila v roce 2015.

Co představuje velkou společenskou hrozbu?

Zdroj: CVVM

BEZPEČNOST

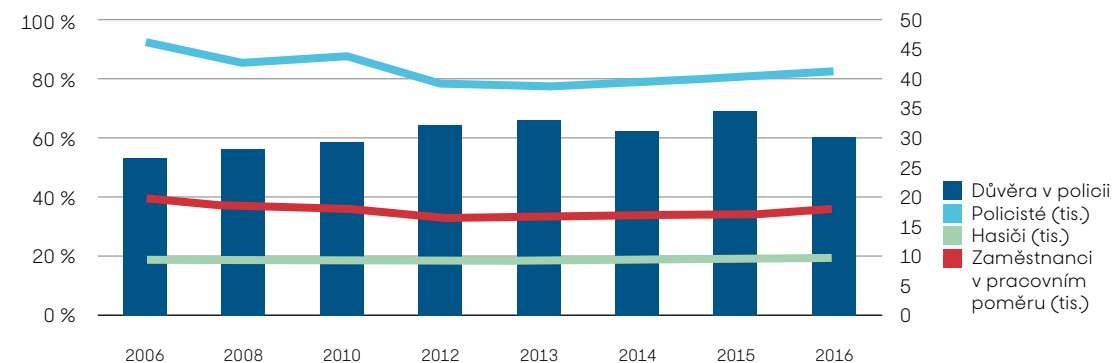
V roce 2016 poklesla důvěra v policii, přestože 61 % lidí je s činností policie stále spokojeno.¹⁸ Tradičně skeptická česká společnost tedy většinově stále důvěřuje práci svých bezpečnostních složek. Na jednu stranu je to jistě dáno srovnáváním s nepřiznivou situací v zahraničí, relativně vysoká míra spokojenosti však odpovídá i zlepšujícím se statistikám týkajícím se míry trestné činnosti. Počet policistů po letech opět překročil hranici čtyřiceti tisíc.

V roce 2016 opět mírně poklesl počet obětí trestných činů a trend objasněnosti trestných činů se stále zvyšoval (byť stále nedosahuje ani 50 %). Opět se výrazně snížil i celkový počet registrovaných trestných činů včetně těch spadajících do majetkové a hospodářské trestné činnosti. Pokračující dlouhodobý pokles byl zaznamenán i u trestné činnosti mladistvých.¹⁹ Stejně tak již druhým rokem výrazně klesal počet trestných činů recidivistů i počet recidivistů samotných. Počet vězňů v českých věznicích nicméně v minulém roce v zásadě dosáhl stavu z doby před amnestií prezidenta Klause. Česko má tak dlouhodobě vysoké množství vězňů na 100 000 obyvatel. Země jako Německo, Holandsko nebo Dánsko mají ve věznicích v porovnání s ČR vězňů zhruba jednu třetinu.

¹⁸ CVVM po letech mírně pozměnila kladenou otázku, data tak nelze zcela jednoduše porovnávat.

¹⁹ Na výrazný pokles počtu trestných činů v posledních letech měl však nepochybně určitý dopad i nový Občanský zákoník, který se stal účinným k 1. lednu 2014.

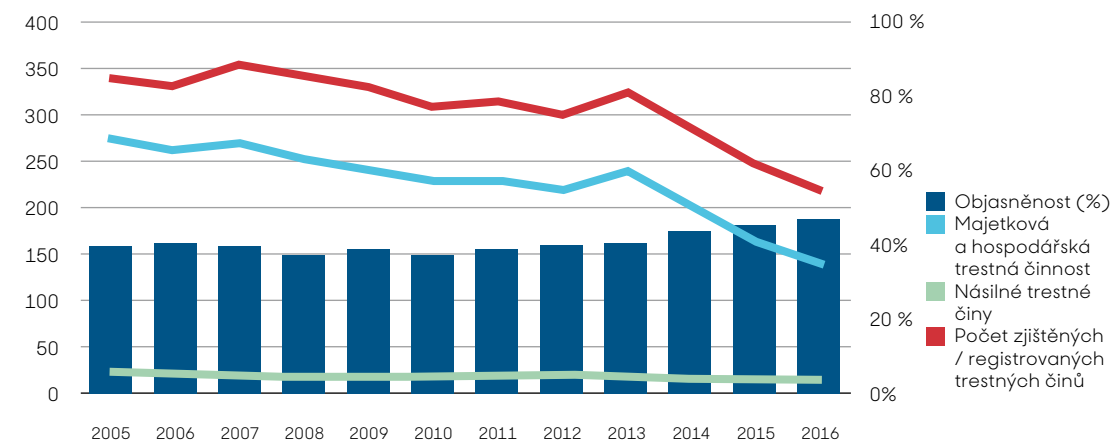
Spokojenost s činností policie/počet policistů

Zdroj: CVVM, MV

Dlouhodobě vzrůstá počet cizinců, kteří mají v České republice trvalý pobyt, a opět začal narůstat počet lidí s přechodným pobytem. Počet zjištěných nelegálních pobytů dosáhl vrcholu v roce 2015. V roce minulém počet nelegálních pobytů poklesl a počet žadatelů o azyl stagnoval. V porovnání se situací v mnoha jiných zemích Evropské unie se v obou kategoriích jednalo o počty zanedbatelné.

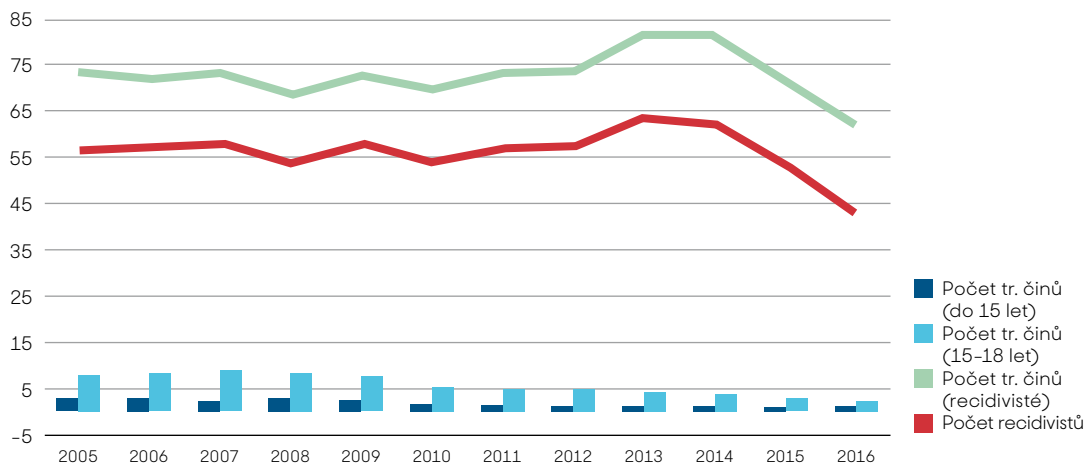
Vývoj registrované kriminality v ČR

Zdroj: MV

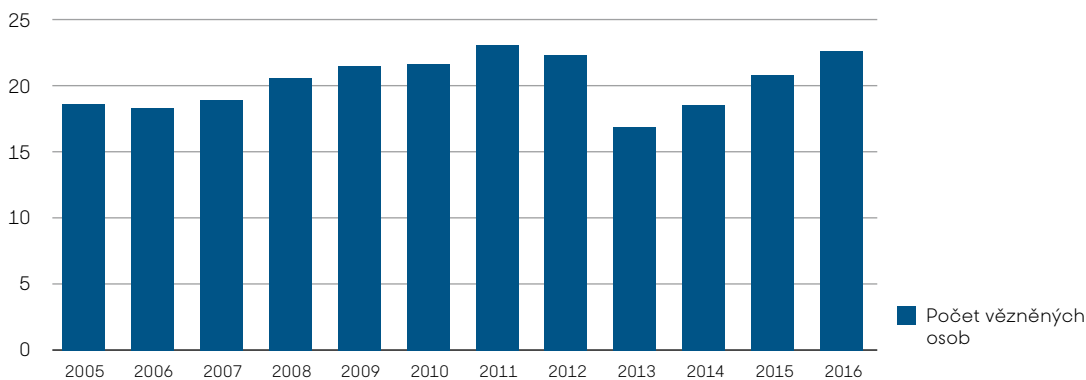
V roce 2016 došlo k nárůstu počtu lidí s cizím občanstvím žijících v České republice ze 4,3 % na 4,5 %, což je číslo téměř shodné s průměrem Evropské unie. Mírně stoupl i počet občanů, kteří se narodili mimo české území, ze 4,0 % na 4,1 %. V tomto ohledu se česká společnost nachází výrazněji pod ujným průměrem. Oba údaje však samy o sobě nijak o bezpečnostní situaci nevyovídají.

Trestná činnost dětí, mládeže a recidivistů

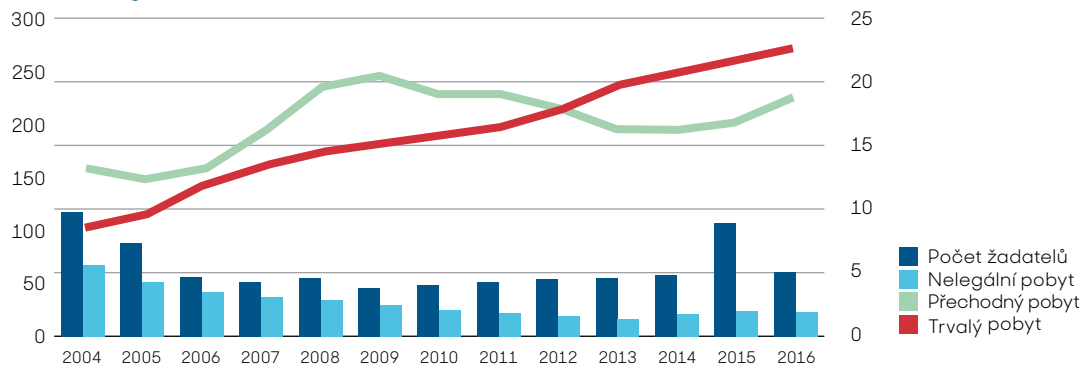
Zdroj: MV

Počet vězňenských osob a obětí trestných činů

Zdroj: Vězeňská služba

Migrace na území ČR

Zdroj: MV

Podíl cizinců v populaci k 1. 1. 2016

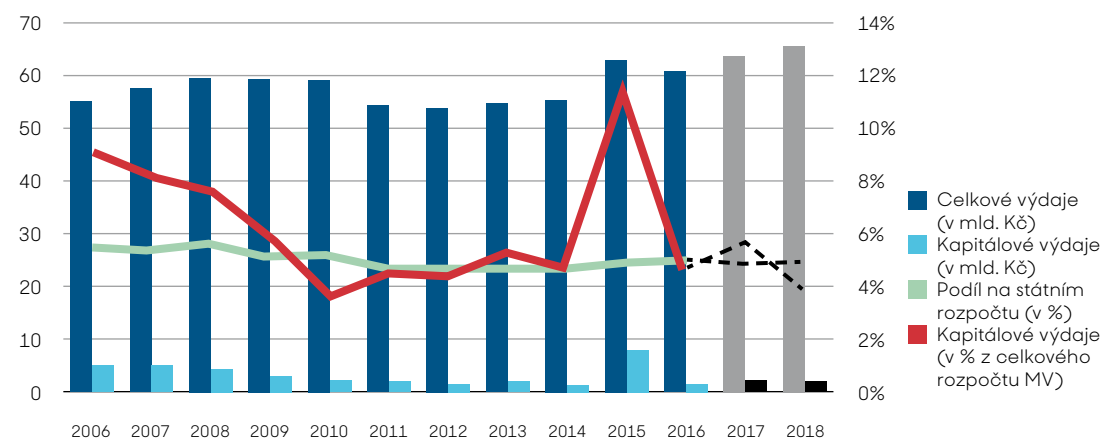
Země	Občané narození mimo danou zemi (%)	Lidé s cizím občanstvím (%)
Německo	13,3	10,5
Nizozemí	12,1	4,9
Dánsko	11,2	8,1
Maďarsko	5,1	1,6
Česká republika	4,1	4,5
Slovensko	3,3	1,2
Polsko	1,6	0,4

Zdroj: Eurostat

Po několikaletém nominálním růstu rozpočtu Ministerstva vnitra došlo v roce 2016 k jeho poklesu, přestože se podíl výdajů Ministerstva vnitra na státním rozpočtu opět mírně zvýšil a dosáhl téměř 5%. Po skokovém nárůstu kapitálových výdajů v roce 2015 došlo k návratu na předchozí úroveň a kapitálové, tedy investiční výdaje tak nedosahují ani výše 5% rozpočtu MV. V evropském srovnání máme nadprůměrné množství policistů a přes probíhající modernizační nákupy výrazně stále zaostáváme s investicemi do jejich vybavení, zejména co se týká běžných pracovišť.

Dlouhodobě nízké jsou pak i investice do moderních technologií včetně ICT. Dostatečné množství odborníků i nejmodernější technologie policii prakticky zcela chybí například v oblasti kybernetické ochrany a odhalování kybernetického zločinu. Za pozitivní krok lze považovat vytvoření nového centrálního pracoviště pro oblast kybernetické kriminality v rámci Národní centrály proti organizovanému zločinu a plánované vytvoření pracovišť kybernetické kriminality na úrovni krajských ředitelství Policie v roce 2017. Důležitý je i vznik samostatného Národního úřadu pro kybernetickou bezpečnost, i když jeho skutečnou relevanci prověří až realita let následujících.

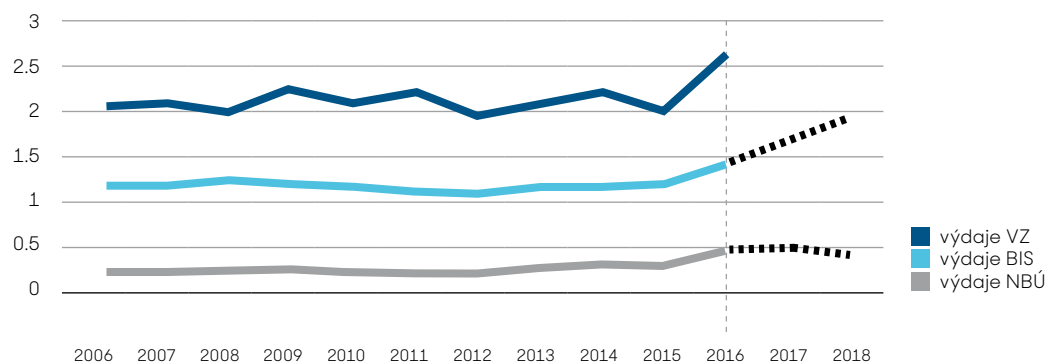
Celkové výdaje MV a podíl výdajů MV na výdajích státního rozpočtu

Zdroj: MF

Pozitivním faktem posledních let je, že ani v době rozpočtových škrťů nedošlo k výraznému propadu financování zpravodajských služeb a Národního bezpečnostního úřadu.²⁰ V posledních letech naopak dochází spíše k navyšování rozpočtů a početních stavů zaměstnanců těchto institucí. Tento trend se ještě výrazněji projevil v roce 2016 a měl by pokračovat i nadále. (Stagnace výše budoucích rozpočtů NBÚ je ovlivněna osamostatněním Národního úřadu pro kybernetickou bezpečnost.)

Výdaje na zpravodajské služby a NBÚ

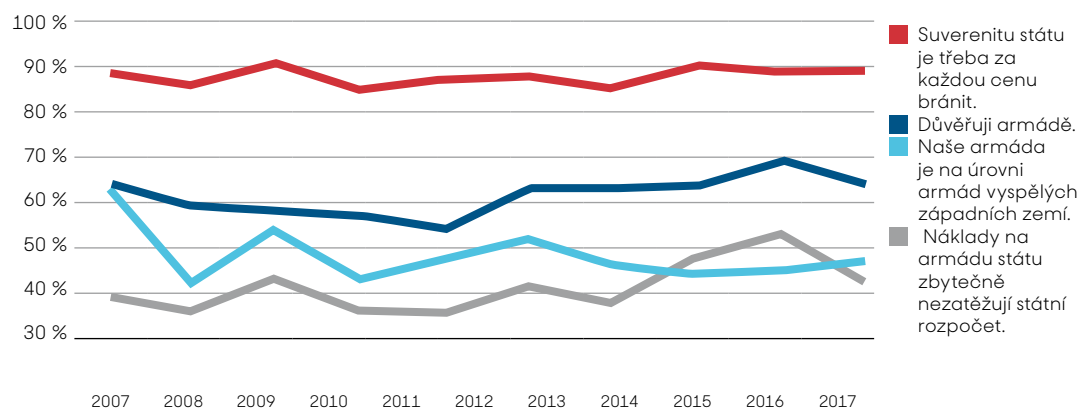

Zdroj: Výroční zpráva VZ, MF

OBRANA

Česká armáda patří dlouhodobě k institucím, které se mohou opírat o nadpoloviční důvěru veřejnosti. Tradičně armádě důvěřuje okolo 60 % obyvatel, na jaře roku 2017 to bylo 63%. Pravděpodobně v souvislosti s poklesem obav z velkých společenských hrozeb pokleslo letos na jaře i přesvědčení, že výdaje na obranu státu zbytečně nezatěžují

Výroky o obraně

Zdroj: CVVM

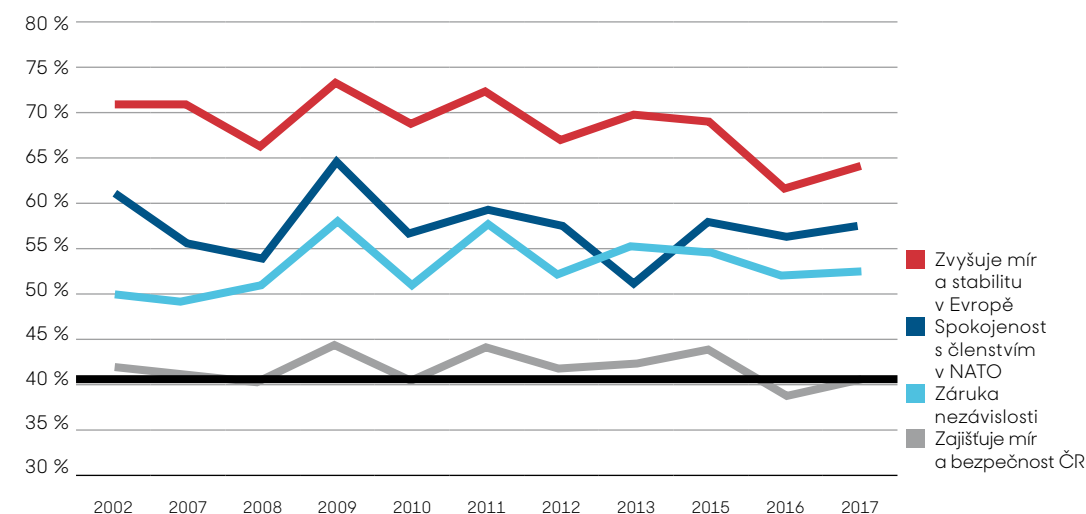
²⁰ Údaje o BIS a NBÚ pocházejí ze státního závěrečného účtu, údaje Vojenského zpravodajství z výročních zpráv VZ. Údaje o UZSI nejsou veřejně dostupné, rozpočet civilní rozvědky však dosahuje zhruba poloviny výše rozpočtu BIS a obdobně by mělo docházet k jeho navyšování.

státní rozpočet (z 52 % na 41 %). Na téměř 90 % se zároveň drží počet lidí, kteří jsou přesvědčeni, že suverenitu státu je třeba bránit za každou cenu. Češi tedy sice bezpodmínečně vyžadují obranu vlastní suverenity, nejsou však zároveň ochotni za takovou obranu náležitě platit a v zásadě i většinově se jí osobně jakkoli zúčastnit.

Výrazná většina českých občanů je dlouhodobě přesvědčena, že NATO zvyšuje stabilitu a mír v Evropě. V roce 2016 došlo ke zřetelnému poklesu, letos na jaře nicméně opět k mírnému zvýšení. Nadpoloviční většina občanů (57 %) je s členstvím v alianci spokojena. Z dlouhodobého hlediska jsou postoje lidí k NATO víceméně stabilní.

V roce 2016 pokračoval již třetím rokem trend růstu počtu vojáků z povolání. S ohledem na čerpání rozpočtu Ministerstva obrany však došlo ke stagnaci z nominálního pohledu, respektive jen k minimálnímu nárůstu s ohledem na podíl výdajů ze státního rozpočtu. Závazek v rámci NATO hovoří jasně: členské státy by měly vydávat na obranu ekvivalent 2 % HDP a 20 % z obranného rozpočtu by mělo jít dlouhodobě na investice.

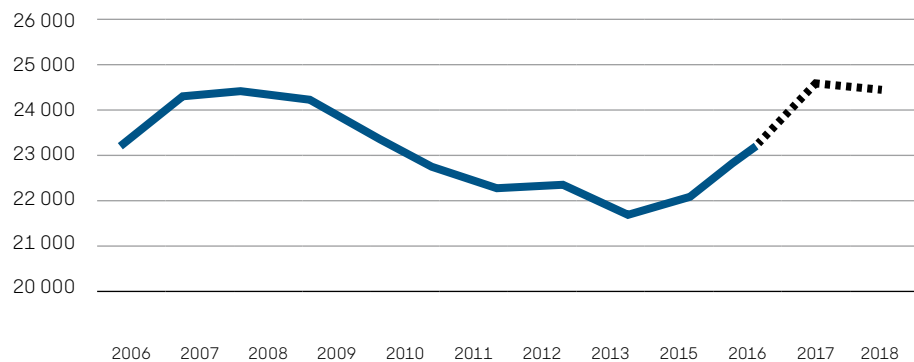
Výroky o NATO

Zdroj: CVVM

I přes deklaraci předsedů vládních stran (podporovaných v tomto ohledu představiteli stran opozičních) o nutnosti postupného navýšení výdajů na obranu na 1,4 % HDP do roku 2020 z údajů ze státního závěrečného účtu jasně vyplývá, že jsme v roce 2016 (již třetím rokem v řadě) nedosáhli výdajů ani ve výši jednoho procenta! Nic na tom nemění fakt, že podle samotného NATO nebo renomovaného švédského institutu SIPRI se pohybujeme mírně nad jedním procentem – i tam je však zcela jasná stagnace. Stejně tak jsme v roce 2016 vydali pouhých 7 % rozpočtu MO na investice, tedy zhruba třetinu požadované částky nutné k dlouhodobé udržitelnosti bojeschopné armády.

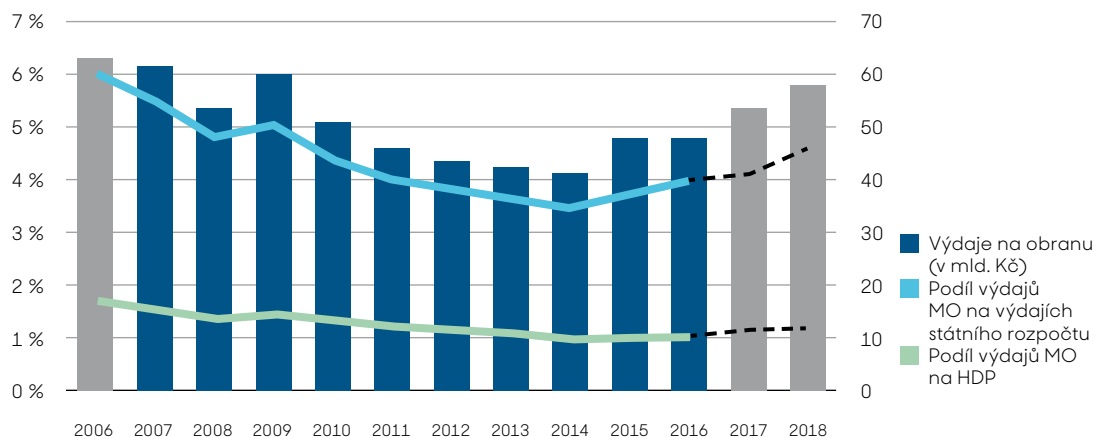
Počet vojáků z povolání (v tis.)

Zdroj: MF

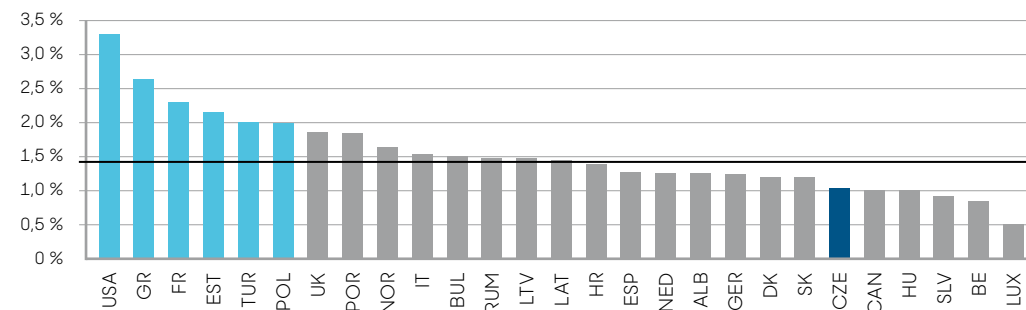
Dvoupromětné hranice výše výdajů na obranu vůči HDP dosáhlo v roce 2016 z 28 členských států NATO pouze šest, byť u několika dalších došlo ke zlepšení.²¹ V posledních letech se bohužel jednoznačně a tradičně řadíme mezi šestici zemí, které vydávají na zajištění vlastní obrany v poměru k HDP prostředků nejméně. Mezi „černými pasažéry“ pak velmi pravděpodobně zůstaneme i v letech následujících, a to i za situace, že dojde k nominálnímu navýšení výdajů na obranu, jak byly schváleny v rámci střednědobého výhledu státního rozpočtu. Poroste-li české HDP v roce 2017 o téměř 4%, od hranice 1% výdajů se neodpoutáme ani letos, může dokonce dojít k dalšímu poklesu. Svým přístupem poškozuje relevanci samotné aliance a přispíváme tak k erozi vazeb v rámci systému kolektivní bezpečnosti. Oslabujeme tak odhodlání i schopnost aliančních členů přijít si navzájem na pomoc.

Podíl výdajů na obranu v ČR (na HDP/na výdajích státního rozpočtu)

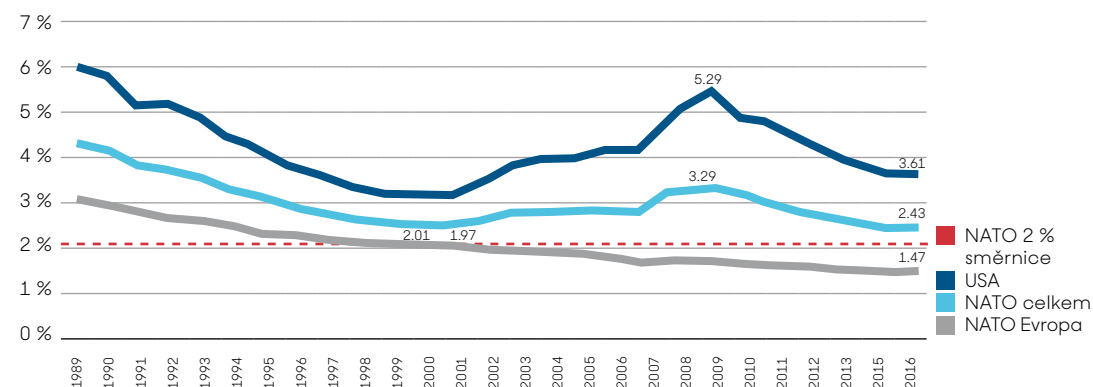
Zdroj: MF

Podíl výdajů na obranu v poměru k HDP (2016) - mezinárodní srovnání

Zdroj: SIPRI

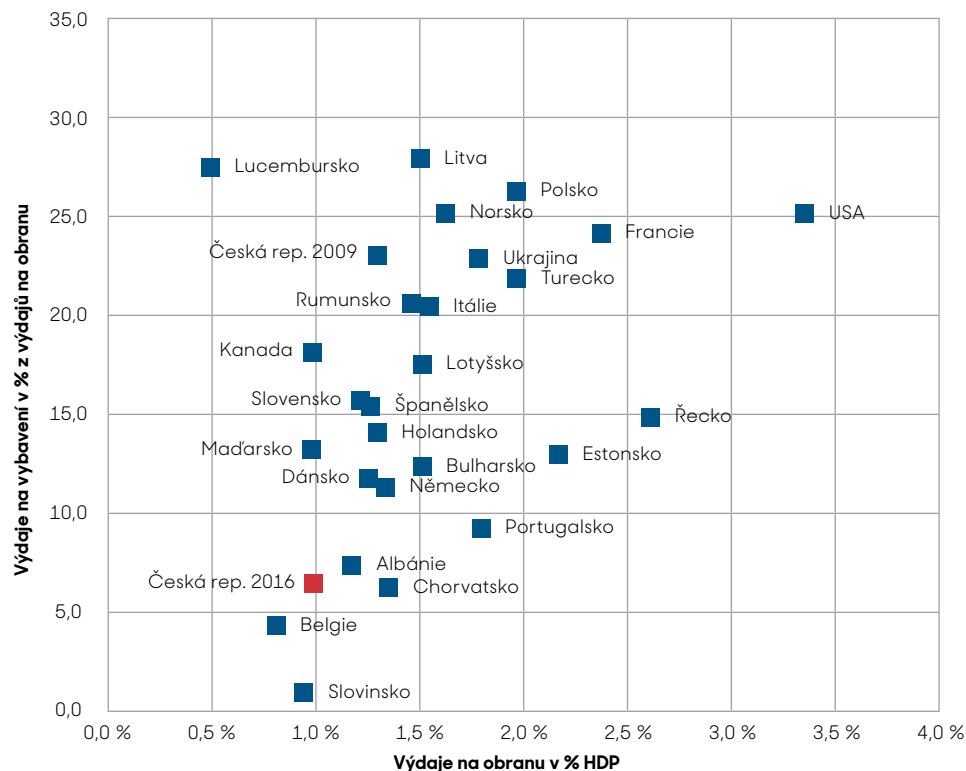
Podíl výdajů na obranu na HDP (v %) (přepočten dle cen a směnných kurzů z r. 2010)

Zdroj: NATO

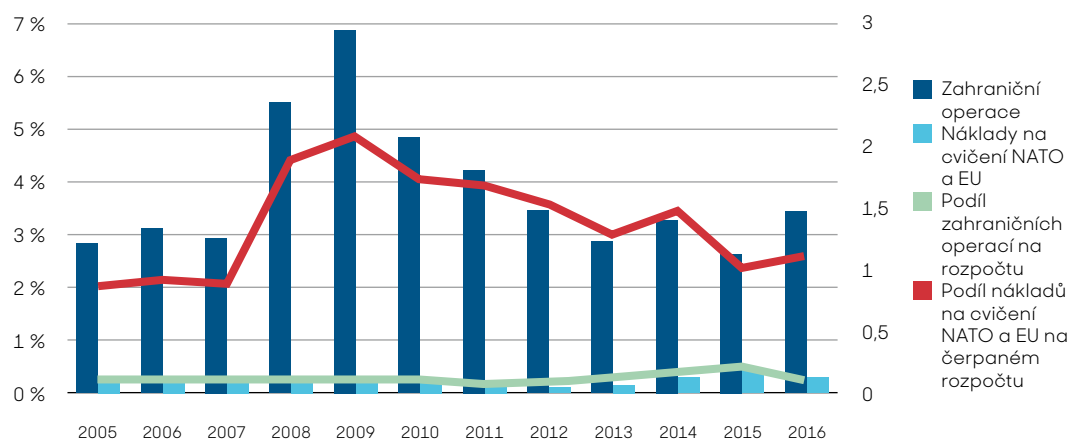
Důležitou součástí obranných rozpočtů jsou tradičně i výdaje na nasazení ozbrojených sil v zahraničí, což obvykle vyjadřuje ochotu daného státu zapojit se do zajišťování mezinárodní bezpečnosti. Mezinárodní angažmá je zároveň vnímáno pozitivně především v organizacích typu NATO či EU. Česká republika se podílí na vynucování a udržování míru svými jednotkami od počátku 90. let a rozpočet na zahraniční operace nikdy neklesl pod 2% celkových výdajů Ministerstva obrany. V roce 2009 dosáhl 4,9%, od té doby poklesl až na 2,4% (v roce 2015) a v roce 2016 došlo k opětovnému nárůstu.

Výdaje na obranu

Zdroj: NATO

Výdaje na nasazení ozbrojených sil v zahraničí

Zdroj: MF

ZÁVĚREM

Lze očekávat, že bezpečnostní situace v Evropě i v jejím nejbližším okolí (a celkově ve světě) se v následujících letech nebude zlepšovat. Chaos, krveprolití a ekonomický propad na Blízkém východě budou pokračovat. Další lidé budou vyháněni ze svých domovů nebo se sami rozhodnou opustit své zdevastované a nefunkční státy. Svoji roli sehraje i nedostatek vody a zemědělské půdy. To samé lze konečkoncům očekávat i v oblasti subsaharské Afriky. Stejně tak nelze předpokládat uklidnění situace na Ukrajině nebo změnu chování Ruské federace. V Evropě bude ještě přinejmenším několik let docházet k dalším teroristickým útokům a k radikalizaci uvnitř přistěhovaleckých komunit²² i v řadách většinové populace.

Paralýza institucí Evropské unie v následujícím období nebude slábnout. Klíčovou otázkou zůstane i efektivita fungování v rámci samotné Severoatlantické aliance. Na půdě NATO lze očekávat stále složitější nalézání shody s Tureckem a prohlubování neochoty Spojených států i nadále garantovat (a financovat) evropskou bezpečnost. Dostanou-li se k moci v několika členských zemích nesystémové a populistické strany, akceschopnost aliance může být významně ochromena. To samé samozřejmě platí i o Evropské unii.

Stejně tak může být oslabena vzájemná důvěra mezi jednotlivými státy a jejich klíčovými institucemi. Nezvyší-li Česká republika stejně jako většina ostatních aliančních nebo unijních zemí výrazně investice do vlastní bezpečnosti, respektive nezačnou-li všechny spojenecké země brát zajištění vlastní bezpečnosti vážně, situace se v průběhu následujícího desetiletí může dramaticky zhoršit – v neprospěch udržení míry svobody i prosperity.

DOPORUČENÍ

1. Pokračovat ve zvyšování výdajů na obranu a bezpečnost nejen nominálně, ale i s ohledem na celkovou skladbu státního rozpočtu a ve vztahu k HDP.
2. Zaměřit se na posílení kvality a dlouhodobé udržitelnosti zaměstnanců bezpečnostních sborů a ozbrojených sil.
3. Zaměřit se na investice do moderních zbraňových systémů i moderních technologií a vynakládat na investice doporučených 20 % z jednotlivých rozpočtů.
4. Soustředit se na zvyšování investic do efektivního výzkumu, vývoje a inovací v oblasti bezpečnosti a obrany.
5. V rámci NATO i EU podporovat navyšování schopností jednotlivých členských zemí.
6. Posílit roli Bezpečnostní rady státu a zřídit při Úřadu vlády post Národního bezpečnostního poradce.
7. Posilovat důvěryhodnost českých institucí včetně zpravodajských služeb.
8. Brát vážně varování českých zpravodajských služeb ohledně činnosti ruských a čínských zpravodajských služeb na českém území.
9. Pokračovat v konzervativním přístupu k migrační a azylové politice.
10. Zaměřit se na vybudování skutečně funkčního systému kybernetické obrany včetně získání vlastních ofenzivních schopností.

²² Radikalizace se mnohde daleko častěji projevuje u druhé a třetí generace imigrantů než u nově příchozích. Neměli bychom však zapomínat, že i nově příchozí budou mít děti. Bude-li tedy integrace imigrantů probíhat stejně málo úspěšně jako doposud, počet sympatizantů nejrůznějších islamistických skupin bude zákonitě nadále narůstat. A pro bezpečnostní složky bude stále složitější mít situaci pod kontrolou.

Kvalita života

Koordinátor expertní skupiny: Pavel Fischer

ÚVODEM

Jak se nám žije? Jak jsme spokojeni a s čím se díváme do budoucna? Kam jsme se dostali za uplynulé tři roky, od chvíle, kdy se Aspen Institute začal věnovat kvalitě života v naší zemi?

Z hlediska národního hospodářství má naše země za sebou období bezprecedentní prosperity. Jak se to odráží v hodnocení kvality života? A v jakém světle vidíme doporučení z minulých let?

Je na místě připomenout naše minulá doporučení. Zatímco předloni jsme si dali za cíl obnovit veřejnou diskusi o podpoře sociálního kapitálu a bedlivě střežit prostor osobní svobody, v roce 2016 jsme doporučili sledovat, nakolik stát zajišťuje v klíčových oblastech strategické řízení pro celou společnost. Z tohoto pohledu jsme upozornili na konsenzus, který se v české veřejnosti vytvořil ve prospěch řešení důstojného života pro seniory. A nakonec – má-li liberální společnost být založena na fundamentu svobody a otevřených příležitostech pro všechny, pak se nám ve světle našich zjištění jeví, že se naše společnost podle empirických sociologických zjištění až překvapivě uzavírala výkonným a schopným talentům. Jako by sílilo přesvědčení, že se prostor pro iniciativu omezil. A to upoutalo naši pozornost, až jsme tento jev zařadili mezi další doporučení. Pokud by tomu tak skutečně bylo, pak by naše talenty mohly začít utíkat z České republiky za příležitostí jinde.

Kvalitu života lze nepřímo sledovat na ukazatelích, které se v čase významně proměňují. I proto navazujeme na práci loňské výroční konference Aspen Institute a tam, kde došlo k vývoji, zkoumáme, jakým směrem se vývoj vydal. V této zprávě přinášíme mimo jiné výsledky celoevropského výzkumu o demokracii, který provedl pařížský think-tank nadace Fondation pour l'innovation politique. Krátce připomeneme nejnovější poznatky londýnského Legatum Institute, jemuž jsme se věnovali i v minulosti a který přijel do Prahy prezentovat nejnovější zjištění. Zároveň přinášíme shrnutí mezinárodního srovnání pomocí originálního nástroje indexu SEDA (the sustainable economic development assessment), který provazuje ukazatel udržitelnosti růstu HDP a index pocitu spokojenosti se životem. Ve spolupráci s The Boston Consulting Group tak přineseme pohled na Českou republiku v kontextu zemí světa.

JAK SI VEDE NAŠE DEMOKRACIE?

V uplynulém roce provedla pařížská nadace Fondapol (Fondation pour l'innovation politique) rozsáhlé šetření o demokracii v zemích EU a v USA. Souhrnná zpráva pod názvem „Kam kráčí demokracie?“ vyšla v říjnu 2017. Sběr dat probíhal v únoru a v březnu 2017. Celkový vzorek respondentů (N: 22041) byl rozdělen podle velikosti země a byl vybrán z populace starší 18 let. U země s počtem obyvatel nad 8 milionů šlo o 1000 respondentů, u země mezi pěti a osmi miliony obyvatel o 600 respondentů a u menších byl vzorek 500 respondentů. V dotazníku bylo 36 otázek.

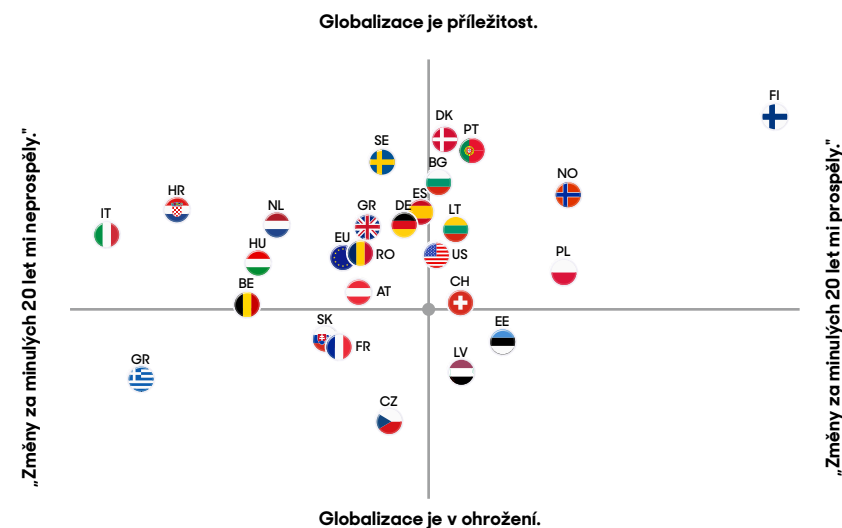
Z hlediska zjištění celého šetření se ukazuje, že v liberálních demokraciích dochází k posunům vnímání institucí i spokojenosti nebo důvěry u občanů. Výměna generací, síla globalizace, neklid mezi lidovými vrstvami, otázka migrantů nebo populismus jsou v celém šetření osnou pro zkoumání dnešního stavu demokracie.

Česká republika se ve světle tohoto šetření jeví jako země, jejíž společnost nedůvěřuje médiím a je připravena nechat vládnout vládu odborníků, protože většina politiků beztak sleduje především své vlastní zájmy. A také jako společnost, která chápe globalizaci jako ohrožení.

Globalizace jako ohrožení

Následující graf ilustruje, nakolik vnímáme globalizaci jako příležitost nebo jako ohrožení, a nakolik jsme spokojeni s vývojem uplynulých dvaceti let.

Názor na globalizaci a osobní prospěch

Zdroj: Fondation pour l'innovation politique - 2017

Globalizace přinesla do liberální demokracie neklid. V Evropě se na základě analýzy vydělila skupina zemí, které mají důvěru v globalizaci, přijímají imigraci pozitivně a podporují členství v EU. Z šetření se ukazuje, že 73 % těch, kdo hledí na imigraci vstřícně, vnímá globalizaci jako příležitost. U těch, kdo obhajují členství v EU, je podpora globalizace jako příležitosti podobně vysoko (74 %). Mezi tyto optimisty patří bez ohledu na věk obyvatelé větších měst, profesně spíše vedoucí pracovníci. Globalizaci jako příležitost vnímají častěji lidé levicově orientovaní (v Evropě je jich 63 %, v USA 74 %). Naopak lidé pravicově orientovaní jsou pesimističtější a chápou globalizaci jako ohrožení: v Evropě jich je 64 %, v USA 60 %.

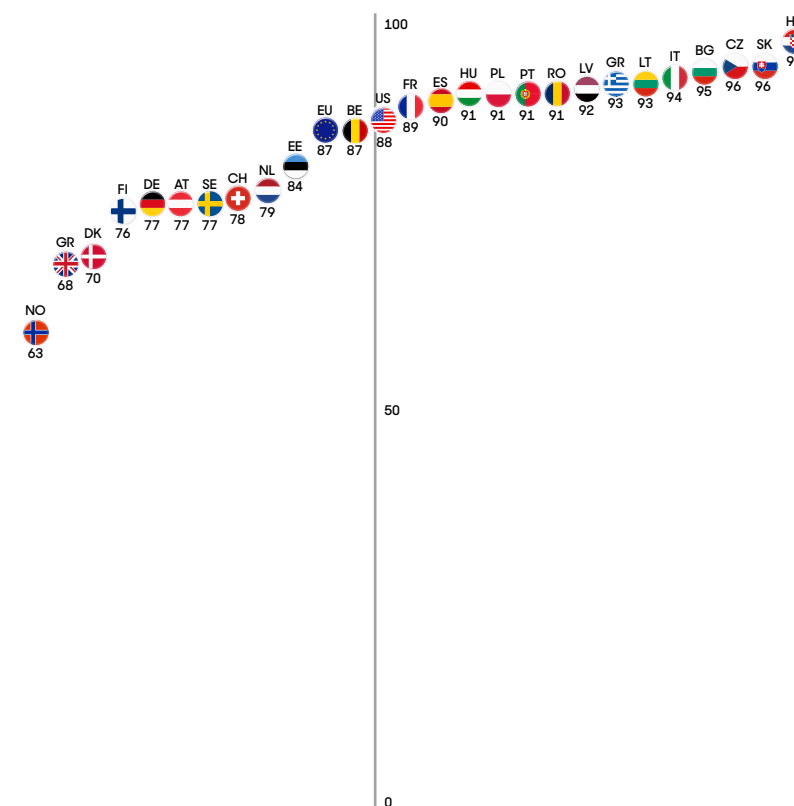
Graf představuje Českou republiku v dolním levém segmentu. Tedy jako zemi, jejíž respondenti chápou uplynulých dvacet let spíše negativně a globalizace je pro ně ohrožením. V podobném segmentu nacházíme vedle Slovenska a Francie ještě Řecko. Těžko říci, nakolik považovat výsledky tohoto šetření za nezpochybnitelné. V každém případě stojí za to otázku dále zkoumat a věnovat jí pozornost. Neboť ve světě, v němž se Česká republika prosazuje jako otevřená země pro export, jako ekonomika připravená uspět ve světové soutěži, by taková nedůvěra v globalizaci mohla přinést dlouhodobě poněkud nevýhodnou pozici.

Politika vzbuzuje v české společnosti nedůvěru

V tomto výzkumu je Česká republika zemí, jejíž politická reprezentace má podle všeho sledovat především vlastní zájmy. Nad hranicí 90 % najdeme mj. země Visegrádu. Na opačném konci spektra stojí Spojené království, Dánsko, Finsko, Německo, Rakousko a Švédsko, Švýcarsko či Nizozemí a Estonsko: tento seznam připomíná výčet zemí, jimž se také mimořádně daří z hlediska inovací a produktivity.

Většina politiků sleduje své osobní zájmy

Součet kladných odpovědí

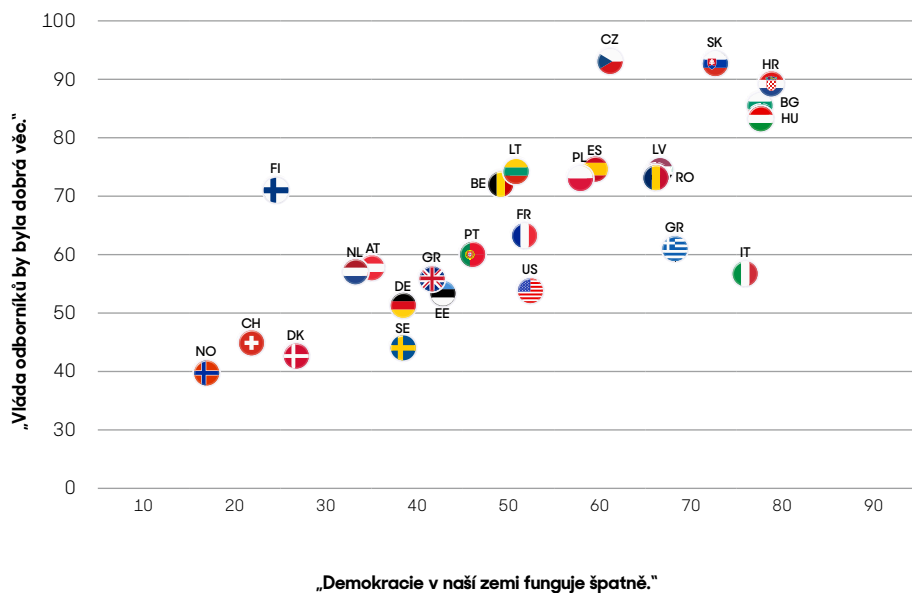
„Většina politiků sleduje své osobní zájmy a o lidi, jako jsem já, nemají zájem.“

Zdroj: Fondation pour l'innovation politique - 2017

Nespokojenost se stavem demokracie nás přivádí k otázce, zda by nebylo nejlepší svěřit klíčové posty v administrativě osobnostem z řad expertů. Téma expertů není evropským společností cizí. Ostatně administrativa v Bruselu je vnímána především jako expertní a technokratická. O to více svými rozhodnutími budí odpor v zemích EU. I proto stojí za pozornost, že na úrovni národních vlád je veřejnost zřejmě připravena podpořit myšlenku vlády odborníků. A to tím silněji, oč je nespokojenost s fungováním demokracie výraznější.

Následující graf vychází ze složení těchto dvou otázek. Česká republika patří mezi země spíše nespokojené s fungováním demokracie, přičemž je připravena přijmout myšlenku vlády odborníků. Zopakovat tyto dvě otázky na jiném vzorku by rozhodně stálo za pokus, neboť se nám zdá, že graf neumožňuje detailnější interpretaci. Rozhodně však nastoluje cenné téma. Jaké místo má patřit politice v demokratických společnostech? A do jaké míry lze odbornost skloubit s politikou? Nechybí zde generace elitních expertů, kteří by působili v politice?

Nespokojenost s demokracií a připravenost podpořit vládu expertů

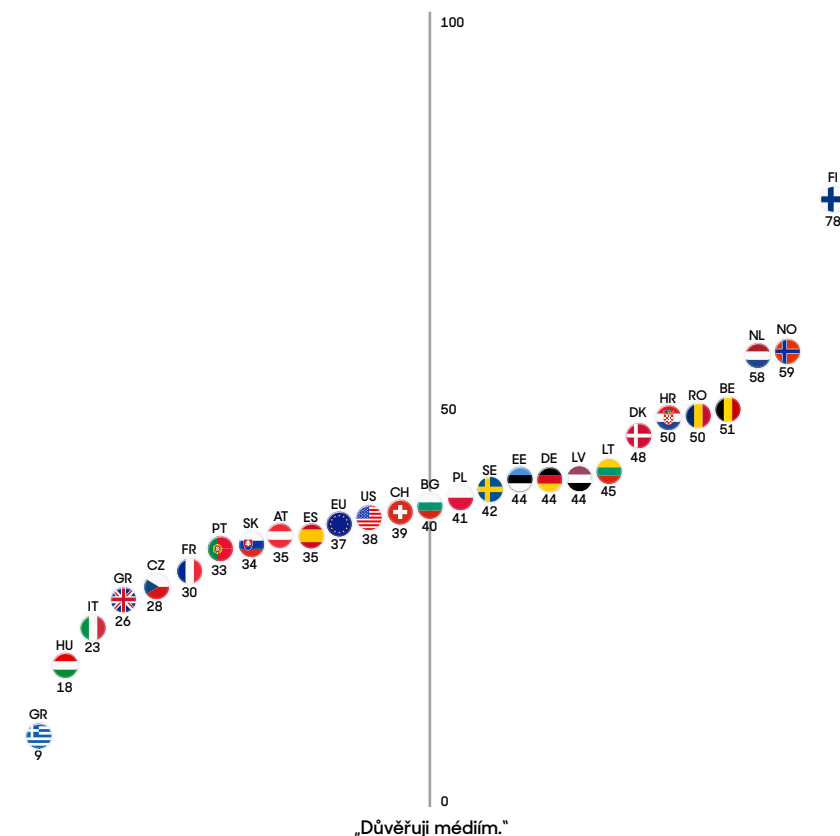

Zdroj: Fondation pour l'innovation politique - 2017

Média stíhaná nedůvěrou

Součástí ekosystému demokratické společnosti je důvěra v nezávislá, sebevědomá média. Přestože bychom mohli na toto téma vytvořit samostatnou analýzu, neboť výzev je zde celá řada, následující graf ukazuje významnou křivku. Důvěra v média je mezi institucemi liberálních demokracií na méně než 50 procentech u většiny sledovaných zemí. Pouze pět z nich je nad hranicí 50%: Chorvatsko, Rumunsko, Belgie, Nizozemí a Norsko. Mezi zeměmi Visegrádské skupiny si nejlépe vede Polsko (41%). Není to způsobeno i tím, že velikost polského trhu umožňuje obhájit ekonomický model, který v menších zemích nefunguje?

Krise důvěry v média

Zdroj: Fondation pour l'innovation politique - 2017

SOCIÁLNÍ KAPITÁL: PROBLÉM TRVÁ

Londýnský Legatum Institute usiluje ve svém vlastním indexu o propojení hospodářského a společenského pokroku. Jejich *Legatum Prosperity Index* umožňuje porovnat země světa mezi sebou a ukázat na posuny v parametrech v čase. Zatímco v loňském roce jsme se tomuto indexu věnovali okrajově, letos bychom mu chtěli dát větší prostor. Představitelé institutu totiž do Prahy přijeli svá zjištění představit osobně v září 2017. A s jakým výsledkem? Index pracuje s devíti pilíři prosperity, jak ukazuje následující schéma: se zdravím, bezpečností, sociálním kapitálem, vzděláváním, životním prostředím, osobní svobodou, kvalitou vládnutí, prostředím pro podnikání a kvalitou hospodářství.

V České republice podle zjištění sice ekonomická prosperita rostla rychleji než evropský průměr, jakkoli vycházela z nižších hodnot, takže si Česká republika polepšila o jednu příčku. V roce 2017 obsadila 27. místo mezi sledovanými zeměmi (celkem 149).

Ekonomická krize však přinesla rozsáhlé škrtky ve veřejných výdajích (2011–2013), které se projeví i poklesem všeobecné důvěry ve společnosti.

V ČR se mimořádně zlepšilo podnikatelské prostředí, jakkoli je stále ještě pod průměrem západní Evropy. Je třeba se věnovat podpoře podnikavosti a inovací. Vzdělávání zaměřené na terciární sféru zůstává klíčové.

Největším úkolem je pro Českou republiku zajímat se o sociální kapitál. Tedy o sociální kohezi, ochotu se angažovat, sílu komunitních a rodinných vazeb, důvěru v instituce nebo ochotu se zapojit do politiky.

Souhrnná zpráva Legatum Institutu v tomto smyslu mluví výslovně o důvěře.

Neboť důvěra v instituce a mezi lidmi usnadňuje obchodní vztahy a rozvoj podnikání.

Bez důvěry je další ekonomický vývoj omezen, a to i v oblasti digitální ekonomiky. Právě z hlediska sociálního kapitálu je postavení ČR relativně slabé. Zatímco v osmi ostatních sledovaných pilířích si ČR stojí na příčkách 24 až 34, v sociálním kapitálu se propadá až na místo 78.

A jak si stojí země Visegrádu? Zatímco Česká republika je na 78. místě, Polsko v sociálním kapitálu obsadilo příčku 85, Slovensko 86, a Maďarsko se propadlo dokonce na 114. místo. Celkově si země vedou tak, že nejhorší hodnocení Legatum Institute dostalo Maďarsko, nejlepší patří České republice, jak ukazuje následující přehled. Zařazujeme do něho i další země Evropy, Izrael, Kanadu a USA. Řazení je podle sociálního kapitálu:

UMÍSTĚNÍ	ZEMĚ											
5.	Kanada	+	13	3	9	14	16	22	2	3	19	
17.	Spojené státy americké	+	14	1	22	8	32	52	26	4	35	
2.	Norsko	+	7	10	3	5	13	6	11	6	5	
9.	Dánsko	+	6	11	7	12	23	5	13	7	18	
11.	Německo	+	5	12	10	16	10	7	21	9	6	
13.	Irsko	+	25	15	14	7	24	16	5	10	25	
3.	Finsko	+	12	8	1	3	21	18	8	11	12	
10.	Velká Británie	+	10	5	11	6	20	13	15	12	10	
15.	Rakousko	+	11	20	15	11	25	9	23	15	12	
4.	Švýcarsko	+	4	9	6	1	3	8	18	16	8	
20.	Slovinsko	+	30	60	38	23	35	14	20	22	1	
12.	Lucembursko	+	9	29	8	27	1	2	1	23	3	
16.	Belgie	+	16	19	16	9	11	30	9	24	26	
21.	Španělsko	+	38	42	35	22	17	15	16	29	15	
40.	Izrael	+	32	25	24	19	9	94	91	46	133	
18.	Francie	+	17	18	23	18	14	28	22	49	4	
32.	Itálie	+	43	68	49	26	34	24	27	51	60	
26.	Estonsko	+	27	26	20	29	55	43	32	71	7	
27.	Česká republika	+	26	30	34	24	27	27	28	78	32	
34.	Polsko	+	37	45	36	33	47	21	39	85	46	
36.	Slovensko	+	46	49	48	30	46	23	43	86	34	
47.	Maďarsko	+	52	56	46	38	50	38	46	114	93	

Zdroj: Legatum Institute

Snad právě na závěr tématu o sociálním kapitálu je vhodné připomenout, že sledovat sociální kapitál patřilo k doporučením konference Aspen Institute před dvěma roky. Čeho jsme dosáhli? Jak tuto agendu prosadit do veřejného prostoru? Jaké konkrétní aktivity bychom mohli nabídnout?

INDEX „SEDA“

Úsilí generací ekonomů, včetně laureátů Nobelovy ceny, jako byli Amartya Sen, Michael Spence a Joseph Stiglitz, vyústilo ve snahu stanovit priority veřejných investic s ohledem na blahobyt občanů. Jak ho ale změřit? Metod se nabízí více. Užitečným nástrojem se může stát tzv. SEDA index, který vytvořila firma Boston Consulting Group.

SEDA kombinuje objektivní údaje o výsledcích v oblasti ekonomického vývoje, investic do zdraví a vzdělávání a udržitelnosti s dalšími vstupy, jako jsou odborná hodnocení státní správy nebo osobní svobody. Srovnání zahrnuje 162 zemí světa (v roce 2017). SEDA nabízí statický pohled na aktuální situaci a dynamický pohled na vývoj. Cílem SEDA je doplnit čistě ekonomické ukazatele o další významné parametry. Celkem se využívá 44 indikátorů. Výsledky jsou za pomoci skóre řazeny na stupnici 0 (nejnižší skóre mezi 162 zeměmi) až 100 (nejvyšší).

Deset rozměrů SEDA poskytuje organizační rámec pro přezkoumání priorit a rovnou nabízí nápravná opatření.

I letos se ukazuje, že schopnost převádět bohatství na dobré životní podmínky se v průběhu času v jednotlivých zemích mění velmi málo. Zatímco míra příjmů a růstu může stoupat nebo klesat, efektivita státu při využívání bohatství k dosažení dobrých životních podmínek se mění jen pomalu a postupně.

Index SEDA se skládá z deseti parametrů: pomáhají přezkoumat priority, ověřit, jak si daná země stojí ve světové soutěži, kde jsou její silné a slabé stránky, a případně nastavit nápravná opatření.

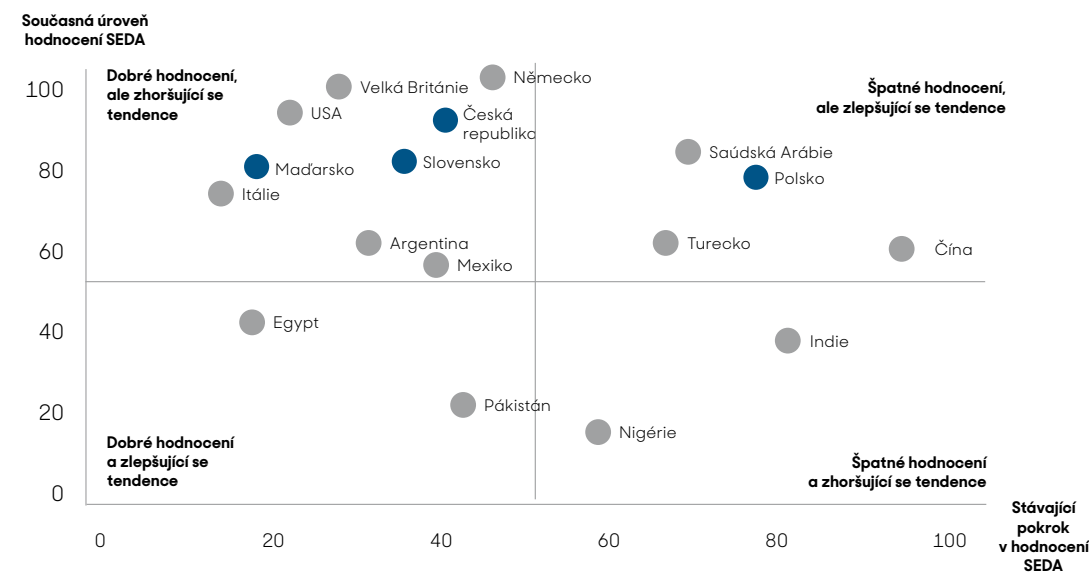
Polsko vs. ostatní země Visegrádu

Rozdělíme-li na základě metodiky SEDA země světa do čtyř základních skupin, zjistíme na grafu, do něhož jsme zanesli jednotlivé parametry, následující:

V levém horním kvadrantu jsou státy, které lze označit jako „dobré, které však upadají“. Zde najdeme vedle České republiky například i Slovensko, Kanadu či Spojené státy americké. Vpravo nahoře jsou země, jejichž současný i nedávný pokrok byl nad mediánem. Je to skupina, která je „dobrá, s vůlí ke zlepšení“. Sem patří Polsko, Německo, Turecko nebo Čína. Dolní levý kvadrant obsahuje nejnáročnější země, přičemž současná i nedávná pokroková skóre jsou pod mediánem; tyto země mohou být popsány jako „slabé a ztrátové“.

Přestože země s nižší úrovní blahobytu měly na počátku období používaného k výpočtu nedávného pokroku (2006–2015) větší prostor pro zlepšení, největšího pokroku dosáhly jiné.

Současná úroveň hodnocení SEDA versus pokrok v hodnocení SEDA

Zdroj: BCG analýza - 2017

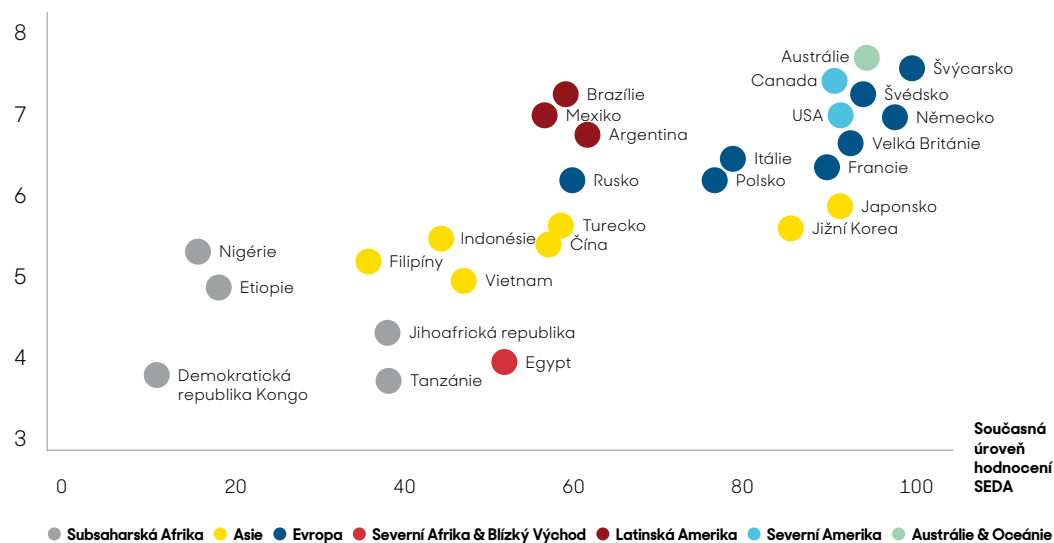
Jsou lidé šťastní? A pokud ano, kde jich je nejvíce?

Jak je podmíněna vyšší úroveň nerovnosti v příjmech a pocit štěstí? Srovnáme-li SEDA index a spolu s ním index štěstí podle měření OSN ve zvláštní zprávě o světovém štěstí, nacházíme celkově silnou podmíněnost obou.

Země s vysokou úrovní nerovnosti v příjmech mají tendenci mít též větší rozdíly mezi pocitem štěstí a absencí tohoto pocitu. Naopak země s nízkou úrovní nerovnosti mají tendenci k vyšší úrovni štěstí, než by naznačovala objektivnější míra spokojenosti SEDA. Celosvětově se štěstí a pohoda nechávají ovlivnit kulturními rozdíly. Obyvatelé Latinské Ameriky mohou mít sklon k optimismu, zatímco ve střední a východní Evropě můžeme najít opak. A vysoká míra štěstí podle skóre obyvatel východní Asie je zcela shodná s dobrými výsledky jejich zemí.

Štěstí a kvalita života jsou silně propojeny, vyznačeny jsou regionální rozdíly

Úroveň pocitu štěstí

Zdroj: SEDA 2017; UN 2017 World Happiness Report.

Poznámka: Uvedené země představují 35 zemí v naší podskupině s největším počtem obyvatel a/nebo nejvýkonnější ekonomikou

ZÁVĚREM

Jaké nabízíme letos doporučení? Doporučujeme systematicky začít studovat sociální kapitál v České republice. Bez jeho analýzy, interpretace a bez cílevědomého rozvoje totiž podvazujeme nejen společnost, ale také hospodářství a další oblasti.

Zkoumat kvalitu života pomáhá vidět neřešené otázky, nedotažené reformy, ale také prostou touhu po štěstí a po komunitním životě nebo po lidské solidaritě a důvěře.

V letošní zprávě jsme věnovali pozornost České republice v kontextu zemí Visegrádské skupiny. Přestože mají mnoho společného, každá z nich prochází jedinečným procesem vývoje. Zkoumat jejich situaci navíc nelze izolovaně od zbytku Evropy.

Letos nás zaujalo, s jakou naléhavostí se vrátilo téma sociálního kapitálu. Tedy otázky, již se výroční konference Aspen Institute v minulosti věnovala a doporučila ji zkoumat. Zaujal nás i potenciál proměňovat ekonomický růst národního hospodářství v blahobyt pro každého. Zde vidíme nezastupitelnou roli politiky, institucí i nevládních struktur, které posilují pocit sounáležitosti.

A nakonec – přestože si v celosvětovém srovnání jako země vůbec nevedeme špatně, výzev a úkolů je dnes na stole více než dost. Silící obavy z globalizace jsou dnes cítit výrazněji i u nás. Volání po vládě odborníků může být odmítnutím politiky, což by pro zastupitelskou demokracii mohlo být vážné.

Spolupořadatel

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

Partner konference

Generální partner Aspen Institute CE

Partneři

VIGO Investments

Mediální partneři

www.aspeninstitutece.org
www.ihned.cz